

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03928

FAR UNDZER SHUL

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

13/3/81(2)

פֿאָר אָוְן דְּזַעַר שׂוֹל

איינמאָלִיקע אויסגאָבע פֿון צענטראָלֶן
בִּילְדוֹנְגָּס-קָאָמִיטָעָט (צ.ב.ק.) אַיְזָן ווַיְלָנָע.

רעלאַשְׁרַט פֿון ש. בָּאַסְטָאָמָּסָן.

צָעַנְטְּרָאָלָע יְהִדְיָשָׁע פִּיכְלִיאָפְּנָעָך
איַזְן פְּרָעָם אַרְצָיוֹן

די פָּאַטְאָנָרָאַפְּיוֹשׁ אִוּפְּגָנָמָעַס פָּוּן דֵי אַנְשֶׁפָּאַלְטָן, וְאֵס קְוָמִין אַרְבִּין
אֵין דָעַם זָמְלָבוֹךְ, זְוִיגָעַ נְעַמְכָּט גַּעֲיוֹרָן דָוָרָךְ דֵי חַבְרִים:
מֵלוֹטוֹוֹאָקָה, עַזְבָּרְשָׂאַטְמָעָר אָוּן בְּתִיה פּוֹפְּקָא.

פָּאַטְאָנָרָאַפְּיוֹשׁ פָּוּן דָעַר חִילָע — בְּנֵ-צִיוֹן טְכָתָם
רוֹטַה דֵי פָּאַטְאָס פָּוּן מַלְיָטוֹוֹאָקָה.

P R I N T E D I N P O L A N D

„F A R U N D Z E R S Z U Ł“

Wydanie Žyd. Centr. Komitetu

Oświaty w Wilnie

Redaktor SZ. BASTOMSKI,

גענְדרִי טָמָאָרָה, שָׂאַפְּגָעַן-גָּגָם, 30—1 וְוִילְגָעַ.

Składano czcionkami zecerni „TOMOR”, Wilno.

Odbito w drukarni D. KREJNESA, Wilno.

וּבְגָזֹן אֶעָזֶן וַיְדִישָׁע בְּבָגְלַיאָמָעָם אֵין פְּרַעֲמָא אַרְבָּנוּ

וּלְאָדִימָר מַעַדְעָם אָוּ שְׁלוּם אַשׁ וּעֲגָן דָּעָר נִיעָר יַדְישָׁע וַיְלָנָע.

...אויב איר האט מפקות וועגן די יידישע קולטור-מענגלעכקייטן, וועגן דעם
קיטס פון דער יידישער של, וועגן דער פֿעַיקִיט פֿונָם הַנִּינְטִיקָן דָּוָר מִינְ
אייגענע פּוּחוֹת, אָז דער הַיְלָךְ פון דער מלוכָה, צו שאפָן עַפְעַם גְּרוּסָעָם,
עַפְעַם שְׁוִינְגָעָם, עַפְעַם הַיְסָטָאָרִישׁ-פֿאָדִיבִּיטְנְדִּיקָעָם אָוָף דעם דָּאָזִיקָן גְּעַבִּיטָם,
פֿאָרט קִין ווַיְלָנָע.

פֿאָרט אַהֲן, עַפְנָט די אָוִינָן, זָאָפָט אֵין זִיד אַרְבָּינוּ די אַינְדְּרוּקָן, אָוּן אִיר
וועט קוּמָעָן צְוָרִיךְ אָן אוּמְגַעְפְּרִישְׁטָעָר, אָ פֿאָנִינְטָעָר, אָ גְּזֻזְנְטָעָר. אֹוֵב אִיר
וַיְנָט אָ סְקָעְפְּטִיקָעָר וועט אַיְיר ווַיְלָנָע מַאֲכָן פָּאָר אָ גְּלִוְיבָּקָן. אַוְנְדוּעָר אַלְטָעָ
וַיְלָנָע — יְרוּשָׁלָיִם דְּלִיטָא.

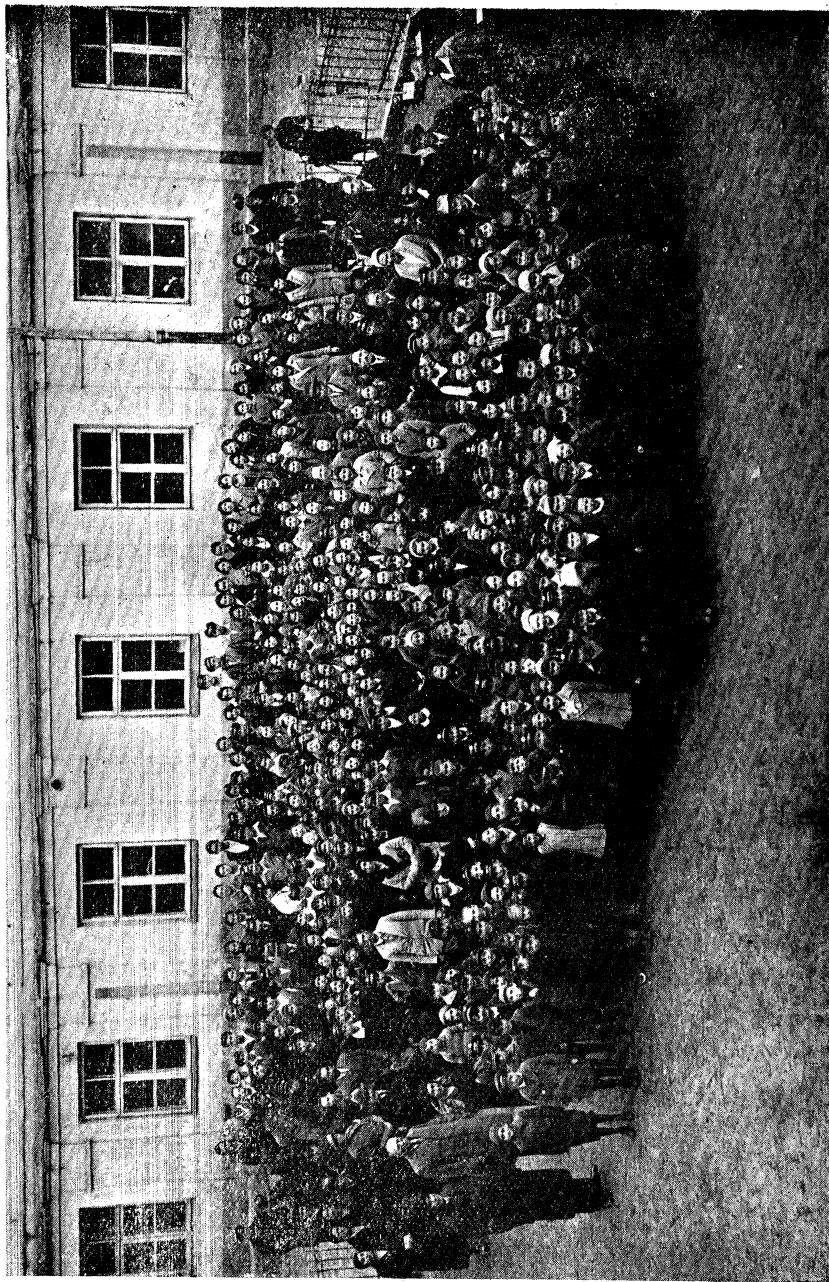
וּלְאָדִימָר מַעַדְעָם

...אֵין הַנִּינְטִיקָן טָאגְ פֿאָרְנָעָמָט ווַיְלָנָע דעם אוּבְּנָאָן אֵין דער נִיעָר אָוָף
בְּוַיְגְּנְגְּסָ-אָרְפָּעָט פון יַדְישָׁן פֿאָלָק.

וַיְלָנָע אָיו דער צָעַנְטָעָר פון יַדְישָׁן ווּאָרט. דָא ווערט גַּעֲבָרָן די מַאְדְּרָעָנָע
יַדְישָׁע פֿאָלְקָסְשָׁל, ווּ דָאָס יַדְישָׁע קִינְדְּ בָּאָקוּמָט אָ גְּזֻזְנְטָע מַעְנְטְּשָׁלְעָכָע דָּעָר
צִוְּנָג אָן יַדְישָׁן ווּאָרט.

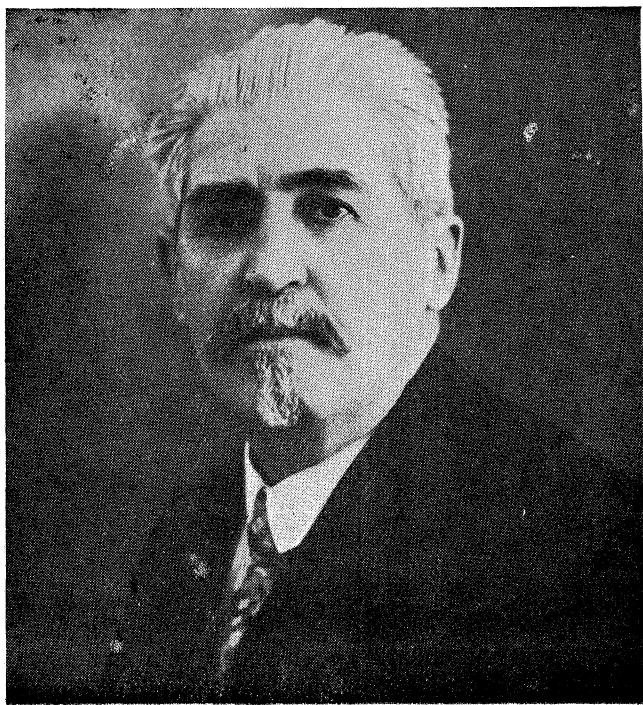
וַיְלָנָע אָיו גַּעֲוָאָרָן דער יַדְישִׁסְטִישָׁע יְרוּשָׁלָיִם. ווַיְלָנָע שאָפָט דָאָס
יַדְישָׁע ווּאָרט. ווַיְלָנָע קַעְמְפָט פָּאָר דער נִיעָר יַדְישָׁע שָׁוֹל מִוּט דעם אַינְעָרָ
לְעָכָן אָוּסְעַרְלְעָכָן פִּוְינָט. מַעְרָ ווּ יַעֲדָע שְׁטָאָט אָוּן דער גַּאנְצָעָר ווּעַלְתָּהָאָט
וַיְלָנָע אָ נְעִץ פון יַדְישָׁע שָׁוֹל, ווּ פְּמַעַט אַלְעָ קִינְדָּרָפָן דער שְׁטָאָטִישָׁע
אַרְעָמָעָר יַדְישָׁע בְּאָפְעַלְקָעְרָוָגָן ווּעָרָן אַרְוֹנָטָרְגָּעָנוּמוּן. אַוְנְטוּרָן די שְׁוַיזְנְדִּיקָע
פְּלִינְגָּלָעָן פון יַדְישָׁן ווּאָרט אָוּן יַדְישָׁן נִיסְטָן. אָ נִיעָר דָוָר-יִדְן ווערט עַרְצָוִינָן
אָוּן די שָׁוֹלָן, גַּאנְצָע יִדְן אָוּן גַּאנְצָע מַעְנְטִישָׁן, מַוְטִּיקָע, קַעְפְּנִידִיקָע, ווּוַיְרִדִּיקָע
מַעְנְטִישָׁן.

שְׁלוּם אַשׁ

רָגְלֵי כַּמְנוּחָה, וִילְגָּס,

1933

ד"ר ז. שאבאד

ד"ר ז. שאבאד

די יידישע שול אין געפֿאָד!

לאוֹן טִיףּ וּוֹאַרְצָלָעָן אֵין דָּעָר בְּאֶפְעָל-
קָעָרָונְגּ פָּוּן אָונְדוּרָעּ גָּעָנְגּ. זַיִן זַיְנְעַן
מִתָּה אַרְיָנְגָּעָבָּקָּעָן אֵין האַרְצָן בַּיִּדְיָה
בְּרִיטִיעּ מַאֲסָן. דַּי צָאָל קִינְדָּרָעּ, וּאַסְפּוּן
בָּאוֹזָוּן אָונְדוּרָעּ שָׁוּלָן, וּוּרְטָן וּאַסְפּוּן
יָאָר אלְיָזָר גְּרָעָסָעּ. נִיטּ קוֹקְנְדִּיקּ אַוְיָה
דָּעָם שָׁוּרָעּן עַקְאָנָאָמִישָׁן קְרִיזִיםּ; נִיטּ
קוֹקְנְדִּיקּ אַוְיָה דָּעָר שְׁרָעָקְלָעְכָּעָר פָּאָרָּ
אַרְעָמוֹנְגּ אָוֹן אַרְבְּעָטְסָלָאָזְקִיּוּטּ, מַאֲכָתּ
יְעָדָעָר מַאֲטָעָ-מַאֲמָעָ דַּי גְּרָעָסָטָעּ אַנְ-
שְׁטְרָעָנוֹנְגּ אַוְיָה אַרְיָנְגָּזְטוּרָאָגּ דַּי פָּאָר
נִילְדוֹן שְׁבָרְ-לִימָודּ, פְּדוּי זַיְעָדּ קִינְדּ וְאַלְ-

דָּעָם יְדִישָׁן שְׁלוּוּעָן אֵין וּוְילְגָעָן
וּוְילְגָעָר גָּעָנְגּ, דָּעָם שְׂיִין פָּוּן אָונְדוּרָעּ
הַיְּנִינְטוּלְעַטְוּקָעּ רְקָלְטוּר, דְּרָאָטּ דַּי גְּזָעּ
פָּאָר אָונְטָעְרָצָגּוּנִיּ! אָוֹן נִיטּ צְוָלִיבּ דָּעָם,
וּאַסְפּוּן דַּי קִינְדָּעָר וּוְילְזָן זִיךְרָעָנְגּ, נִיטּ
נִיטּ צְוָלִיבּ דָּעָם, וּאַסְפּוּן דַּי עַלְטָעָרָן וּוְילְזָן
נִיטּ שִׁיקָּן זַיְעָרָעּ קִינְדָּעָר אֵין דַּי יְדִישָׁעּ
שְׁוּלָן; אַוְיךְ נִיטּ צְוָלִיבּ דָּעָם, וּאַסְפּוּן דַּי
שְׁוּלָן אָונְדוּרָעּ זַיְנְעַן נִיטּ גָּעָנְגּ פָּאָפּוּ-
לָעּ. — נִיּוֹן!
די יְדִישָׁעּ שְׁוּלָן הָאָפּוּן פָּאָר דַּי
צְוּוּלָהּ יָאָר פָּוּן זַיְעָרָעּ עַקְסִיסְטָעָנִי גָּעָדּ

רונג אבער, צווארען מיט די עלטערן,
וואס זיינער קינדרער לערנען זיך אין
די שלן, זיינען איצט איזוי פאראערטען,
אי זוי זיינען בשום אופן ניט אימשאנד
די דאזוקע שולן אויסצ'אלטן.

אויז אָרוּם, ניט קוֹנְדִּיק אַוּוֹת די
נוֹרֶעֶטֶן אֲנֵשְׁטָרָעָגָנָן, וואָס מִיר
מַאֲכָן, מוֹו דָּעַר נַאֲצָעַר שִׁיןָעַר בְּנִין,
וְאָס רַוְפְּט זַיךְ "יִדְישׁ שׁוֹלְיָה"
אוֹן וְאָס אַיז דָּעַר פּוֹנְדָּאָמָּעָנָט
פּוֹן דָּעַר יִדְישׁעָר קָוְלָטוֹר, רַוְינִירָט
וְעוֹרָן, אַוְיב די הַילָּךְ וּוּטְנִיט קָוּמָעָן
פּוֹן דָּרוֹסִין, אוֹן טַקָּעַ פּוֹן אָונְדוּרָעָר
ברידער אַין אַמְּעָרְקָע.

דאָס יִדְישׁ שׁוֹלְוָעָן בְּכָל אָנוֹ
אַין וְוַילְנָע בְּפָרֶט אַיז נִיט נַאֲר אַן
עַנְיָן פָּאָר וְוַילְנָע אַלְיָין, נַאֲר פָּאָר דָּעַם
גַּאנְצָן יִדְנָטוֹם. וּוּטְנִיט זַיךְ סִינְיָידִי
שַׁעַשְׁוֹל, וּוּטְנִיט זַיךְ קִיּוֹן יִדְישׁעָלִי
טֻעָרָטוֹר, סִינְיָידִי שִׁיןָעַר פֿרְעָסָע אָוֹן קִיּוֹן
זַיךְ פָּאָר וּוּמָעָן צֹו שְׂרִיבָן אַן פָּאָר
וּוּמָעָן פָּאַרְצּוּשְׁטָלָן.

עם לִינְגַּט דָּרְבִּיבָּר אַ הַיְּלִיקָעָר חֹוב
אוֹיְף יַעֲדָן, וּוּמָעָן עַס אַיז טִיעָר דָּאָס
יִדְישׁוֹן וְוָארָט אַן דָּאָס יִדְישׁ קִינְדָּה,
סָוּמָעָן צֹו הַילָּךְ וְוַילְנָע אַין דָּעַם שְׁוּעָרָן
מַאֲמָעָנָט אַן רַאֲטָעוֹן די יִדְישׁעָר
פּוֹן אָונְטָרְגָּאנְג.

בְּאַקְוּמָעָן זַיךְ אַוְיסְפִּילְדוֹנָג אַין אַ יִדְיָה
שַׁעַר סְבִּיבָה, אַין אַ יִדְיָשָׁר שָׁוֹל, מִיט
וְיִדְיָ שַׁעַר לִימְוִידְשְׁפָּרָאָך. די אַרְעָמָע
עַלְטָעָרָן — דָּעַר בָּאַלְמָעָלָאָכָע, דָּעַר לְוַפְּטָ
בְּעַטְעָשָׁ, דָּעַר אַגְּנָעַשְׁטָעַלְטָעָר, דָּעַר דַּעַת
מַאֲקָרָאַטִּישָׁעָר אַינְטָעַלְגָּעָנָט — אַלְעָ
מַאֲכָן די דָּאַזְוּקָע אַנְשָׁטָרְגָּוּנָג.
די יִדְיָשָׁע עַלְטָעָרָן וְוַילְן, אַז זַיךְ
קִינְדָּרָעָר, אַרְיִינְנִיְּעָנְדִּיך אַין לְעָבָן, וְאַלְןָ
נִיט וְעוֹרָן אַפְּנָעָרִיסָן פּוֹן זַיךְ פָּאָלָק,
פּוֹן זַיךְ קָוְלָטוֹר אַוְן שְׁפָּרָאָך.

פָּאָרוֹוָאָס דָּעַן אַלְזָאָ דָּרָאָט דָּעַר יִדְיָ
שַׁעַר שָׁוֹל אַזְּזָ גַּעַפְּאָרָה?
פְּשָׁוֹט דָּעַרְפָּאָר, וְוַילְן די יִדְיָשָׁע שָׁוֹלְן
זַיךְעָנָן אַ שְׁטִיפְקִינְד בְּיוֹ די דָּעַר פּוֹלִיְּשָׁעָר
רַעֲנִירָוּנָג. סִינְיָן שָׁוֹם שְׁטִיצָעָנִים נִיט זַיךְ די
רַעֲנִירָוּנָג נִיט. בְּעַת אַלְעָמָלְכָהָשָׁע שָׁוֹלְן
וְעוֹרָן אַינְגָּאָנָן אַוְיסְפִּילְדוֹנָג אַוְיָפָן
חַשְׁבָּוֹן פּוֹן דָּעַר מְלוֹכָה, וְעוֹרָן אַונְדוּרָעָר
שָׁוֹלְן גַּעֲרָכָנָט פָּאָר „פְּרוֹוֹאָטָעָה“, אַוְן די
רַעֲנִירָוּנָג נִיט אַוְיכְזִי קִיּוֹן אַיִּינְגָּרָשָׁן
נִיט. די סְלִינְגָּע שְׁטִיצָעָנִים, וְוַעֲלָכָע אַיְזָ אַגְּבָ
קוּמָעָן פּוֹן מַאֲגִיסְטָרָט, וְוַעֲלָכָע אַיְזָ אַגְּבָ
הַיּוֹנְטִיקָם יָאָר שְׁטִאָרָק פָּאַרְקָלְעָנָרָט גַּעַנְ
וְאַרְן, אַיז באַשְׁטִימָט בְּלוֹוֹ פָּאָר די לְאָדָ
קָאָלָן פּוֹן די שָׁוֹלְן. די גַּאנְצָע לְאָסָט אַוְיכְ
צֹו צְאַלְן די לְעַרְעָרָ פָּאָלָט אַוְיכְ דָּעַר
יִדְיָשָׁר בְּאַפְּעַלְקָעָרָוּנָג. די בְּאַפְּעַלְקָעָ

**אוֹיְפָהָאָלָטָן די יִדְיָשָׁע שָׁוֹל אַין אָונְדוּרָע לְעַבְּדִיקָעָר
פָּאַלְקָסְשְׁפָּרָאָך — הַיִּסְטָמָט שָׁאָפָּן אַ גַּעַוְונָטָן יוֹנָגָן דָּוָר, פָּאָר
וּוּמָעָן די שָׁוֹל אַיז אַ נַּאֲטִירְלָעָכָע פָּאַרְזָעָצָוָג פּוֹנָם עַלְטָעָרָן
הַוִּזְנָ, אַ רִינְג, וְאָס בִּינְדָט צְוּנוֹנָה די יוֹנָגָן מִיט די גְּרוּסָע
פָּאַלְקָס-מַאֲסָן.**

שְׁמַעַן דָּוְבָּן אָוֹן.

ד"ר ה. קָאוּוֹאַרְסְּקִי

ד"ר ה. קָאוּוֹאַרְסְּקִי

דאָס יְיָדִישׁ עֲבֵד אָזֶן דַּי יְיָדִישׁ שָׁוֵל.

די יְיָדִישׁ עֲלַמְלַעַכְעַ שָׁוֵל; דָּארַטָּן אָזֶן
לִיכְטִיךְ, וּאָרְעָם. מַעַן אָזֶן דָּארַטָּן צְוֹאָץֶן
מַעַן מִיטָּן חֲבָרִים אָזֶן חֲבָרָעַם, אָזֶן דַּעַר
וּאָרְעַמְעַר סְבִיבָה פֿוֹן לְעַדְרָעָר אָזֶן לְעַדְרָעָר
רְעַרְנָס, וּוְלְכָעָ זְיַינָעָן אָפְטָמָאַל בְּעַסְעַר
וּוְיָהָטָמָעָס אָזֶן מַאְמָעָס, וּוְיָלָ פֿוֹן זְיָי
הַעֲרָתָמָעָן קִיּוֹן בְּיוֹזָעָ וּוּעַרְטָעָר, קִיּוֹן
זִידְלָעָרְיָעָן. מַעַן קְרִינְטָן דָּארַטָּן פְּרִוְשְׁטָנָקָן
אָזֶן מַעַן רְעַדְתָּן וּוְעַגְנָן אָזֶן יְיָדִישׁ עֲזָכָן, פֿוֹן
אָנְדָרְעָרָעָן לְעַנְדָרָעָר אָזֶן פְּעַלְקָרָעָר. מַעַן חַיְבָטָמָעָן
אָזֶן צָוָה פְּאַרְשְׁטָיְין דַּי אָרוּמִיקָעָ וּוּלְטָמָעָן,
מַעַן לְעַרְנָטָמָעָן פְּאַרְשְׁטָיְין דָּאסְמָעָן, דָּאסְמָעָן
אַיְינְגָנָעָן פְּאַלְקָן, זִיּוֹן גַּעַשְׁיכְטָמָעָן.

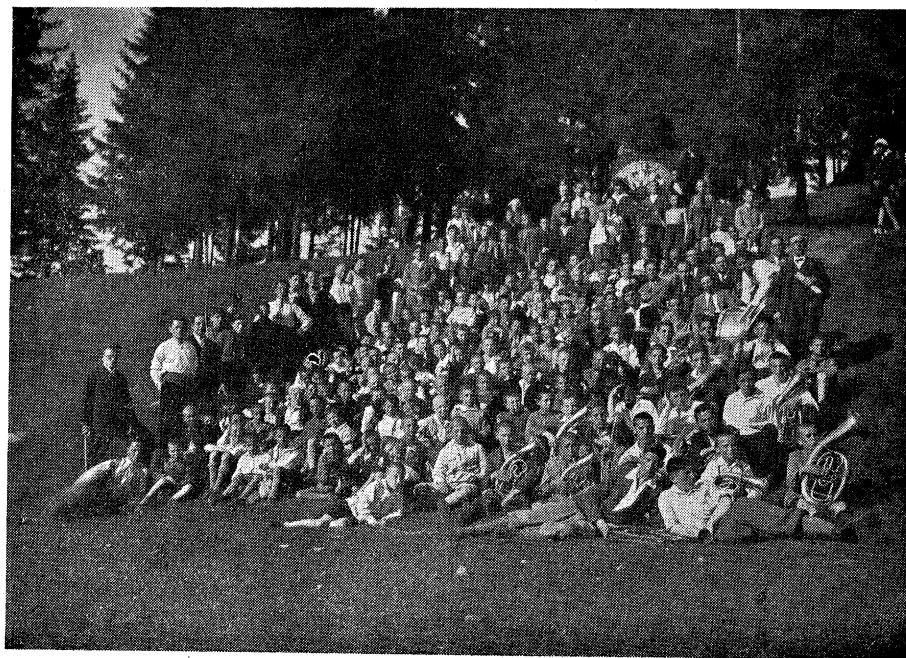
מַעַן קְרִינְטָן דָּארַטָּן אָזֶן דַּעַר שָׁוֵל אָנְדָרְעָר
הַאֲפָעָנוֹנוֹנוֹגָעָן.
אָזֶן דַּעַמְפִּינְצְּטָעָרָן לְעַפְנָן דְּרִינְגָּטָמָעָן
אָרְיָה אָשְׁטְרָאַלְפָוָן אָפְעַסְרָאַרְעָרָן צָוָה
קוֹנְפָטָמָעָן, בְּעַסְעַרְעָן אָוּסְזָוְיכְטָמָעָן.

אָזֶן אָזֶן פְּאַרְחָוּשְׁכָטָמָעָן, פְּאַרְקָלְאַגְּטָמָעָן.
מַעַן אָזֶן אָוּוֹפָאַלְץָבִיּוֹן, אָזֶן דַּעַר בְּעַם
אָזֶן מַעַן אָוִיס — צָוָה וּוּמְעַן? צָום קִינְדָּה.
עַס אָזֶן שְׂוֹעָרָעָן דַּעַמְקִינְדָּה, עַס וּוּילְטָמָעָן
זִיךְרָ שְׁפִּילְן, זְיַינָעָן, לְוִיפָּן — אָרוּסִידָמָעָן
לְאָזֶן וּוּיְהָסָמָעָן דַּי קִינְדָּרָעָן, עַנְעָרָגָעָן,
פְּאַנְטָאַזְיָעָן.

אָזֶן דָּאסְמָעָן קִינְדָּרָעָן, אָזֶן עַס אָזֶן
אָזֶן שְׂלַעַכְטָמָעָן, אָזֶן דָּאסְמָעָן קִינְדָּרָעָן
וּוּאָרְטָלְעָךְ פְּאַרְדָּעָר דַּי דְּרָעוֹאַקְסָעָן, וּוּאָסְמָעָן
זְיָיְעָנָעָן נִיט אַיְינְאַרְדָּנָעָן וּוּיְעָרָעָן?
אָזֶן אָטָמָעָן גַּעַפְנִינְטָמָעָן דָּאסְמָעָן קִינְדָּרָעָן אָרְטָמָעָן,
וּוּעַס קָאָזָנְפָרְיָן אָפְאַטְעָמָעָן. דָּאסְמָעָן

אַפְּחוֹרַ נָאָגֵן צִיְּדָכָעָרֶפְּלִי פֿוֹן דִּי אַנְסִיךְ-שְׁוֹלֵן אַינְלְעַדְעָה-אַמְּנָה
1929

יַנְגָּלְ-שְׁוֹלֵן "מִפְּצִי-הַשְּׁפֵּלָה" אַוִיפְּן צְוֹאָמָעָנֶפְּלִי פֿוֹן דִּי צ. ב. ק. שְׁוֹלֵן אַינְלְעַדְעָה-אַמְּנָה 1929

דאָס טאָרֶן מַיר נִיט דערלאָזֶן. אַין
געשְׁלָאַסְעָנָעָן רִיּוּן מַזְוֵּן מַיר אַלְעָזֶן
בְּעֵן קּוֹמָעָן צַו הִילָּךְ אָונְדוֹזְעָרָעָ אָרְעָמָעָ
שִׁינְדְּרָה: מַיר,— דָּא אַין פּוֹוִילָן, אָוֹן אַיר—
דְּאַרְטָן אַין אַמְּעָרְקָעָ!
וּוַיְלָ אָונְדוֹזְעָרָעָ צַוקְנוּפְּטָ אַיז אַיְיָר
צַוקְנוּפְּטָ, דָּעָר גּוֹלָ פּוֹן אָונְדוֹזְעָרָעָ
פָּאַלְקָסְטִיקְינְדָּעָר אַיז אַוְיךְ אַיְיָר גּוֹלָ!
אַלְעָ צַו הִילָּךְ אָונְדוֹזְעָרָעָ יִדְיָוּ
פָּאַלְקָסְשׁוֹלָן!

אוֹ דָעָר שָׁוֹל וּוְאַלְטָ דָאָס לְעֵבָן פּוֹן
יִדְיָשָׁן קִינְדָּגְנָעָן אַגְּנוּגָם, אַלְעֵבָן
פּוֹן מַאֲטָמָעָרְיעָלָעָר, מַאֲרָאַלְיָשָׁר אָוֹן אַיְנָ-
מַעְלָקְטוּעָלָעָר נִוְתָּ. דִּי יִדְיָשָׁעָ שָׁוֹל
גִּוְּטָ דָעָם קִינְדָּר אַלְכִּטְיָקָעָ הַאֲפָעָנָגָן
אוֹתָהָאָ אַבְּעָסְרָן לְעֵבָן, בְּעָסְעָרָעָ צָרָ
קְוָנְפָטָ. וּוְאָסָ וּוְאַלְטָ גּוֹוּעָן מִיט אָונְדוֹזְעָרָעָ
קִינְדָּרָ, וּוֹעָן זַיְוִי וּוְאַלְטָן אַפְּיָלוֹ אַטְ דִּי
הַאֲפָעָנָגָן פָּאַרְלָאָרָן?

אנַגָּעָ רָאוּנְטָאָל

די יִדְיָשָׁ-וּוְעָלְטָלְעָכָעָ שָׁוֹל — די שָׁוֹל פּוֹן די אַרְבָּעָטָעָר-מַאְסָן.

פָּאַרְדִּינְסָטָ פּוֹן בּוּיָעָן אַוְן שְׁטִיצָן די
שָׁוֹלְזָן צַי דָעָן בָּאַטְיָילִיקָן זַיְדָ נִיט די
דָעָמָקְרָאַטָּיְשָׁעָ שִׁיכְטָן אַין דָעָר שָׁוֹלָ
בְּאוּוֹעָנָגָן? צַי דָעָן שִׁיכְטָן נַאֲרָ אַרְבָּעָטָעָר
זַיְעָרָעָ קִינְדָּרָ אַין אָונְדוֹזְעָרָ שָׁוֹלְזָן?
אַוְן אַלְעָ אַרְבָּעָטָעָרָ זַיְנָעָן דָעָן אַנְהָעָנָגָר
פּוֹן אָונְדוֹזְעָרָ שָׁוֹלְזָן?

אַוְן דָא קּוֹמָעָן צִיְפָרָעָן אַוְן פָּאַקְטָן:
אַין די שָׁוֹלָן, בָּאַזְוֹנְדָרָם אַין די וּוְיָלָ-
נָעָר, גַּעֲפִינָטָן זַיְדָ אַזָּאָ צָאָלָ קִינְדָּרָ פּוֹן
הַאֲנְטוּוּרָקָרָ אַין קְלִיְנָהָעָנְדָלָעָרָ, וּוְעָלָ-
כָּעָ שְׁטִינְגָטָ אַרְיָבָעָרָ פְּרָאַצְעָנְטָוָעָלָ די
צָאָלָ אַרְבָּעָטָעָרָ-קִינְדָּרָ.

אַזְוֹנָעָ טָעָנוֹתָ קָעָן מַעַן אַפְּטָהָעָרָ
פּוֹן די שָׁוֹלְטָוָעָרָ פּוֹן נִיט פְּרָאַלְעָטָאָרָיָ
שָׁעָ שִׁיכְטָן.

די יִדְיָשָׁ-וּוְעָלְטָלְעָכָעָ שָׁוֹל אַיז די שָׁוֹל
פּוֹן דָעָמָ אַרְבָּעָטָעָרְקָלָאָם. זַי אַיז פּוֹן
אִים גַּעֲבוֹיָטָ גּוֹוֹאָרָן, אוֹתָהָאָ אִים שְׁטִיצָתָ
זַיְדָ, אַוְן די אַרְבָּעָטָעָרְשָׁאָפָטָ אַיז די
אַיְנְצִיקָעָ קְרָאָפָטָ, וּוְעָלָכָעָ קָעָן זַי אַיְינָ
הַאֲלָטָן אַוְן אַוְסְקָעָמָפָן אַיר אַנְעָרָקָעָנָגָן
זַיְוָן נְלִיכְבָּאַרְכְּטִיקָוָגָן.

אַזְוִי בָּאַהְיוֹפְּטָן די פָּאַרְשָׁטְיָוָרָ פּוֹן
דָעָרָ אַרְגָּאַנְגָּיְזָוָרָטָעָרָ יִוְדִישָׁעָרָ אַרְבָּעָטָעָרָ
שָׁאָפָטָ אַוְן בָּאַמְּיָעָן זַיְדָ, זַיְוִי וּוְיִתְסָ אַיז
נַאֲרָ מַעְגָּלָעָ, אַרְיִינְטָרָאָגָן אַיז די שָׁוֹלָן
דָעָמָ גַּיְסָטָ אַוְן אַירָעָלָן פּוֹן דָעָרָ מַאְ-
דָעָנָעָרָ אַרְבָּעָטָעָרְ-בְּאוּוֹנָגָן.

— דָאָס אַיז אַן אַוְזָוְרָפָאַצְיָעָ, — זַאְנָן
די קָעָנָגָרָ, — מִיט וּוְאָסָ פָּאָרָ רָעָכָט
יִרְיָפְּטָ אַיר זַיְדָ צַוְּ דָעָמָ הַיסְטָאָרָיָן

שוויל אנטשפרעכט די לעבענס-איינטערעסן.
פונן דער ארבעטערטשאפט.

פָּרֹוֹאָס שָׁוֹן נִיט אַלְעָ אַרְבֶּעֶתֶר
זַיְעָרָע קִינְדָּרָע אֵין אָנוֹדוֹזָרָע שָׁוֹלָן?
מִיט דֻּם זַעֲלָבָן נְרוֹנָט קָעָן מַעַן שְׁטָעָלָן
אָן אַנְדָּרָע פְּרָאָגָעָן: פָּרֹוֹאָס גַּעֲפִינָּעָן
זַיְךְ נִיט אַלְעָ אַרְבֶּעֶתֶר אֵין זַיְעָרָע
פְּרָאָפָּה. קָלָאָס-פָּאָרִינָעָן אָוֹן זַיְעָרָע פָּאָ
לִיטְרָע שְׁפָאָרִיטְיָען?

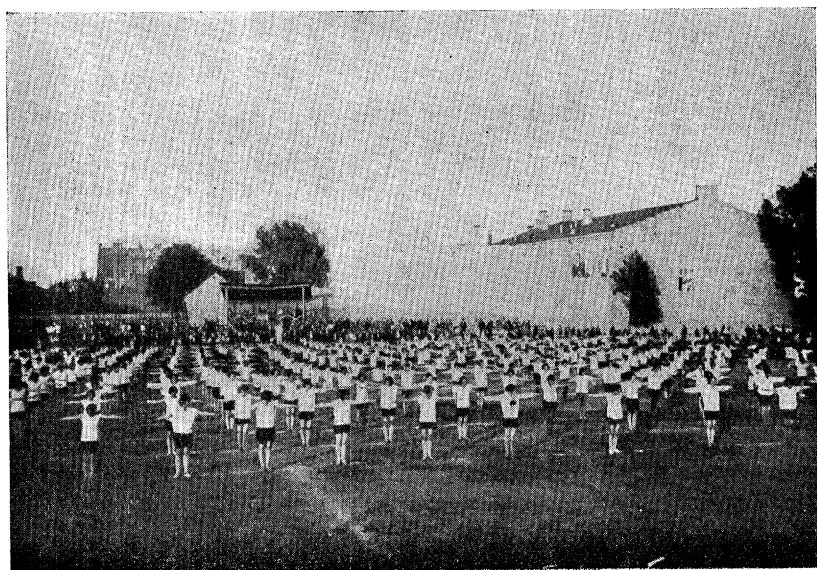
ווען מיר וואלטן שוין געהאלטן איז
ווויט, איז אלע ארבעטער ואלע זיין איזו
באוווסטזיניך ניט נאר לגבוי זיערע
פארינגען און פארטיעען, נאר אפייל
שולן, ואלט דע וועלט אויסגעזען א
ביסל אנדרערש.

אין אונדזערע שולן שיקן אוק
האנטוערקייד און קלויינהענדער זוויינער
קינדרער. געוויסס. וויל דיא שול איז זוי
נאענט אלס שול אויף דער מוטער-
שפראך פון זוויינער קינדרער און אויך
אדאנק דעם דערצייערשן און פעדא-
וואוישן ניווא פון דער שול

זו וואס פאר אן אויספיך קומען מיר? דיב של, ניט קוינדריך אויף דעם, וואס זי שטיעט זיך ניט נאָר אויף די פראַזעטערישע עלעמענטן, בליעפט דאָך פֿאָטענץיאָנעל אַ של פּוֹן יידישן אַרְבָּעָתערקְלָאמֶם. דעריבער מוז זי, לוייט אַיר אַינְהָאַלְט אָזֶן גִּיסְט, זיך צוֹפְּאָסֶן צוֹ דֵי אַידְעָאָלֶן פּוֹן דער קָלָאנְבָּאוּסְטוּזִיּוֹרְן. נִיקָּעֶר יִדְּיָשָׁעֶר אַרְבָּעָתערשָׁאָפֶט, ווּנְיַע אַיר קִיּוֹם אָזֶן ווּוִינְטָעְדוּקָעֶר נָוֶל אָזֶן עֲגָג פֶּאֱרְבּוֹנְדָן מִיטָּן קָאָמָּה פּוֹן דער אַרְבָּעָתערשָׁאָפֶט פֶּאֱר אַיר פָּאַלְיִישָׁעֶר אָנוֹ הַאֲזִיאָעֶר באָפְּרִיוֹנָן.

פָּרָמַעַל זְיַעַנֵּן זְיִי אֲפֵשָׁר גַּעֲרַבֶּט.
גַּעֲוֹוִים זְיַעַנֵּן גַּעֲוֹוָן צְוֹוִישָׁן דִּי גְּרוֹנִי
דָּעַר אָוּן בּוֹוֶר פָּוּן דִּי יְוִידִישְׂ-וּעַלְתָּלְעָ
כָּבּ שְׁוּלָּן — בָּאָזְנוֹנָדָרָם אַיְן וּוַילְנָעַ
אָוּרַק טּוֹעַר פָּוּן דָּעַר בִּירְגָּעַלְעַכְּבָר אַיְנָ
טַעַלְיַעַנְעַן אָוּן פָּוּן דָּעַר קְלִיוֹןְ-בּוֹרְשָׁוָאַ
זְיַעַ. אָוּן אַיְצָטַ נַעַמְעַן זְיִי אַנְטִיּוֹ
אַיְן דָּעַר שְׁוּלְ-אַרְבָּעַט.

אוון א געוויסער טויל פון די תלמידים
פון אונדזערע שולן ווערט רעקוטירט
פון די זעלבייק שוכטן.
אבער וואס באויעזט דאס? אוון צי
שואכט דאס. אפ דעם פראלעטערישן
באראקטער פון אונדזער שולבוינונג?
די אנטוילונג פון יודיש אלס קול
טור-שפארק איז ענג פארובנדן מיט
דעראןק אוון פאעדונג פון א של איז
דעראן מווערד-שפראך— יודיש— איז אנטְרָם
שטאנען צערשת איז די ריעין פון דער
פארטוי פון יודישן ארבטען-הַלְּאָם —
פון, “פונד”. פאר דעם ארבטען-הַלְּאָם
דאס געווען ניט קיין טערעטיש פאָר
דעראונג, נאר א לעבענספראגע, א פראגע
פון זיון קוֹיְטוּרָלְעֵר אוון ניסטיקער
צוקנפט. אוון דאס בלײַיבט נאר איז
דערא פולער באָס ריכטיך ביזן העינטיכון
טאָן. אויך איז אונדזער צייט איז דער
חויפט-אַפְּנָמָעָר אוון געברויכער פון
דערא יודישער לִיטָעָרָצָטוֹר, פֿרֶעֶס איז
מעאָטָר—דערא יודישער ארבטען-הַלְּאָם.
אוון דער איינציגער קאנסוקוונטער אַנְגַּז
הענגר אוון קעמאָפָעָר פֿאָר וועלטָעָבָּי
סְנִיט אוֹוֵף אַלְעָאָגְבִּין פון לעבן קען
זיון נאר דער באָזָטְזָוִינִיקָעָר אַרְבָּעָעָט
טָעָר, נִיטְיָקָט זִיךְ נִיט אַין באָוּוִין.
נאָר אַ וועלטָלָעָכָע שׁוֹל אַין דער מווערדָע
שפְּרָאָר קען דערצען דאס אַרְבָּעָטָעָר

גימנסטיישער יומ-טוב פון די צ. ב. ק. שולן צום 10-יאיריקן יובל פון צ. ב. ק.

אכיפוריינטן פון טן ארויסלְאַזּוֹ פון דער "ינגאל-שוֹם מטיצ'י-השפֶּלהּ" אויפָן פון די שטעט,

ווע זי געפֿינען זיך איזט.

פאָטאָמָאנְטָאָזּוֹשּׁ פון דעם אכיפוריינטן פון זעלְבָן אַרוֹיסְלְאַזּוֹ מ. מִינְקָאָרוֹ

בו. מיבאלעוויטש און א. ליטוואה
וועגן דער יידישער שוֹל.

...מור מאכן זיך ניט קיין אילזויים. די יידישער ארבעטערטשאפט אלזין, מיט
אריער פינאנציילע מיטעלען, וועט די שול ניט קאנגען אויסטהאלטן, וועט ניט זיין
פפּרַח זי אויסצזהאלטן. דאס איז א זיך און א חוב פון דער מלוכה, און דער
יידישער ארבעטערט וועט מזון פיל קעטפֿן, פדי די מלוכה זאל דע肯 די הוצאות
אויך פון דער יידישער שוֹל.

אבל פאר דער אונדערקענונג אוין פיל ליעכטער צו קעטפן פאר א זאך, וואכ
אוין שווין דא, וואס עקסיסטירט אין לעבן, אידער פאר אן אקסטראקטער אידיע.
די ניע שלן מוזן וועגן אויסגעבויט אוון אונטערוגעהאלטן אין יעדער שטאט
אוון יעדן שטעל, אוון דעםאלט וועט אונדיז דער קאמפ פאר זויער קיומ פיל
גראנגער זיין.

ב. מיכאל עוזיתש

...קיינער איז בי אונדו איזו ניט פאראינטערעסיטט איז דער יידיש-זועעלט
לעכדר של, ווי דער יידישער ארכבעטער.
ניט האבן קיון של אויף דער מוטעד-שפראץ, הייסט פאר יידישע ארבע-
טער איז א גרויסער מאם — ניט האבן קיון של בכל.
פארליין די מענגעכויות צו שאבן א יידיש שולטור, הייסט פאר די
ברײיטע יידישע מסון בליעבן נאר אן א קולטור, אָרְעַמֵּר אַין לְעָבֵן, שׂוֹאכָעֶר
איין קאמה. און טאָקע דאס איז אויסן די נאציאנאליסטיישׁ רעהקצעי מיט
אִירָעָלְעָנָעָר פֿוֹן גַּעֲצָוֹנוּנָעָנָעָר אַסְיְּמִילָאַכְּעַזְּבָּעָן.

א. ליטוואק

אונדזער וויכטיקסטע דער גריינונג.

ס'זאל מעניליך זיין וועלטלעכע פילדוניג אוייפן יידישן „ושארגאנץ“. איז עס זאלן עקיסטירן „אפיקו נימנאזיעם“ אויף דנדער דאויינער שפראָד.

און וווען מע קוקט זיך צו. אין וואס פאר א שרעקלען שועערע באידיגונגגען ס-קומט אויס צו בווען די ניעז יסודות פון ניעם יידישן לעבן. פון דעם היינט-וואעלטיקן יידישן לעבענשטיינער, קען מען ערשת ווי נעהעריס אפֿשאצָן דעם דראָגָן צו לעבן און פֿעַשְׂיוֹת צו שאָפָן. בּוּי דעם אִיצְטִין דור פון יידישער דער מאָקָרֶטִיע.

די יידישע שול אויז איזט אונדז
זער וויכטיקסטע דערגרייכונג.

ז' ווועט לעבען אונז זיך אנטווקעלען.
דער נאנצער וועלט פון שונאים אויפ
שו להכעים !

ואר זייןען פסדר ניט צופרידן מיט
אונדווערע דערנרייכונגנען.
ס'או א גומער סימן, וועלכער באָר
ויזוּט, אָז מיר שטעלן צו זיך אלְלִין
גרויסע פאָדרוונגען, אָז מיר גיינען צו
וויטער גרויסע צילן.

זוען אַפְּבָר אַיִדְיוֹשֵׁר אַינְטַעֲלִינְעַנְט
פָּוֹן דַּי פַּרְיעַרְדִּיקָע דָּרוֹת, פָּוֹן דַּי, וּאָס
הָאָבָן גַּעֲטָרְוִימֶת דַּעַם חַלּוֹם פָּוֹן אַונְדוֹרָעֶר
אוֹפִּילְעָבּוֹנוֹג — אַן עַדְוָאָרָה האָנָס, מַאַז
זַעַר אַדְעַר הַיְּנָעָן פָּוֹן דַּי יַוִּידְיַשְׁדִּוּטְשִׁי
שַׁעַ קַוְלַטְוַרְפָּאָרְיָינְעָן — וּוֹאַלְטָן גַּעַ-
קָאנְטָן זָעַן, וּאָס מִירְהַאָבָן דָּעַרְגְּיִיכְט
אוֹפִּין גַּעֲבִיטָם פָּוֹן יַוִּידְיַשְׁעָרְ קַוְלַטְוַר פְּמַשְׁךְ
פָּוֹן דַּי לְעַצְטָע 25 יָאָר, וּוֹאַלְטָן זַיְוּ בְּשָׁוּם
אוֹפִּן נִיטְגַּעֲנָנְטָן בְּאַנְעָמָעָן אַונְדוֹרָעֶר
פְּעָסְמִים.

אַיְן זַיְוַעַרְוּ וּוֹיִיטַסְטָע טַרְוִימָעָן זַיְנָעָן
זַיְיָ גַּעֲוִיסָם נִיטְדַּעַגְגָּנָעָן צָוּ רַעַם, אַז

אויף וואס פאר א שטאנדפונקט איר זאלט ניט שטיין: דעמאקראטיע, פראנגרעם, מאציאלייזם. קיומ האומה. אדער פשוטע מענטשלעכלית – שטיצט לויט איינער כוחות דעם יידיש-וועטלעכן שולווען.

פרק ל. הערש (ושענוו)

דער קאמפ פאר דער יידישער שוֹל איין דער קאמפ פאר אונדזערע רעכט!

דער יידישער מעשחלע, דעם יידישן
לייד, דעם יידישן שפֿיל אַרײַנְצּוּפֿרָן אַים
בִּיסְלְכוּבוּיַּו אֵין דער וועטלט פֿון תורה
אוֹן חַכְמָה, — עַפְעַם ווֹילֶלֶד-פֿרְעָמֶדֶס, —
אַ פֿרְעָמֶדֶס וועטלט, אַ ווֹיְטָעַ וועטלט, אוֹן
אוֹמְבָאַקָּאנְטָעַ וועטלט, אוֹן אַומְפָאַרְשָׁטָעַנְדָּרַן
לְעַכְעַ וועטלט!

אַנְשָׁטָאַט דעם נָעָנְטָן, דעם אַינְטָרִי
מעַן, דעם באַקָּאנְטָן יַידִישָׂן ווֹאָרטָט —
דָּאַס פֿרְעָמֶדֶס, דָּאַס אַומְפָאַרְשָׁטָעַנְדָּלְעַ
כֻּבְּ ווֹאָרטָט דָּאַס סִינְדָּר ווֹעֲרָט אַפְּגָנְעָטוּיטָ
אוֹוָה דער שַׁוְּלַבְּפָאַקָּןָק, אוֹן ווֹעַן עַס גַּוְיִט
אוֹוָה דָּוְרָאַיָּוָן, דָּוְרָאַיָּוָס, ווֹעֲרָט דָּעַרְ
שְׁטִיקָטָלְאַז, ווֹאָס אוֹז גַּוְעוּן יַידִישָׂ.
דָּאַס פָּאַלְקָהָוּכְטָ אָוִס זַיְן נְשָׁמָה, עַס
אַסְיְּמִילְוָרָט זַיךְ, עַס שְׁטָאַרְפָּט אָפְ!

אוֹן אַזְוִי אַיִּזְנָשָׂטָרְפָּן דָּאַס יַידִישָׂ
פָּאַלְקָה אֵין פֿרְאַנְקְלְוִיךְ אוֹן אֵין דִינְטָשָׂ
לְאַנְדָּר אוֹן אֵין עַנְגָּלָנְדָּר אוֹן אֵין אַיְטָאַ
לְיַעַן אַוְן אֵין אַונְגָּנָּרָן. אוֹן אַזְוִי שְׁטָאַרְפָּן
אָפְ טִילְיָן פֿון פָּאַלְקָה אַיִּן פּוֹלוּן, אֵין
רוֹסְלָאָנָה, אֵין אַמְעָרְקָע. אָפְלוּוּ ווֹעַן אַ
היַתְלָרְקָלְאָפְ ווֹעַקְטָ זַיְעָרָע אַרְעָמָע
רְעַשְׁטָן אוֹוָה פֿון זַיְעָרָה הַינְּגָרְפָּלָעָט,
זַיְנָעָן זַיִּי נַאֲצִיאָנָאַל האַלְפָ שְׁוִין נַעַ
שְׁטָאַרְפָּן; קַיְן פֽוֹחוֹת אוֹוָה אַנְצּוּקְנוּפָן
זַיךְ אַיִּן אַרְגָּנָאַנְשָׂן יַידִישָׂן פָּאַלְקָסְלָעָפָן
הַאָבָּן זַיךְ שְׁוִין נַיְט.

פֿעלְקָעָר מִיט מַעַר מַעְנְלָעְבְּקִיְּטָן בָּאָר
אַ זַּעֲלְבָשְׁטָעַנְדָּרַן נַאֲצִיאָנָאַל לְעַבְנָן הַאָבָּן

אוֹן נַאֲכָאָמָּל אוֹן ווֹידְעָרָאָמָּל אוֹן
דוֹוקָא אִיצְטָ אָפְשָׂר, ווֹי נַאֲךְ קִיְּנָמָל
נַיְטָ אַזְוִי, מַוְן מִיר זַיךְ אַיְנְחָזָרָן:
עַס קָעָן נַיְטָ זַיְן קִיְּן יַידִישָׂ לְעַבְנָן אוֹן
אַ יַּידִישָׂרָעָל, עַס קָעָן נַיְטָ זַיְן קִיְּן
יַידִישָׂ שָׁאָפָן אוֹן אַ יַּידִישָׂרָעָל; עַס
קָעָן נַיְטָ זַיְן קִיְּן יַידִישָׂ וּלְכְבָּסְטָבָּאָ
וּוֹסְטָזָיָן אוֹן אַ יַּידִישָׂרָעָל; אוֹן עַס
קָעָן נַיְטָ זַיְן קִיְּן יַידִישָׂ רַעְבָּט אוֹן אַ
יַּידִישָׂרָעָל.

דָּאַס פָּאַלְקָה הָאָט אָמָּל גַּעַהָאָט זַיְן
נַאֲצִיאָנָאַל שַׁוְּלַ. דָּאַס אַיִּזְנָדָר
חַדְרָ. אוֹן סְפָּאַרְשְׁטִוִּיט זַיךְ, אוֹ נַאֲךְ
עַדְהִיּוֹם הָאָט דָּעַר חַדְרָ, ווֹי מִיר זַאלָן
זַיךְ צַו אַיִּם נַיְטָ בָּאַצְיעָן, אַסְטָרָעָל
פָּאַזְוּתָוּ זַיְטָן ווֹי דִי פֿרְעָמֶדֶע שַׁוְּל.
די פֿרְעָמֶדֶע שַׁוְּל — דָּאַס אַיִּזְנָדָר
בָּל נַיְטָ קִיְּן דָּעַרְצִוְנְגָס-אַנְשָׁטָאָלָט. זַיְ
אַיִּזְנָדָר אַוְיִסְטָן דִי אַינְטָעָרָעָסָן פֿון זַיְן נְשָׁמָה,
קִינְדָה, דִי בָּאַדְרָעָפְעָנִישָׂן פֿון זַיְן נְשָׁמָה,
אַיר צְוּעָק אַיִּזְנָדָר אַנְדָּרָעָרָעָר, אַ זַּיְן
טִיקָעָר, אַ קָּעְגָּנוּעָצְלָעָכָעָ: נַיְטָ אַנְטוּזָקָ
לְעַן דִי פּוֹחוֹת — דִי נַאֲטְרָלָעָכָעָ דָּעָם
קִינְדָה, נַאֲרָ אַוְיִסְטָוּאַרְצָלָעָן זַיִּי, פְּדִי אַוְיִ
דָּעָם אַרְטָ פֿון דָּעַר אַפְּגָנְעָטוּמָעָר נְשָׁמָה
אַרְיִינְצּוּזָעָצָן עַפְעַם פֿרְעָמֶדֶס, עַפְעַם אַוְמָ
נַאֲטְרָלָעָכָס, עַפְעַם זַיְטִיקָס אַיִּם נַיְטָ
אַרְגָּנָנִישָׂ.

שְׁטָאַלְטָ אַיִּיךְ פָּאָר אַ יַּידִישָׂ קִינְדָה אַיִּן
וּוְלְגָנָע אַיִּין אַ פֿרְעָמֶדֶר שַׁוְּלַ אַנְשָׁטָאָט

ניט קיון זכות הקיום, וויבאלד איז אפיקו
די יידישע שלון זונגען איז דער פוי
ליישער שפראך. אונ ער בעקמיט זיך די
שרעלעכע, שיידערלעכע לאגען, איז וועלֶ
בער ער ליעפּן אונדווערע יידישע פאלקס
מאטן איז קריינפּוילן: זיז זונגען ווי
שפלווערע מענטשן דערפּאָר, וואס ווי
ריידן יידיש.

איז אונטער איז אונטיקן טעראָר
קען שיין בכל ניט זיז קיון ריד זונגען
קיון שום גלייכבּאָרעלעטינונג, ניט נאָר
זונגען נאַצְיאָנָלָעָר, נאָר אפיקו זונגען
בּירגערלעכער. די אָנָרְקָעָנוֹנוֹגּ פּוֹן דער
יידישער שפראָך איז פּוֹן דער יידישער
של זונגען די אָנָרְקָעָנוֹנוֹגּ פּוֹן אונדווערע
מענטשלאָעָן רעכט; וווערט אָפּער אונדר
זער שפּאָך איז אונדווערע של ניט
אנָרְקָעָנוֹט — הייסט ער, איז בּוֹי אונדוּ
זערן אָוּלְקָעָנוֹרוֹיפּט אונדווערע עַלְעַמְעַנְדָּר
טָאָרָעָר רעכט.

דער קאמַף פֿאָר דער יידישער של,
דער קאמַף קען דער פרעַמְדָּר
של איז דערפּאָר דער קאמַף פֿאָר אונדר
זער עַלְעַמְעַנְטָאָרטָן לְעַבְרָעָכְטָן.
איז ווער ער שטעלט זיך ניט צו דעם
דאָזִין קאמַף, ענטפּערט אָפּער אונדווערע
פֿאָסָק אַוּוֹפּ אונטערגָּאנְגָּן.

איז ווען די יידישע לערטשאָפט איז
וילגע שטיטט שיין צענדיינגער יאָרָן
אוֹוֹפּ די פֿאָרְדָּרְשָׁטָן פֿאָזִיצְיָעָם איז
קאמַף פֿאָר אונדווערע של, דורך אַיר
טָאָנְטָמְגָּעָלָעָר חֻוב זיז צו שטיצְן מיט אלֶעָ
אונדווערע פֿאָזִיטְיוּוּר אָרְפּעָט, איז
מייטלען, אָפּער אונדווערע פּוחות. קיון
גרעסערע נאַצְיאָנָלָע פֿילְכְּטָן קען ניט
געמְאָלָט זיז איז דעם אִיצְטִיקְן קְרִיטִיקְן
מאָמְעָנט, וואָס אונדווערע פֿאָסָק לְעַבְטָן
אייצְט אָפּער!

שווין פֿאָרְשָׁטָאָנָעָן די באָרוּיטָוֹנָגּ פּוֹן
דער של אַוּוֹפּ דער מומערשְׁפָּרָאָך. דער
קאמַף פּוֹן אלֶע אָונְטָעְדְּרִיקְטָעָן נאַצְיָעָס
פֿאָר זַיְעָר באָפּּרִינוֹגּ הָאָט זיך שטענְדִּיק
אַנְגָּהוּבוֹן פּוֹן דעם קאמַף פֿאָר דער
איינְגָּנָעָר של. איז זונגען פֿאָרְקָעָרטָן — דער
קאמַף פּוֹן דער העַרְשְׁנְדִּיקְעָר אָוֹמָה קען
דער אָונְטָעְדְּרִיקְטָעָר איז אוֹיך שטענְדִּיק
דֵּיש גַּעֲוָעָן דערהוּיפּט אַקְּמָה פֿאָר
צַוְּנְגָּעָן דָּאָס אָונְטָעְדְּרִיקְטָעָן פֿאָלָק
דָּרְכְּצּוֹמָאָכְּן דָּאָס סְדּוֹם-בְּעַטְלָן פּוֹן דעַז
פֿרְעַמְדָּר, העַרְשְׁנְדִּיקְעָר של.

רְוַסְּפִּיקְאָצִיעָ, גַּרְמָאַנְיָאָצִיעָ, פֿאָר
לְאַנְיָאָצִיעָ, אָמְעַרְקָאַנְיָאָצִיעָ, — דָּאָס
זַיְעָנָן אַלְעָז די שְׁטָאָרְקָכְטָעָן מִיטְלָעָן פּוֹן
די העַרְשְׁנְדִּיקְעָר פֿאָלָקְעָר, פֿדִי צוֹ פֿאָרְקָעָרטָן
ニיכְטָן די קלְיְוָעָן, די שְׁוֹאָכְבָּרָעָ אָמוֹת.
אַז יַיְדָן זַיְעָנָן אַז דָּעַס פֿרְטָן קִיְּוָן
אוֹוֹסְנָאָמָן נִימָן. לְאַז זיך באָהָרָעָן פּוֹן
דער פֿרְעַמְדָּרְשְׁפָּרָאָכְּיָקָר של — הַיִּסְטָן
לְאַז זיך סּוֹפְּכָלִיסְטָה אָפְּגָנְמָעָקָט וּוּרָן
פּוֹן דער עַרְדָּר, אַלְנָפָאָלָס אַלְס שְׁעַפְּרָעָרָיָה
שָׁעָר אַז זַיְעָנָן זַיְעָנָן דָּרְכָּהָרָעָ אַלְעָלָקְטָיוֹן.

אָפּער אַיְדָעָר עם זַיְל נאָר קְוָמָעָן
דער לְעַצְטָר סּוֹא אָונְדוּזְעָרָר דָּוָרָק דָּעָר
פֿרְעַמְדָּר של — שְׁטָעָלָט זַיְעָנָן אָונְטוּרָאָר
גַּיְסְטִיקָן טָעָר אָרָאָר.

די פֿרְעַמְדָּר של פֿאָר אָונְדוּזְעָר אַוּפּ דָּעָר
פֿרְעַמְדָּר שְׁפָּרָאָךְ בָּאָטְיִים, אַז מִיר זַיְר
נען בְּרִיגְנָעָר פּוֹן דָּעָר צְוֹוְיְוָטָר מְדָרְגָּה,
אַז אָונְדוּזְעָר שְׁפָּרָאָךְ אַיז אַגְּמִינָעָן, אַ
נְיְדָרְעִיקָּעָר. דָּעָר יַיְד אַיז פּוֹיְלָן, וואָס דָּעָר
זונגען זיך אָפּּצְוְנָעָבָן זַיְן קִינְד אַין דָּעָר
פֿרְעַמְדָּרְשְׁפָּרָאָכְּיָקָר של, שְׁטָעָלָט אַז
דָּעָר גְּרָעְסְטָרָר סְפָּנָה די בְּרִידָעָר זַיְעָנָן,
וואָס רַיְדָן יַיְדִּיש. דָּעָר פֿאָלָאָס גַּעֲוִיְינָט
זיך צו צו דָּעָס גַּעֲדָאָנָק, אַז יַיְדִּיש הָאָט

ח. פּוֹרָט

דעלענרט פון צ. ב. ק. צו די ווילנער
קאנדסלייט אין אינטעריך

ח. פּוֹרָט

מיוט לֵיב אָזֶן פָּאָר דַּעַר שָׁוֹל.

דא טאקע דערמאגען אײַנִיקע מאמענטן
פון די טאג (מאי 1933), ווען די
„ש. פרונְדְשָׁוֹל“ אַין ווילנער אַיז גַּעוֹאוֹרָן
גַּעֲשָׁלָאָסָן.

אַין יַעֲנַע טַעַג הַאַט זַיְד בּוֹלְט אַרוֹיסִּ
גַּעוֹזְיוֹן די באָצְיוֹנָג פון די ברְיִיטָע יְדִיָּה
שַׁע פָּאַלְקְסְמָאָסָן צַו דַּעַר יְדִיָּה-וּעַלְתָּ
לְעַכְּדָר שָׁוֹל.

די „פרונְדְשָׁוֹל“, אַיְנָע פָּוֹן די עַלְתָּ
סְטָע אָזֶן גַּרְעַסְטָע יְדִיָּשָׁע שָׁוֹלָן אַין
פּוֹלִין, אַז אַנְשְׁטָאָלָט, וּאַסְׁהָאַט דָּוְרָכִ
גַּהְאָלָטָן די שַׁוּעַרְסָטָע אָזֶן בִּיטְעַרְסָטָע
צִוְּיָהָן פָּוֹן דַּעַר וּעַלְתָּ-מְלֻחָּה אָזֶן דִּיְתְּשָׁעֶר
אַזְּבָּאָצְּיעַ, אַזְּ מִיטָּאָמָּלִי, אַז אַ פָּאָרָ
וּאַס אָזֶן פָּאַרְוּעַ גַּעֲשָׁלָאָסָן גַּעוֹאוֹרָן.
הַעֲכָר 450 קִינְדָּעָר זַיְנָעַן אַרוֹיסְגָּעַ
וּאַרְפָּן גַּעוֹאוֹרָן אַזְּוֹף דַּעַר נַאֲסָן. די דָּאָרָ
זִיקָּע גַּוְרָה אָזֶן גַּעַקְוּמָן אַינְגָּאָנָצָן אַוְמָ
גַּעֲרִיכָּת אָזֶן טֹהָר דִּעְשְׁוּטָרָט די
עַלְתְּעַרְנָשָׁאָפָּט, די לְעַרְעָר, די קִינְדָּעָר.
די נִידְרָגָעַשְׁלָאָגְנָקִיָּת אָזֶן די גַּעַזְבָּ

שָׁוֹן בָּאָלְד 20 יָאָר עַקְסִיסְטָרֶט אַין
וּוַיְלָנָע אָזֶן וּוַיְלָנָע גַּעַנְגָּט די יְוִידִישָׁ
וּעַלְתְּלָעַכָּע שָׁוֹל. טַוּזְנָטָעָר קוֹנְדָּעָר, אַ
נְיָוּס יְוָנָגָן דָּוָר הַאַט די שָׁוֹל פָּאָר דָּר
צִוְּיָהָן אוּפְּגָנָה אַדְרָוּעָט אָזֶן אַרוֹיסְגָּעַ
לְאָזָם. די יְדִיָּשָׁ-וּעַלְתְּלָעַכָּע שָׁוֹל אַיז גַּעַזְבָּ
וּאַרְן אַז וּוַיְכִטְיָקָר אָזֶן וּוַיְרָקְנְדִיקָר פָּאָרָ
טָאָר אָזֶן יְדִיָּשָׁן לְעַפָּן. נִיט אַוְמְזִיסָּט
אַיז די שָׁוֹל וּוַיְיָ אַזְּ דָּאָר אַזְּ אַזְּ בִּיְ
אַוְנְדוּרָעָ שָׁוֹנָאִים. פָּאָר די 20 יָאָר
פָּוֹן אַיר עַקְסִיסְטָעָנָץ זַיְנָעַן פָּוֹן פָּאָרָ
שִׁיְדָעָנָע זַיְטָן גַּעַמְאָכָט גַּעַוְאָרָן פְּרוֹוֹן
די שָׁוֹל אַוְמְצָוְבָּרָעָנָגָן. נִיט אַזְּוִי לְיִכְתָּ
אַיז דָּאָס אַבְּעָר אַוְיִסְצּוּפִין. אַוְנְדוּרָעָ
שָׁוֹל אַיז אַרוֹמְגָעָרִינְגָּלֶט מִיט לִיְבָע אַיז
אַיְבָּרָגָעָבָנְקִיָּת פָּוֹן די עַלְטָעָרָן, וּעַלְ
כָּע זַיְנָעַן נְדוּיָה בִּיְ יְעַדְרָעָ סְפָנָה, וּאַסְׁ
קָעָן דָּרָאָעָן דַּעַר שָׁוֹל, מִיט אַלְעָ פּוֹחוֹת
וּ צַו בָּאַשְׁיָּצָן אָזֶן קַעְמָפָן פָּאָר אַיר
קִוּם.

„אַמְתָּע פְּרִיּוֹנְד דַּעְרָקָעָנָט מַעַן אַיז
נוֹיִט“ זַגְט אַ שְׁפָרְבוֹוָאָרט. וּוַיְיָ אַרְ

פענטער. און טרייריך איז געווען דער מאמענט, ווען ער האט איבערגעריםן די לעכzieיע און געזנט, איז די שול איז גען שלאַסן אויפֿ אן אומפֿאַשטמּטער צויט...
— וואָס חיותט דאס? אונדזער שול?
פארזוֹס? ווי קאן דאס זיין? אלע שטייען פֿאָרגלווערט. ווען עמייך וואַלט דערלאָנט אָז עפֿ די טיר און אונדז דערען איז דער פֿאָזע, וואַלט ער זיכער געמיינט, אָז עס שטייען מותים. ...די שטילקיות ריאוֹסט איבער אָ געווין און צו דעם געווין שטייען צו געווינען פֿוֹן אלע איבעריקע קינדרער. אַייניק שטייען נאָך אלץ ווי פֿאָרשטויינערט. אַנדערע ליפֿען אויפֿן קוֹל. נאָך אַנדער שטייען צעטומְלט, פֿאָרשטויינען, ווי ס'יוויזט איס, נאָך אלץ ניט, וואָס ס'האָט פֿאָסִרט.

דרער לאָנדער איז רויט, ווילט ווין בעקל, קליבט זיך אַרוייניגין פֿוֹן קלאס און שען ניט. אלע קינדרער האָלְטָן די ביכער, ווילן שוין נײַין און קענען עפֿעס ניט. מע סוקט זיך אַרום איז צימער, ווי מע וואַלט זיך מיט אַים געזונגען.

* * * * *

אַן אַנדער שילעָרין שריףט:
...בְּיוֹיל גוֹין אהַיִם. אַבער וו איז מײַן הַיִם? אַיִן הַיִם — די שול האָב אַיך שׂוֹן ניט. אַיך בְּלַאֲנַקְעַזְיךְ אַרְום אַיבער די גַּאֲסַן מִיט אָז אַראָפְּגַּעַלְאָזְטוֹן קאָפּ. אַיך זע ניט, ווער ס'גְּרוּסְטְ מִיךְ.
אַיך ענטפֿער קיינעם ניט. אַיִן געדאנק עשבערט מיך די גאנצע צויט: „וואָס וועט זיין וויטער?“
אַיִן דער הַיִם האָט מען זיך דער שראָקָן פֿאָר מײַן אוֹיסען. „וואָס אַיִן געשען?“ אַיך ענטפֿער ניט, ווילן אַיך

אונדוֹ אַלעמען די ערשות טעג נאָכָן אַפּ- שטעלן די לִימּוֹדִים אַיִן שול, אַיז אַבער ניך פֿאָרְשׂוֹזְנֶרְן... דער אַפְּקַלְאָגָג, וואָס די דִּידְיעָה ווען שליסְן די שול האָט געד- בונען בֵּין דער יִדְישֶׁר באָפְּעַלְקָעָרָונְג ניט נאָר אַין ווילגָע, האָט אַונְדוֹ געגעבן מוט אַין זיכערקייט.

מְהַאָט גַּעֲדָרְפֶּט וּן די צַעֲטָרָגְעָנָעָנָע פֿנִימָעָר פֿוֹן די עַלְתָּעָרָן, ווען זוי זיינען אַיִן מִיטְעָן טָאג גַּעֲקָוּמָעָן צו לוֹפִּין אַיִן שול זיך דערוֹיסְן, פֿאָרוֹאָס מְהַאָט פֿלוֹצָלָונְג אַיבְּרָגְעָרָיסְן די לִמּוֹדִים, אַיִן די פֿרִיךְ, מִיט ווּלְכָבָר זַיְהַאְבָּן דַּעַרְ- נאָך בְּאַגְּעָנָמְטָן די יִדְיעָה ווען צְרוּיקָס עפֿגעָנָע די שול! מְהַאָט גַּעֲדָרְפֶּט זיך צּוֹקָוּן צו די קִינְדָרָעָר, ווּלְכָבָר הַאָבָּן גַּעַ- שְׁטָרָאָלָטָן פֿוֹן שְׁמָהָה, ווען זוי זיינען צוֹרָ רִיךְ גַּעֲקָוּמָעָן אַיִן שול, אַיִן מִטְשָׁבָּעָן טָאנְצָטָן פֿוֹן נְלִיךְ אַיִן באַנוֹיְסְטָרָונְג, פְּרִיְה צו דַּעְרְפִּילְן, וואָס פֿאָר אַטְיְפָע וּוּאַרְצָלָעָן די יִדְיוּשָׁע שול האָט גַּעַלְאָזְנוֹן בְּיַיְהָר ווּלְגָנְעָר יִדְישֶׁר באָפְּעַלְקָעָרָונְג אַיִן ווּעַנְג אַיִן אַינְטִים דָּסְס יִדְישֶׁעָ קִינְד אַיִן פֿאָרְבּוֹנְדָן מִיט אַונְדוֹדָר שול. אַסְט וואָס עס הַאָבָּן ווען די פֿינְצָ טָעָר 10 טָעָג פֿוֹן דַּעַר פֿרְוּנְשָׁוָל גַּעַ- שְׁרִיבָּן אַירָעָה תְּלִמְיוֹדָה:

די שילעָרָין ק. (8טער 5ל.) שְׁרִיבָּט : „מִיטְוֹאָךְ דָּעַם 29 אַפְּרִיל. די צַעַטָּעָלְקָצְיָעָן. מִיר זִיצְן אַוְוִיךְ די בעַנְקָ, קָוָקָן אַיִן די בְּיכָרָה. פֿלוֹצָלָונְג גַּיְוִוִּיטָרָיִן אַרְיוֹן אַיִן קָלָאָס דַּעַר פֿאָרוֹאָלְטָעָר פֿוֹן שול... אַ- בְּלַיְכָרָ, אַן אַומְעַטְיקָרָה. ס'וּוּרָטָ שְׁטִילָ. אַ שְׁוּוּרָטָ פֿאָרְגַּעְפִּילְ גַּעַמְטָ מִיךְ אַרְום. נִישְׁטָ צו דַּעְרְקָעָנָעָן אַיז אַבער גַּעַוְועָן, אַיז דַּעַר פֿאָרוֹאָלְטָעָר סּוּמְטָ אַזָּא שְׁלַעַכְטָעָ בְּשָׂרָה אַנְזָאָן. פֿינְגָ מִנוֹנָט אַיִן עַר גַּעַשְׁטָאָנָעָן אַ פֿאָרְטָאָכְטָעָר לְעַבְנָ

ענדלעך איז דער ליכטיקער, לוייטן
די קער פרימאָרְגַּן געקומען.
„איינמאָל קומענידיך איז צ. ב. ק.—
האט מען מיר איבערגעגעבען די פֿרִיַּ
לעבע, ניון, די גֿוֹיְקֿלְעַבָּע יְדִיעָה, איז
אונדזער שול וועט זיך אויף זיכער עפֿעַ
גען. ווי קען איך איבערגעבען, וואָס אוד
האָפַּה דָּאָן גַּעֲפִילְטָה! אַ פֿרִיַּד אָן אָסְמַן
בָּאַשְׁרִיּוֹבְּלַעַבָּע, ווען איך וואָלְטַ זיך נוֹט
געשעכּט, וואָלְטַ איך גַּעֲטַאָצַט אוֹוֵף די
נאָסְן אָן גַּעֲשִׂיעָן אָסְמַעַטָּה: „אונדזער
שול איז גַּעֲפַּנְטָן, הָוָאָה!“

גענעס טאגּן, ווען מְהָאָט אָונְדוֹ, „אָפְּנַעַי
לאָזָן“ איזנו גַּעֲוָעַן פָּאַרְוּאַלְפָּנָט, נָס אָזָן
קָאָלְטַ, סְאָזַי גַּעֲוָעַן אַ טָּאָגַן פָּוּן טְרוּיָעַר.
צָוְנְיוּיךְ מִיט אָונְדוֹ הָאָט אָוֵיךְ דִּי נָאָטָר
געטְרוּיָעַרט. אָזָן אִיצְט — אַ הָעַלְעַד פֿרִיַּ
מְאָרְגַּן. דָּעַר הִימְלָאַהָּט גַּעֲשִׁמְיוֹכָלַט וּוּי
אַ סִינְדַּר אִין פְּרִיְמָאָרְגַּן. אַלְזַי אָרוּם הָאָט
זיך גַּעֲפִירִיטוֹ: „ועט, ווי פֿרִיַּ אִין דִּי וּוּלְטַ,
וּוּי גְּרוּים אִין דָּעַר הִימְלָאַהָּט וּטַ, ווי הָעַלְעַד
אָזָן ווי זְוִיךְ אִין דָּאָס לְיכַט פָּוּן דָּעַר
זָוּן. אַלְזַי, אָפְּנַיִם, לְעַפְתַּ אָזָן פְּרִיַּוּת זָוּן,
אָזָן אָוֵיךְ מִיר לְעַפְתַּ! מִיר דָּאָרְפַּן לְעַפְתַּ!
מִיר מוֹזַן לְעַפְתַּ! טָאַזְלַזְעַטְלַעַבָּע!
אָזָן וְאָסְן אָונְדוֹעַר לְיַבְעַ שְׂוֹן!“

*

יאָ, אָזָוַי אִין עַס. די יְיִדְישׁ - וּוּלְטַ
לְעַכְעַ שְׁוֹל מַזְוַי אָזָן וּוּטַ לְעַפְנַן; נִישְׁטָאַ
אָזָאַ פּוֹחַ, וְאָס וְאָל קָעְנָעַן אִירָעַ וּוּאָרִץַ
לְעַנְיָאַרְזִיסְיָוִטַּן פָּוּן די הָעַרְצָעַר פָּוּן דָּעַר
יְיִדְישָׁעַר אַרְבָּעַטְעַרְדַּי אָזָן פָּאַלְקָסְ-מָאַסְעַן,
פָּוּן דָּעַם יְיִדְישָׁן אַרְבָּעַטְעַרְדַּי אָזָן פָּאַלְקָסְ-

קִינְדֶּ!

קען נוּט. מַעַגְיַט מִיר עַסְן. צָו וּוּאָס דָּאָרָה
אַיךְ עַסְן?
אַיךְ נָעַם די אַוְנוֹנְטַ-צִיּוֹנְגַּן אָזָן לְיִזְעָן
אַוְבָּעַר די טְרוּיְעַרְקָעַ יְדִיעָה. אִין קָאָפַּ
הָיִוְבְּטַ מִיר אָזָן שְׁוּוִינְדְּלָעַן. בְּלִיגַּן זִיךְ
שְׁלָאָפַּן מִיט אַ גּוֹוָאַלְדִּיקָן קָאָפַּ-וּוּיְמָאַקָּ
אָזָן מִיט חִיזְיָה...
• • • • •

אָזָן אָט בָּאַשְׁרִיּוֹבְּטַ די שְׁוּלְעָרִין דָּעַם
מְאָמָעַט, וְעַן די שְׁוּל אִין צְרוּקַ גַּעַגְעַת
עַפְנַט גַּעֲוָוָאָרָן:

„מִיט צְעַפְרָאַכְבָּעַנְעַ הָעַרְצָעַר פָּלְעַנְגַּן
מִיר טְעַנְלָעַךְ קָוְמָעַן אִין שְׁוּל. אָונְדוֹעַר
שְׁוּל, וּוּסְחָאָט אַלְעַ מָאָל גַּעֲקָאָכְט, גַּעַגְעַת
רוּיְשָׁמַן, פּוֹל מִיט לְעַבְנְסְלָוְסַט, אִין פְּלוֹצַ
לוֹנְגַּן פָּאַרְשְׁטוּמַט גַּעֲוָוָאָרָן 2 חְדְשִׁים פָּאַרְן
עַנְדִּיקָן דָּעַם לְעַרְנִיאָר. וּוּי אַפְּגַּעַמְשְׁפָעַטַּע,
שְׁטָאָרָק בָּאַעוֹלְטָעַ, פָּלְעַנְגַּן מִיר זִיךְ אָוִוִּיסְטַ
זְעַצְן אִין זְאַל אָוֵיךְ דִּי בָּעַנְקַ אָזָן מִיט
אָוּמְגָנְדָוְלָד דְּעַרְוּאָרָט דָּעַם פָּאַרְוָאַלְטָעַר,
אָפְּשָׁר הָאָט עַר גַּעֲבָרָאָכְט אַ פָּאַרְטְּרוּיְעַר
בְּשָׂוְרָה. נָאָר אָמוֹזִיסְטַ, אַ פָּאַרְטְּרוּיְעַר
מַעַר פָּלְעַנְגַּט עַר אָרִינְקָוּמָעַן אָזָן אָוֵיךְ
אָונְדוֹעַרְעַשְׁאָלָוֹת פָּלְעַנְגַּן מִיר בָּאַקְוּמָעַן
אָזָן אָזָן דָּעַם זְעַלְפַּן עַנְטְּפָרָה: „גַּעַגְעַת
דּוֹלְדַּן!“

אַלְזַי אָרוּם הָאָט גַּעֲטְרוּיָעַט, סִיְּ די
לְעַרְעָרָ, סִיְּ די שְׁוּלְעַרָּ, סִיְּ די וּוּנְמַן, די
בָּעַנְקַ. עַפְעַמְסַ אַ מִסְוָרִתִּינְפְּשָׁגְעַפְיַל הָאָט
זִיךְ אִין יְדַעַן דְּעַרְוּעָקָט. יְדַעַר אִין גַּעַגְעַת
וּוּנְגַּרְיוּת צָו נִיְּזַיְּ אָוֵיךְ אַלְזַי.
אַט אָזָוַי פָּלְעַנְגַּן אַוּוּקָגְנִיַּן לְאַגְּגַעַן,
גְּרוּוּסַע אַוּמְעַטְקָעַ טָעַג.

אברהם רייזען צו גאָסֶן אַין דער ייְנָגֶל-שוֹל "מאָפִיצִי הַשְּׁפֵלָה" אַין יָאָר 1928

אַלְעָקָזִיעַ פֿון אַדְבָּעַס אַין דער דָּ קּוֹפְּעָרְשְׁטִינְ-שּׁוֹל

אונדזער זיג איז זיכער, וויל אונדזער זאל אין א גערעטען.

ניט מיד ווערט דער לערער פֿי דער אָרְפַּעַט אַיִן שְׁוֹלֶן, ער פֿילְט נִיט דִי מַאנְגֵּן, לען צְוִילִיב דִי נִיט - אָוִיסְגַּעַצְאַלְמַעַט שְׂכִירָות, צְוֹזָאַמָּעַן מִיטָּן שְׂוֹלְפְּרִינְד אַוְן שְׂוֹלְטַעַר קַעַפְּטַע ער מִיט דִי אַינְעַז וּוּוַיְינְקַסְטַע אַוְן דָּרוּיְינְדִּיקְעַט שְׁוֹנוֹאִים. פֿוֹן וְאַנְגָּעַן נַעֲמַעַן זִיךְרִי פּוּחוֹת, וּאַם שְׁעַפְּן זִיךְרִי נִיט אַוְים, דִי גַּרְעַנְצִיאָלָעַע עַנְעַגְיָע?

פֿוֹנְקַט וּוּי עַס אַיִן אִיבְּרִישׁ צַוְּפָרְעָן, פֿאָרְוֹאָס עַס וְוֻרְטַע נִיט אַיְינְגַּעַשְׁטַילְט דָּרָע יִם, פֿאָרְוֹאָס עַס שְׁטַעַלְט זִיךְרִי נִיט אָפְּ דִי עַרְד אַיִן אִיר בָּאוּוּנָגָן — אַזְוִי קָעַן מַעַן אָוִיךְ נִיט סְפָּקָן אַיִן נְאָטְרָה? לְעַבְּן כַּח פֿוֹן דָּרָע אָדָרִי פֿאָרָן קָאַמָּה אַוְן קִיּוֹם פֿוֹן אַיְידִישׁ-וּעַלְמַלְכָּה עַכְבָּר שְׁוֹלַףְּרִישׁ דִי יְידִישׁ מַאֲסָן.

וּוּי קְלִיּוֹן עַס זָאָל נִט זִין דָּרְרוּנְיָל אַונְדוּעָר מַחְנָה, דָאָךְ זִיכְרָא אַיִן אַונְדוּעָר זִיג, — וּוּיַּל אַונְדוּעָר זָאָךְ אַיִן אַגְּעַטְעַט.

אין דער גַּעַשְׁכְּטָע פֿוֹן קָאמָפְּ פֿאָר דִי רָעַכְטַּפְּ פֿוֹן אַיְידִישׁ-וּעַלְמַלְכָּה עַכְבָּר שְׁוֹלַףְּרִישׁ דִי אִזְטִיקְעַט צַעַט זִיכְרָא פֿאָרְשָׁרְבָּן וּוּרְעָן מִיטְּ נְאָלָה דָעַנְעַ אַותְּיוֹת.

עַס אַיִן לְעַכְט גַּעַוּעַן צַו בּוּעַן אַונְדָּר זְעַר שְׁוֹלְוּעַן — בְּשַׁעַת דִי מַאֲכָט הַאֲטָט עַס טָאָלְרוּתָן; עַס אַיִן מַעְלָעַק גַּעַוּעַן אַוְיסְצַׁוְהָאַלְמָן עַס פֿינְאַצְּיָעַל — בְּשַׁעַת עַס זַיְנָעַן גַּעַוּעַן סְוּבְּסִידְיָעַס פֿוֹן אַוְיסְטָן.

הַיְינָט אַבְּעָל, וּוּעַן אַנְהַזְוּרָעַ שְׁוֹלַן זַיְנָעַן אַדָּרָן אַיִן אַוְיִג אַונְדוּעָר שְׁוֹנָאִים, וּוּעַן דִי מַאֲטָעְרִיעָלְעַל הַכְּנָסָות הַאָבָן זִיךְרָא פֿאָרְקָלְעַנְעָרָט בְּזַי אַמְּנִימָוּמָן, וּוּעַן דָּרָע מַאֲטָעְרִיעָלְעַר מַצְבָּה פֿוֹן דָעַר יְידִישׁ-עַלְמָה פֿאָלְקָסְמָאָסָע אַיִן אַזְוִי גַּעַבְּן, אַז מַעְשִׁיקְטַּדְעַד דִי קִינְדָּרָע אָפְּיָלוֹן, צְוִילִיב אַשְׁטִיקְלָה צַו דִי מִיְּמִיאָנָגָרָן, צְוִילִיב אַשְׁטִיקְלָה בְּרוּוּט אַוְן אַוְאָרְעַמְעַן צִימָעָר, — אַיִן עַס דִי אַמְּתָעָצָט פֿוֹן מַסִּירְתָּגְנָשָׁפָר דִי, וּאַם שְׁטִיעָנוּ נָאָךְ, מִיטְּ לְיִיְבָּהָן, בּוּפְּן, בּוּיְדָר יְידִישׁ-עַלְמָה.

אִיךְ וּוַיְנְטָשׁ וּוַיְלְנָעַ, דָעַם לִיטְוּוֹיְשָׁן יְרוּשָׁלָם, וּאַם הָאָט אַונְדוּזָן גַּעַנְעַבְּן דִי עַרְשָׁתָע יְדִישׁ-גִּימְנָזִיָּע, אַז זִיךְרָא אַונְדוּזָן אַיִן אַגְּעַטְעַט.
דָעַם כְּבוֹד צַו גַּעַבְּן אַינְגִּיבָּן אַיִן אַגְּעַטְעַט!
ברָאוֹא, וּוְלְנָעַר אַינְטָעַלְגָּעַנְצִי!

ת. ד. נָאָמָבָעָרָג (1920)

דער ווילנער לייכט-טורך האט וויזער געשינט!

געונדרערט ווינקלע אין אונדזער קול-טרילעבן. דאס איז ניט קיין איזאיליד-טער אינדרוּן, וו מע קען פלאאנצן אלער-ליי עקזאטישע געוווקסן. אונדזער של — די של אופֿה דער לעבעדיקער שפראָך פון קינד און פון זיןן הײַם, די מאָ דערנע אָרבעט-של, וועלכע שטרעטען מיט טוינטער פעדעם צו פאָרבענְדן זיך מיט דער אָרוּמִיקֶער לעבעדיקער סביבה, — האט אופֿה אַנאָטירעלען אָופֿן גע-מוות אָפְשָׁפְּוֹנְגָּן אָיז זיך די כָּרָאָקְט טוירטימישע מאָמענטן פון יידישן קול-טרילעבן.

אין דעם האט מען זיך געקענט לייכט איבערציינן בײַם צוקון זיך צום לימוד פון יידישער שפראָך אָיז לְיטָרָאָטוֹר, ווי אָזֶוּ ער אָיז פָּרָנְעַשְׁתְּעַלְתְּ געוווען אופֿה דער לעצטער אָוּסְטָלְעַלְונְג. עס האבן איבערדאַשׂ די ?עַקְטָרְהַעַפְּטָן פון קינדרער פון אַקְטָן אַדְרָע 6 טָן לְעָרְנָה יָאָר אַין עַלְטָרְפָּן 12—13 יָאָר. וועגן יְעַמְוֹדָר גַּעֲלִיָּעָנְטָן בָּךְ זְיַינְגָּן געוווען אָפְּגָּעָנְבָּן קָרְץ — גַּעֲפָסְטָן בָּאָרְיכְּטָן, דער אַינְדרָוק, ווּאָס דָּאס ווּרְקָה האט גַּעֲמָאָכָט אָוּיפָן יְוָנָגָן לְיַעַנְגָּר — אָזֶן אָזֶוּ אַיְנְפָּאָךְ, אָזֶוּ לְנִיכְמָט, אָזֶוּ אָוּמְמִיטְלְבָּאָר.

וּוְיַעַר כָּרָאָקְטָרִיסְטִישׁ פָּאָר דָּער לעצטער אָוּסְטָלְעַלְונְג אָיז געוווען די

די אַלְגָּעָמִיְינָעּ שָׁוֹל — אָוּסְטָלְעַלְונְג, וועלכע אָיז געוווען אַיְינְגָּעָרְדָּנְט אַין ווילנער פָּסָח 1980, אָיז געוווען אַיְינְגָּר פָּוֹן די באָמת גָּרָאָנְדִּיעָזָע שָׁוֹלְ-יְוָמָּהּ טּוּבָּים, ווּאָס פָּאָלָן אָוּס אָוּיפָן גָּוָרְלְ פִּין אָוּנְדוּזְעָרָע „חוֹזְנִיתִים בְּדִמְעָהּ“ זְיַעַנְדָּן. זִינְט דָּער צְוּוִיטָר שָׁוֹלְ-אָוּסְטָר שְׁטָעָוָנְג אַין ווילנער זְיַינְגָּן פָּאָרְלָאָפָּן גָּאנְצָע 7 יָאָר, שְׁוּעָר, בִּיטְעָרָע יָאָזֶן זְיַינְגָּן דָּאס געוווען! אַבעָר נִיט גָּעָקוּט אָוּיפָה דָּער שְׁרָקְלָעְכָּר מָאָטָרְעִירְעָלְעָר נִוְיט אָזֶן דְּחָקּוֹת, אַין וועלכע סְמָאָטָרְעָט זְיך אָזֶן בְּלוּטִיקָט אָוּנְדוּזְעָר שָׁוֹל — אָיז אָוּנְדוּזְעָר שְׁוּלְוּזָן פָּסָדָר גַּעַגְגָּנְגָּן פָּאָרְסִים, בִּיאָר האט דְּרָגְנְרִיךְט צָו דָּער אִיצְמִיקָּר אַיְינְגָּעָשְׁטָלְקִיט אָזֶן רְנִיפְּקִיט.

קוּרְדִּמְ-בָּל אָיז די אָוּסְטָלְעַלְונְג ווּיכָרְטִים געוווען דְּרָמִיטִים, ווּאָס וֵי האט גַּעַבְּן אַמְּגָּלְעָכִילִיט אָוּנְטָרְעִזְפִּירְן דָּעם סְדִּיחָלְפָּן אָזֶן אָוּנְדוּזְעָר פָּעָרְגָּאנְגִּישָׁע דְּרָגְנְרִיךְטִונְגָּן פָּאָר דָּער פָּאָרְלָאָפְּעָנְגָּה.

עַס אָיז אָזֶיך זְיַעַר ווּוְיכָט אָוּנְטָרְצָהּ שְׁטְרִינְכִּין די וּוּרְקָוּנְגָּן, וועלכע סְחָאָט אָוּיפָה אָוּנְדוּזְעָר שָׁוֹל גַּעַהְאָט די יְוִידִישָׁ וועלכְּלָעְכָּר קוּלְטוּרְ-סְבִּיבָה. סְדָאָרָה זְיַיְן פָּאָר אַלְעָמָן קָלָאָר, אָז די יְוִידִישָׁ שָׁוֹל פָּעָן נִיט פָּאָטְרָאָכְט ווּרְעָן אַלְסָן אָפָּר

אויך געשאנקען אונדזער שולוועזן אַ
טִיעָרֶע מְתָנָה — דָּאָס זַיְנָעָן דֵּי אַלְ-
בָּאָמָּעָן, וּעֲלָכָע זַיְנָעָן צָנוֹנִיפְגַּשְׁתָּעַלְט
פָּוּן וּוִיסְנָשְׁפְּטָלָעַבָּע אַרְטִיקְלָעַן אָוִוָּה
אַילְוָסְטְּרִירְטָעַ בְּיַאלְאָגָעָס צַו דֵּי צַיְוָוָן
גַּעַן, באָזְוָנָדָרָם פָּוּן „פָּאָרוּוּרְטָסָם“.

די אַלְבָאָמָּעָן זַיְנָעָן וּוִיכְטִיקְ נִיטָּה
פָּוּן עַסְמָעַטְישָׁן, נָאָר אוֵיךְ פָּוּן פְּשָׁוֹט
אָוּטְיְלִימָאָרָן שְׂטָאָנְפָּוּנְקָטָן; דָּאָס זַיְנָעָן
די בעַסְטָע אָוּן דֵּי שְׁעַנְסָטָע לְיַעַנְבָּכָר,
וּוְאָס די שָׁוֹל באָרְמָאָגָט. צַו די אַילְוָסָ
מְרָאָצְיָעָס — בְּיַולְדָּר גַּיְעָן צָנוֹנִיפְאָסְטָע
אַרְטִיקְלָעַן. די אַרְטִיקְלָעַן זַיְנָעָן סִיסְטָעָ
מְאָטְיוֹרָט לְוִוִּית די לִימְדוֹדִים. סָאָיָן בְּרָאֵי
אַנְצְּוּנוֹיָן אַוִוָּה עַטְלָעַבָּע מַעַר וּוּבְּכִיָּה
קָעָן עַי :

(1) „די מִשְׁפָּחָה פָּוּן אַונְדְּזָעָרָע שְׂרִיבְּצָטָן
שְׁמָעַלְעָרָה“: אַזְמָלוֹגָן פָּוּן בְּיַולדָּר, אָדָּ-
טִיקְלָעַן, נָאָטְיָצָן פָּוּן צִיְוָוָןָן — אַלְיָ-
וּוְאָס אַיְזָן פָּאָרְבּוֹדָן מִיטָּן לְעָפָן אָוּן
שְׁאָפָן פָּוּן אַונְדְּזָעָרָע יְהִוָּשׁ שְׂרִיבְּצָטָן
שְׁמָעַלְעָרָה. רַעַם אַוְיְבָנָאָן אַיְזָן אַלְבָאָפָט
פָּאָרְנָעָמָט פְּרָאי, דָּעַר בְּאַלְיְבָטְסָטָע דִּיבָּ-
טָעָר בֵּין די שִׁילָעָר פָּוּן די עַלְטָעָר
קָלָאָסָן. דָּעַרְנוֹאָךְ גַּיְעָן שְׁלוֹמָעָלִיכָּם, דָּעַר
לִיְּבָלְגָן פָּוּן דָּעַר יְוָנְגָרָעָר חְבָרָה. דָּאָן
דָּעַר „זַיְדָעָה“ מְעַנְדָּרָלָע אָוּן נָאָר אָיָם
די אַיְינְקָלָעָר.

(2) „שְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְעָר פָּוּן אַנְדָּרָעָ
פְּעַלְקָלָעָר“: דָּעַר דָּאָזְיָקָדָר אַלְבָאָפָט אַיְזָן
צָעִיטְיָלִט אַוִוָּה צְוּוֹיָ טִילְקָן: (1) פּוֹלִישָׁע
שְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְעָר, וּעֲלָכָע זַיְנָעָן שְׂוִוָּן
מַעַר אַדָּעָר וּוּיְוִיקָּעָר די תְּלָמִידִים באָ-
קָאנָט פָּוּן פּוֹיְלִישְׁלִימָוד, (2) שְׁרִיבָּרָע
פָּוּן אַנְדָּרָעָ פְּעַלְקָלָעָר: רַוִּישָׁע, דִּוִּיטְשָׁיָ
שַׁע אַאָ.

(3) אַלְבָאָמָּעָן, גַּוּוּדְמָעָט בְּאַרְמָוּטָ
פֻּרְזָעָלְעַכְּקִינְטָן, וּוּי קַעְמָפָעָר פָּאָר

גְּרוּסָע צַאָל קִינְדָּרְשָׁע וּוְאָנָט צִיוּטָוָנָגָעָן
מִיט אַרְטִיקְלָעַן וּוְעָגָן די פָּאָרְשִׁיְּדָנְסָטָע
גַּעַשְׁעַנְיָשָׁן אִין שָׁוֹל אָוּן אַוְסָעָר דָּעַר
שָׁוֹל. סָזִיְּנָעָן גַּעַוְוָן אַרְטִיקְלָעַן אַוִוָּה
פּוֹבְּלִיצְיָשָׁע טָעַמָּעָם, וּוְעָגָן עַנְיָנָים
פָּוּן דָּעַר קִינְדָּרְשָׁע וּלְפָסְטָמָרְוָאָלָ-
טָ�נָגָן, וּוְעָגָן די חְבָרָשָׁע בְּאַצְוָנָגָעָן.
סָזִיְּנָעָן גַּעַוְוָן צִיְוָוָןָגָעָן, גַּעַוְוִידָמָעָט
אַנְדָּרָעָקָטָאָג פָּוּן אַשְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְעָר
אַדָּעָר אַשְׁוֹלְטָוָר. די אַוְיְשָׁטָעַלְעָנָג
הָאָט גַּעַבְּנָן אַשְׁלָל מִיט בּוּסְטָעָרָן פָּוּן
וּוְאָנָט צִיְוָוָןָגָעָן.

עַס אַיְזָן אַבְּוֹוִיְזָן פָּוּן דָּעַר וּוּירְקוֹנָג
פָּוּן דָּעַר פְּרָעָסָע אַוִוָּה אַונְדְּזָעָר שָׁוֹל
אַרְבָּעָט.

אַט הָעָגָנָט אַוִוָּה דָּעַר וּוְאָנָט אַנְצְּלָטָעָר
נוּמָעָר פָּוּן אַמְּאָלִיקָן „פְּרִיְינְדָּר“ — אָוּן
דָּרְבָּעִי אַשְׁרִיפְטָלְעַבָּע אַרְבָּעָט — אַנְ
אַפְּהָאָנְדָּלָגָן וּוְעָגָן דָּעַר אַנְטְּשִׁיטְיָוָגָן פָּוּן
דָּעַר עַרְשָׁטָר יְהִוָּשָׁר טְגָלְעַכָּר צִירָ
טָ�נָגָן, וּוְעָגָן דָּעַם אַיְינְדָּרָק, וּוְאָס די
צִיְוָוָןָגָן הָאָט גַּעַמְאָכָט אַוִוִּפָּן יוֹנָגָן מַחְבָּרָה,
אַשְׁוֹלְעָר פָּוּן 8ָטָן לְאָס פָּוּן דָּעַר שָׁוֹל
„מְפִיצֵּי הַשְּׁפָלָה“.

אוּן אַט זַעַט אַיְר אַוְנְטָעָר דָּעַם אַ
קְלָעַנְעָר צִיְוָוָןָג, „די פָּאָלְעָסִיר שְׁטִירָ
מָעָה“ — מִיט אַסְּדָק אַוְנְטָעַרְשְׁטְּרִיוֹנָדָ
גַּעַנָּן: די קִינְדָּרְעָר פָּוּן דָּעַר דָּאָרְטִיקָעָר שָׁוֹל
הָאָט זַיךְ גַּעַוְוָרְפָּוּן אַיְן די אַוִוָּגָן די
גְּרוּסָע צַאָל אַרְטָאָנְרָאָפִישָׁע גַּרְיוֹןָ פָּוּן
דָּעַר קְלִיְונָרָ פְּרָאָוִוִינְלְצִיְוָוָגָן הַאָבָן
זַיְדָי צִיְוָוָןָג קָאָרְעָנְגָרְטָן לְוֹטָט די פְּלָלִים
פָּוּן דָּעַר נִיְעָרָ אַרְטָאָנְרָאָפִישָׁע, אוּן די
שָׁוֹל הָאָט דָּאָס צָוּעָשִׁיקָט צַו דָּעַר אַוִוָּה
שְׁטָעַלְגָּן אַלְסָקְסְּפָּאָנָאָטָן.

אַפְּבָר די פְּרָעָסָע הָאָט נָאָר גַּעַהָאָט
אַחֲשָׁפָה אַוִוָּה דָּעַם יְהִוָּשִׁלְמִיּוֹד אַיְזָן
אַונְדְּזָעָרָע שָׁוֹל אַוְמְרוּרָעָט, זַי הָאָט

שיזידרungen געזעלשאפטלעכע און קוֹלְטוֹן
וּלְלָעַ אִינְסְּטִיטְוּצִים, אֵן אֶפְטִילְוָנָג
פָּאָר דָּעַר אַרְמִישָׁעַר פְּרָעָסָע אָן פָּאָרָן
טַעֲמָתָעַר, פָּאָרָן אַרְשִׁיקָן אָן אַלְגְּעָמָיוֹת
נָעַם שָׁוֹלְוָעָן.

אָן נִיטָּנָאָר צְוִילִיב דָּעַר גּוֹאַלְדִּיקָעָר
אַרְעָמְקִיּוֹת אֵין לְרָנְבִּיכָּעָר אָן הַלְּפָסָר
בִּיכְעָר זָוָנָעָן דַּי אַלְבָאָמָעָן אָזְוִי וּוַיְכִּיּוֹ
טִיקָּה. דָּעַר פְּרָאַצְעָס פָּוּן שָׁאָפָּן דַּי אַלְ
בָּאָמָעָן אֵיזָאַלְיָוָן פָּאָר זִיךְ רִינְץ מִיטָּ
אָזְוִי פִּילָּ מַעְלָעָקִיּוֹתָן פָּאָר דָּעַר אַנְטָר
וּוַיְקָוָונָג פָּוּן דַּי קִינְדְּרָעָשָׁע פְּעַקְיָוָן.

אַוְיָסְעָר דַּי אַוְיָבְנְדָרָמָאַנְטָע אַרְבָּעָטָן
הַאֲרָפָּה נָאָךְ אַוְיָסְגָּעָטִילָט וּוּרָן אַ נִּינְעָר
צְוָוָגָן פָּוּן אַרְבָּעָטָן, וּוּלְכָעָה הַאֲבָּבָן זִיךְ
אַוְיָוָה דַּי פְּרָעָרְדִּיקָע אַוְיָסְמָשְׁתָּעָלָנוֹגָן נִיטָּ
גַּעַלְאָזָט מַעְרָקָן. דַּי אַוְיָסְמָשְׁתָּעָלָנוֹגָן הַאֲטָ
זָוְךְ אַוְיָגְעָצְיָכָנְט מִיטָּ אַ שְׁבָעָ פְּאַלְקָ
לְאַרְיָסְטִוְשָׁע אַרְבָּעָטָן: זָאַמְלָוָגָעָן פָּוּן
פְּאַלְקָסָס - וּוּרְטָלָעָךְ, גַּלְיְבוּוּרְטָלָעָךְ,
פְּאַלְקָסְ-לִידָּעָר, רַעֲטָנְיָשָׁן, וּוּרְטָדְשָׁפְּלוֹן
אָאַנְדָּ — דָּאָס אַלְיָ אֵיזָ גַּעַזְמָלָט גַּעַזְ
וּוּרָן סִיכְ פָּוּן לְוּטְרָאַרְיָשָׁע וּוּרָקָ, סִיכְ
פָּוּן דָּעַר אַרְמִיּוּקָעָר לְעַבְדִּיקָעָר סְבִּיבָה.
סְ-זָאַלְטָ אַבְּגָר גַּעַוָּעָן אַ נְרוּסְיָסָר טָעוֹת
צָוְ מִיּוֹנָעָן, אֵן יְדִישָׁ וּוּרְטָמָגָעָנְט
אֵין אַוְנְדוֹזָעָר שָׁוֹל אַוְיָסְשָׁלְיָסְלָעָךְ וּוּיְ אַ
פְּאַלְקָסְ-שָׁפְּרוֹאָךְ. אֵין דָעַר אַמְתָּן הַאֲטָ
מָעַן זִיךְ גַּעַקְאָנְט אַוְיָה דָעַר אַוְיָסְמָשָׁעָ-
לָוָגָן אַוְבָּעָרְצִיָּגָן, אֵן אַוְיָשָׁ וּוּרְטָ
אָזְוִיר גַּעַלְעָרָנָמָט דַּי אַוְנוּוּוּרְסָאַלְעָ לְיִטְעָ
רָאָטוֹר, אֵן יְדִישָׁ אֵיזָ נִיטָּנָאָר דָעַר
נַאֲצִיאַנְאָלָעָר פְּוֹנְדָאַמְעָנָט פָּוּן אַוְנְדוֹזָעָר
מַאֲדָרְעָנָר שָׁוֹל. דַּי יְדִישָׁ שְׁפָרָאָךְ
הַיּוֹבָט אַוְיָ אֵן צָוְ שְׁפִּילְן דַּי רָאַלְעָ פָּוּן אַ
מַעְכְּטִיקָן וּוּרְקָצִינָג פָּאָר דָעַר אַוְנִיר
וּוּרְסָאַלְעָר אַנְטוּוּקְלוֹנָג פָּוּן אַוְנְדוֹזָעָר
קִינְדָּעָר, אָן פּוֹנְקָט אָזְוִי וּוּיְ אַלְעָ וּוּסְנָ-

פְּרִיְהִיעִיטָס-אִידְעָאַלְן, צְוִישָׁן זַיְיָ הַאֲטָ
זָוָךְ אַוְיָסְגָּעָטָלְט דָעַר מִיכָּלְעָוִוִּיטָשָׁר
אַלְפָאָם פָּוּן דָעַר מַעְדָּעָם-סְאָטָאַנְאָטָאַרְיָעָ.
4) „יְדִישָׁ טִיפְּן“ בְּכָל אָן יְדִישָׁ
קִינְדָּעָרְטִיפְּן בְּפָרָט — אַ גַּהְיִלְפָסְ
מַאֲטָעָרְיָאָל צָו דֻּמְאָגְרָפִיעָ אָן הַיְמָ-
קַעַנְטָעָנִישָׁ.

די דְּזָוִיקָע פִּיר אַלְבָאָמָעָן הַאֲט אַוְיָסְ
גַּעַשְׁטָעָלְט דַּי קַופְּעָרְשְׁטִיּוֹן-שָׁוֹל.
5) „פְּעַלְקָעָר אָן לְעַנְדָּעָר“ — די
אַלְפָאָמָעָן פָּאָר גַּעַנְגִּיאָפָע אָן יְיָ
שִׁכְבָּטָ אָן בָּאַזְוּנְדָּרָם פָּאָר גַּעַנְגָּפִיעָ
אָן גַּעַשְׁכְּטָעָ פָּוּן פּוֹלוּן..

6) קַוְנְסְטָאַלְבָאָמָעָן — צָו דָעַר גַּעַד
שִׁיכְבָּטָ פָּוּן מַאֲלָעָרִי אָן אַרְכִּיטְעָקְטוֹר.
פְּאַרְשִׁיּוֹדָעָנָע סְטִילָן פָּוּן גַּעַבְּיָדָעָם.

7) נַאֲטוּרוּוִיסְנַשְּׁאָפָטָן אָן טָעָנִי.
8) הַגְּוַיְעָנָע.

9) סְפָאָרָט.

10) פְּרָעָסְעָלְבָאָם פָּוּן אַלְעָ יְדִישָׁ
עַסְמוֹזָן נָאָךְ דֻּרְמָאָנָט וּוּרָן אַלְבָאָ-
מָעָן, וּוּלְכָעָה זַיְיָנָעָן גַּעַוְיָדָמָעָט פָּאָרָ-
שִׁיּוֹדָעָנָע שְׁטָעָם, וּוּיְ לְמַשְׁלָ, „אָוְנְדָעָר
וּוַיְלָעָנָעָה“ — 9טָעָר קְלָאָס
יַוְנְגְּ-שָׁוֹל, „מִפְּזִיצִי הַשְּׁפָלָה“ — דָאָ
גַּיְיָעָן אַרְיָן דַּי גַּעַשְׁכְּטָעָ פָּוּן דָעַר שְׁטָמָט
אוֹן בָּאַשְׁרִיּוֹבָנָגָעָן פָּוּן בָּאַשְׁרִיּוֹדָעָנָע
נָאָסָן. יַעֲדָר שִׁילָעָר הַאֲט בָּאַשְׁרִבָּן
זַיְיָן נָאָס אָן בָּאַצְּרִיטָד דַּי בָּאַשְׁרִיּוֹבָנָג
מִיטָּטָעָנָה מַעְהָרְקִעְשׁ בִּילְדָעָר, פָּאַרְטִּיקָע רַעַפִּיּ-
רָאַדְוָקְצִיעָם אַדְעָר גַּעַמְלָט מִיטָּ דָעַר
איְיָגָעָנָה אַדְמָעָן הַאֲנָמָנָה. אַ גַּעַטְאָן אַוְיָלִ-
בָּאַרְגָּעָנָה אַדְמָעָן הַאֲנָמָנָה. אַ גַּעַטְאָן אַוְיָלִ-
נָעָ. דָעַר אַמְּאַלְקִעְרָ אָן אַיְצְטִיקִעָר
עַלְאָן פָּוּן דָעַר שְׁטָמָט, דִּיאָגְרָמָעָס אָן טָאָ-
בָּעָלָם וּוּגָן אַינְדּוּסְטְּרִיעָ אָן הַאֲנְדָלָסָ-
אָוְנְטָעָרְנָמָגָעָן, בָּאַרְיכָטָן וּוּגָן פָּאָר-

ניש אונטערן נאמען,, אונדער ווילנע''.
 צום סוף עטלעכע ווערטער וועגן דער
 באצ'ינונג פון אונדער ער קינדר ער צו. דער
 יודישער לייטערטער און צו אירע שע-
 פער. ווי א מעכטיקער קוואל שלאנט די
 הארכיזיע ליבע פון אונדער ער קינדר ער
 צום יידישן שריפטשטעלע. דאס האט
 מען געענט זען פון דער פינקטעלע-
 קייט און זרגעווידיקיט, מיט וועלכע
 עס זינען אויסגעפֿרְט געווארן די ביאָ-
 וביביליאנראפֿישׁ טאָבען פון מענדער-
 לעם, פרצעס און שלומ-עליכם שאפּן—
 און ארבעט פון דער זוילנער רעלגנימִ-
 נזיע.

מע האט דאס אויינט געמערטט אין די
אַפְּהָאנְדְּלָוְנְגָּן וווען די יִוְרִישׁ אַרְבָּעַ
טַעַר-דִּיכְטָעַר, מ. רָאוֹנְפָּעָלָד, מ. ווִינְ
טְשֻׁוּסְקִי, א. רֵיוּזָן, ד. עֶדְלְשָׁמָט,
בָּאוֹוָשָׁוּוֹר א'/^א (8טער קלאס, "מִפְּצִי
הַשְּׁבָּלָה"), אַיִן די אַרְבָּעַטָּן פּוֹן די
תַּלְמִידּוֹת פּוֹן דַעַר קוֹפּוּרְשְׁטוּיְ�וּ-ישּׁוֹל
„אַבְּרָהָם רִיזְעָן בַּי אַיִינְדוֹ אַיִן שָׁוֹלָן“.
אַוְן נִיטָן נָאָר די יִוְרִישׁ שְׁרוֹפְּטָשְׁטָע
לְעַד זְיַנְעָן אֲזוֹזִי טְנִישָׁר אַוְן נָעָנָט אַונְדָּ
זְעַרְעַע קִינְדָּרָע. אַלְעַז, ווֹאָס אַיִן שִׁין, גַע-
פִּינְט אַוְן אַפְּקָלָאָגָן אַיִן זְיַעְרָע נָשָׁמוֹת.
מַעְהָאָט נְעַדְאָרְפָּט לְיִעְנָעָן אַוְן שְׁטוֹ
דִּירָן דַעַר וּוֹנְדָרְבָּאָרָן קָאַמְפְּלָעָס, „די
מוֹטָעָר“, צַו דַעַר פְּיִיעְרָוָנָג פּוֹן מוֹטָעָר
טָאגָן אַיִן נִימְנָאָזִיעַ. ס. מ. גּוֹרְעוֹוֹיטָש
(אַנְגְּנָעְפְּרָט פּוֹן מ. חִיְּמָסָן), פְּרִי צַו זָעַן
עַס מִיטָּדִי אַיְינְגָּנָע אַוְינָן. אַיִן דַעַר קָאָמָ
פְּלָעָקָם (אַיְבָּר אַצְעַנְדְּלִיק אַלְכָבָעָמָן פּוֹן
אַרְבָּעַטָּן מוֹט פִּילְיָאַלְוָסְטָרָצְיָעָס) גַע-
פִּינְעָן מִיר טָעָמָעָס: די מוֹטָעָר בַּי די
יִוְרִישׁ שְׁלָאַסְיָקָעָר (שְׁלוֹם אַשׁ, שְׁלוֹם
עַלְיכִים, י. ג. פְּרָץ); די מוֹטָעָר בַּי נִיטָן
יִוְרִישׁ שְׁרוֹפְּטָשְׁטָעָר: בִּינְאַרְגָּעִים

שאפטלעכע דיסציפילינען ווערט גאנגען
אלס לימודים איז אונדזער שול אין
דרער יידישער שפראך, איזוי דארפֿן אויך
גאנגען ווערט איז דער יידישער שפראך
אללע קלאסיע ווערט פון דער אללוועלט
העבער ליטעראטור. עטווואס איזו שווין
איין דעם פרט אויונגנטאן געוואָרֶן. אויף
דרער אויסטטעןונג זיינען געוווען שריפט
לעבע ארבּען פון דער אלטער קלאסִי
שער ליטעראטורה ווי למשל, „פראמע
טיעס-מאטיוון איז דער אלטער און
נייער ליטעראטור”, אדרער „פראמעטעס
מאטיוון איז דער ביבליישער מיטאָלָאָך
גייע”, אויך איז געוווען און ארכבעט א. ד.
ט. „די ווונדראָבע פרויען-געשטאָלְטָן
פון די גראַכְיָשׁ טראָנְדִּיעָם — אַנטְרִי
גאנגען איז איפֿגענְיָי.”

א צירונגע פאר דער אויסשטעלונג איז
אויך געווען די דעסאראציע צו „וילויס
צעואר“, וועלכן די שיילער פון דער רעד
אל-גימנазיוע האבן געשפילט מיט איז
דערפַּאלָג איזן ווילגען און איין ווארשען.
וידישע דעםאנרגאכיע איז זיווער שיין
פָּאַרְדָּעַשְׁטָעַלְט גַּעֲוֹן אַוֹתָה אַונְדָּזָעָר אַוִּיסָּט
שטעלונג. פריער פָּלְעֵנְט דעםאנרגאכיע
אַרְגְּינְגִּינְגָּן אלְסָם בָּאַשְׁטָאַנְדְּ-טִיּוֹלְ פָּוּן גַּעַדְּ
גְּרָאַפְּיעַ. אַיִּצְתָּהָטָם דעםאנרגאכיע פָּאַרְ
נוּמָעַן אַגְּנָעַן בְּכֻבְּרוֹיךְ אַוְן וּלְבָדְּ
שְׁטָעַנְדִּיקְן אַרטָּן; די לְעַרְעָרָה האַבָּן וִיךְ
שְׁמָאַרְקָד פָּאַרְאַינְטְּרָעָרָסְטָט מִיט דָּעַם
נִיעָם לִימֹוד אַוְן האַבָּן גַּעַשְׁפָּן פָּאַר
דָּעַר אַוְשָׁטָעַלונג אַסְּךְ אַינְטְּרָעָסְטָן
טַעַט עַקְסְּפָּאַנְקָטָן: דִּיאָגְּנָרָאַכְּמָעַס וּוּנְגַּן דָּעַר
צָאַל יְהֹוָן אַוְן זַיְעָרָע בָּאַשְׁעָפְּטִיקָנוּנְגָּן
איין פָּאַרְשְׁיוֹדָעָן לְעַנְדרָע אַוְן איין די
גְּרָעָסְטָו וּוּלְטִיםְשָׁטָעַם. די דָּאַזְּקָע אַפְּ-
טוּיְלוֹנָג אַוְן גַּעֲוֹן אַנְ אַיְבָּרָאַשָּׁוָּג,
וּוּ אַוְרָה דָּשָׂר צִימְשָׂר פָּאַר הַיּוֹמְקָנוּמָשָׂר

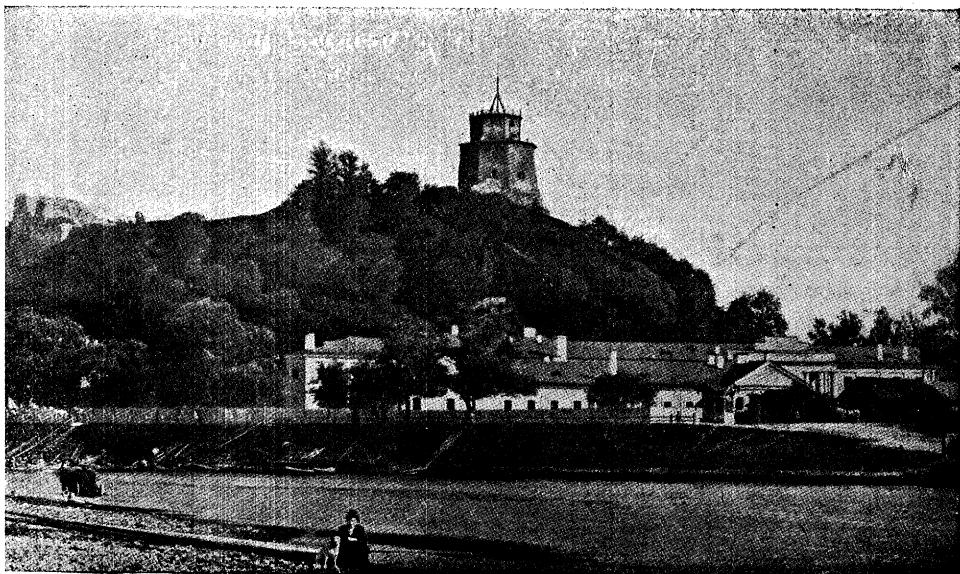
דען לעצטער שוֹלְ-אוַוִּיסְטָעָלָגֶן, שטעטלט
זיך ניט ווילנדייך די פראגען: צי איז
ביבולת א וועלכע ניט איז אנדערע שוֹל
צו גבען דעם יידישן קינד אזווי פיל
לעבננס-וועט, אזווי פיל לעבננספּרייך, אזווי
צו באוּאָפּעָנָעָן אים צום קאמפּ פֿאָר אָ
בעמְערָעָר צוֹקָנָפּט, ווי דאס טוט די
יידיש-זועעלטְלָעָכָע שוֹל? ..

פּוֹן די מומטערטס פּוֹן אלע תלמידים און
תלמידות פּוֹן קלאמָס. די מומטער בעי
בעליחסים. שפּרִיכּוּוּעָרטָעָר וועגן מומטער
לייבע, פָּאַלְקְסְּמִידְעָר, פָּאַלְקְסְּמִיעָשָׂוִית
וועגן מאמעס און שטיפּמאמעס אָזְזָוּוּ.
סָאָרָא שְׁפַּעַ פּוֹן נִיסְטְּרִינְבָּעָ אַיְבָּעָרְלָעָ-
בּוֹנְגָעָן עַמְּהַאֲפָנָן זִיךְ אַנְטְּפָלְעָקָט אֵין די
דאָזְיַיְקָע אַרְבָּעָטָן!

אונטערפּירְנְדִיך דעם סְרִיחָפְּלָ פּוֹן

יִדִּישְׂ-יִינְגְּקָל אֹוֵף דַּעַר שוֹלְ-אוַוִּיסְטָעָלָגֶן אֵין יָאָר 1930

דער שלאָסְפַּאֲרָג אֵין ווילנָע

ש. באָסְטָאָמְסְקִי

אָגרָם פּוֹן ווַיְלָנוּ.

עם אַינְטָעָרָעָסְרָט זַיִד אַלְעָמִינָע
ווילנָע, ווילנָע מִיטָן שלאָסְפַּאֲרָג, „גָּגִי“,
„טָלִיאָטְנִיק“, „געָרְגִּיעָוָסְפִּי פֿרָאָסְרִי^{פֿאָקְטִי}“, „געָזְמָקְעָ“, דִי ווילנָע מִיט דָעַר
וילנָען; ווילנָע מִיט אַירָע זָמְעָרָהִי
מען אָוָן זָמְעָרָהִי צָעָר — רָזְעָלָע,
שְׁטִיבְלָעָר-וּאָלָד, „זְשָׁלִיאָזְנוּ בְּאָטְקָע“,
די, „קָאָסְאָרְקָעָם“, קָאָטְשָׁוְרְגִּינְסְּלִים
בָּאָרֶג, אַנְטָאָשָׁאָל מִיטָן, „פָּאָלָעָוָאִי פֿעָ
רָעָאָוָאָלָק“ אָוָן שְׁוּזִיזְאָרְקָע, זָעוּרִינָעִין,
זָאָקְרָעָט אָוָן נָאָר אָוָן נָאָר אַנְדָעָרָע.
אָבָעָר מַעָר פּוֹן אַלְז אַינְטָעָרָעָסְרָט
אַלְעָמָעָן די אַיְוָגָעָנָע ווילנָע, די יְדִידְשָׁע —

שַׁוִּין בָּאָלָד 30 יָאָר, וְוי מִינָע פֿרִינְד
זַיְינָען אַוּוֹעָק קִיּוֹן אַמְעָרִיקָע, אַוּוֹעָק פּוֹן
דָעַר אַלְטָעַר אַרְעָמָעָר ווילנָע אֵין דָעַר
רַיְיכָעָר רַחְכּוֹתְדִּיקָעָר אַמְעָרִיקָע, אָוּן אָ
מַאְדָעָנָע זָאָר — אַלְעָ גַּדְעָנָעָנָע זַיִד נָאָר אָוּן
בְּעָנָקָעָנָע נָאָר זָיוּעָר ווילנָע אָוּן קַעְנָעָנָע
זַיִד מִיט אַיר נָאָר נִיט שִׁידְןָן.
וּאָסְמָהָפָּנָע זַיִד שַׁוִּין דָאָרָט אֵין דָעַר
וּוְיַעַטָּעָר אַמְעָרִיקָע אֵין מַשְׂךְ פּוֹן דִי לְעַצְר
טָע עַטְלָעָכָע צַעְנָדְלִינְג יָאָר נִיט אַיְבָּרִי
גַּעַלְעַבְטָ? — אָוּן אֵין יָדָן פְּרִיוֹ:
— וּאָסְמָהָפָּנָע זַיִד עַפְעָס אֵין אַוְנָרוּעָר
לִבְעָר טִיְּוָרָעָר ווילנָע?

די היינטיגען ווילנער סוקן איצט אונט
יענען הויפן און פענגן זיך ניט אפּוֹנוֹן-
דרזן, זוי איזוֹ פֿון דָּאַרְט זִיְּנְגַּן אַרְוִים
אַזְוִינְגַּן נְרוּסְמַע לִיְּט, ווֹאָס זִיְּנְגַּן גַּע-
וֹאָרֶן בָּאַרְיִמְתַּן אֵין דָּעַר ווּוּלְט אָן בָּאַ
רִימְטַן גַּעֲמָכְט ווּלְנָעַן — אַנְגְּנָהְוִיפְּן פֿון
וּלְנָעַן גָּאנַן, ר' אלְיָהָן דָּאַנְצִיקָּעַר, מַחְפָּד
פֿוֹנְמַן „חַיִּים אָדָם“, דָּעַר ווּלְנָעַן באַ
לְעַבְּסָל אָן דָּאַן — אַיְּזִיךְמַאיְר דִּיק,
אלְיָקְום צָוּנְזָעַר, מַרְדְּכָי אַנְטָאַקְּלָסָקִי
אָן נָאָך אָן נָאָך אַוְיָף פָּאַרְשִׂידְעָנָע
גַּעֲבִיטַן פֿון קְוַלְטְּרוּעַן אָן גַּעֲלַשְׁאָפְּטַן
לְעַבְּן לְעַבְּן.

— עַקְסִיסְטוּרַט נָאָך דִּי סְטוֹרָאַשׁוֹן-פִּיבַּן
לְיַאֲטָעַק?

— שְׁתִּיעַן נָאָך אָוִיפְּן שְׁוֹלְחוֹיוֹף דִּי
מוּכְּרִי סְפָּרִים, בַּיְּ וּוּמְעַן כָּעֵן קָעֵן
שְׁרִינְגַּן צְוָאָמָעַן מִיט אַסְּירָר אָן דָּאַמְּסָ
אַלְחָח אָוִיך דִּי מַעְשָׁה-בְּפִיכְלָעַר פֿון א. מ.
דִּישָׁ, שְׁמָר, וּוּנְגַּן עַזְּרִיאָל מִיטַּן בָּעָר,
וּוּבְּנָעַדְוֹאָשָׁעַ פָּאַרְטַּקְּיָוָן אַמְּעָרִיקָן,

רְבִּינְגַּן תְּמַ, ר' מַאְיָר בָּעֵל הַנְּסָאָאָ?

— אַיְּזָן נָאָך אַיְּצָט אָוִיך פֿוֹל דָּעַר
שְׁוֹלְחוֹיוֹף מִיט דִּי יְדִישָׁע קְבָּצָנִים, קָא-
לְיָקְעָם, מְשׁוֹנְגָּעִים אָן אַנְדָּה. טִיפְּן?

— ווֹאָס הָרְעַט זִיךְ עַפְּעַם אָוִיפְּן עַלְמָן
הָאָמָת — אָוִיפְּן נִיעַם אָן אָוִיפְּן
אַלְטָן? וּוּאַקְסָט נָאָך דָּאַרְטַּדְעַר בָּוִים
פֿון גַּרְצְּדָקָ?

— ווֹאָס מַאְכָן עַפְּעַם דִּי אַרְעָמָע יְדִי
שְׁעַ קִינְדָּעָר? זִיְּנְגַּן זַיְּ זַטְּ, בָּאַשְׁכָּוּט
אָן בָּאַקְלִיּוֹרְטָה? הָאָבָּן זַיְּ זַיְּ זַיְּ צַו
לְעַרְנָעָן?

טְרַעְפְּטַן מַעַן נָאָך אַיְּצָט אֵין דִּי וּוּלְ-
נָעַר גַּאֲסָן דִּי לְיִכְתְּקָעַ גַּשְׁטָאַלְטָן פֿון אַ
דְּבוּרָה-אַסְּתָּהָר, שְׁמָעוֹן קָאַפְּטָן אָן זַיְּ
עַר גַּלְוִיכְּן?

פְּרִינְגַּן, ווֹאָס זִיְּנְגַּן אַוּוּקְגַּעְפָּאָרְן
סִיּוֹן אַמְּעָרִיקָן אֵין דִּי פְּרִיּוּ טָעַג
(1905), פְּרָעָן זִיךְ נָאָך אַוְיָף דִּי אַמְּ-

זַוְּלָנָע מִיט דִּי קְרוּמַע יְדִישָׁע גַּעַלְעָר,
וּוּ יְאַטְּסָעָהָר, יְדִישָׁע, גַּלְעֹזֶר-גַּסָּס,
אַרְאַפְּשָׁלָאַכְּזָאָס, קָאַמְּנִיצָּעָר, גַּיְטָלָע
טוּבָּעָס זַאֲוּוּלִקָּס, יְעַדְעַמְּנִסְּקָעָר אַאֲ?"וּ.

— זִיְּנְגַּן: נָאָך פָּאַרְאָן דִּי אַרְקָעָס פֿון
דִּי אַמְּאַלְיָעָס גַּעַטְאַ-טוּיְעָרָן?

— וּוּאַקְסָט נָאָך דָּאַס בִּימְלָ אָוִיפְּן
טוּיְעָר אֵין דָּעַר יְדִישָׁע גַּסְּסָ?

— ווֹאָס מַאְכָן עַפְּעַם דִּי יְדִישָׁע גַּעַ-
שְׁטָאַלְטָן, דִּי פָּאַרְקִוְּפְּעָרְנִיס פֿון באַפְּ,
„פְּלָעַשְׁדָּו וּוּיְזָן“, אַלְטָע זַאֲכָן; דִּי הָעַנְ-
לְעַרְקָעָס אָן טַעַנְדְּלָעְרָקָעָס, לְאַטְוָנִיקָעָס
אוֹן טַעַנְדְּמָנִיקָעָס פֿון „דוּרְכָהְוָה“,
שְׁוּלְ-קְלָאָפְּעָר, אַתְּרוֹגִיבָּעַנְטִישָׁר, מַצְחָ-
שְׁטוּיְמָרָ?

— קְרִינְגַּט מַעַן נָאָך אֵין ווּלְנָעַן דִּי
גְּרוּיְסָע מַצְחָ-קְוָנָס פָּאָר אַפְּגִּינְעָס? דִּי
הִיְּסָעָקְוִילְעָטְשָׁן פָּאָר אַפְּגִּירָע? טְרָאָגָט
מַעַן נָאָך אַרְוֹם אַיְּבָעָר דִּי הַיְּזָעָר גַּעַ-
קָאַכְטָע אַרְבָּעָם, שְׁטִיקְלָעָר רַעַטְשִׁוְשִׁנִּקְסָ,

גַּעַהְאַקְטָע שְׁטִינְקָע-קְנִיְּדָלָעָ?

— וּוּאָס הָעָרְטָז זִיךְ עַפְּעַם אָוִיפְּן באַ
רִימְטָן ווּלְנָעַן שְׁוֹלְחוֹיוֹף, מִיט דָּעַר גְּרוּיְ-
סָעָר שְׁוֹל, נָאָסָם קְלוּזָן אָן פֿוֹל אַנְ-
דָּרָעָר קְלוּזָן?

הָעָנְגָּט נָאָך אַיְּבָעָר דָּעַר שְׁוֹל דִּי הַיְּלָ-
צָעָרָנָע גַּאֲלָעְרִיעָ, וּוּסְּפָּלָעָן אַמְּאָלָ
שְׁפִּילָן יְדִישָׁע קְלָעְזָמָעָ?

אַזְוֹ פֿוֹל יְאָרָן זִיְּנְגַּן אַרְיְבָעָ, אָנוֹ
אַלְעָגָעָדָעָקָעָן נָאָך דִּי שְׁוֹל מִיטָּן פָּאָר
לְיָשָׁ, דִּי אַיְּזָוְרָעָנָע טִירָ, דָעַם שְׁטִינְעָרָ-
נָעַם טִשְׁמַיְתָן דִּי זַיְּלָן, דָעַם גְּרוּיְסָן
פָּאַרְמָעְטָעָנָעָם סִידָרָ, דָעַם אַרְוֹן-קְדוּשָׁ
מִיט דִּי גַּעַצְעָקָעָטָע טִירָן, דִּי הַעֲנָגְלִיכְ-
טָעָר ...

פֿוֹל ווּלְנָעַן גַּעַדְעָנָקָעָן נָאָך אַפְּיָלוֹ זִיךְ
הָוִיפְּן פֿון דָעַר יְדִישָׁע אָנוֹ יְאַטְּקָעָוָר
גַּסְּסָ, דִּי בָּאַרְיִמְתַּע עַסְּדָעְוִוִּזְאָרְסָקִי
הָוִיפְּן.

* * *

עם מאכט זיך איזט אַ גוּטָע געלעַנְד
הוּא אַ יְבָרֶץְשִׁין אַ האַרְצִיכָן גָּרוֹם
זוֹ אַלְעָ פְּרִיְינְד אַיְן אַמְּרִיקָע — אַ לְעָ
בעידין גָּרוֹם פּוֹן ווַיְלָנָע. הַוְנְדָעֵתָעָר

לְיַקְעַ, "בִּירְזָעָם" פּוֹן, "פּוֹנְדָ", ס"מ,
אַיסְקָרָע, אַנְאַרְכִּיסְטָן:
— וְויַהֲלַט עַמְּ מִיטָּ דָעָר אַרְפָּעַטָּרָה
בָּאוּוּגָנוֹג אַיְן ווַיְלָנָע, דָעָר ווַיְגָעַלָּע פּוֹן
,,פּוֹנְדָ"?

אַ גָּס אַיְן ווַיְלָנָע יִדְישָׁן גַּעַטָּא

לְיַקְעַ פְּרִיְינְד!

אוֹרָהָט שְׁוִין גָּעוֹוִים גַּעַהְעָרָט אַוּן
גַּעַלְיַעַנְט, אַז פָּאָר דִּי לְעַצְטָע עַטְלַעַבָּע
אוֹן צְוֹאַצְנִיצָק יַאֲרָהָט ווַיְלָנָע זַיְעָר אַ
סְךָ אַיְבָּרְגָּעַלְעָבָט. עַס זַיְעָנָע פָּאָר דָעָר
צַיְעַט פָּאַרְגָּעַלְמָעָן בַּי אַונְדוֹן מְלָחָמוֹת,

הַעֲרָצָעָר פּוֹן ווַיְלָנָע פְּרִיְינְד ווּלְזַן זַכְעָר
אוֹפְּנַעַצְיַטָּרָט ווּלְזַן פָּאָר פְּרִיְיד אוֹן
פָּאַרְגָּעַנְיָגָן, נִיט ווַיְוַינְּקָעָר — פָּאָר צַעָּר
אוֹן צָאָרָן.
צַוְאַמְעָן מִיטָּן לְעַבְדִּיקָן גָּרוֹם זַאְל
נִין אַוְיךָ אַ פְּרִיוֹל:

אַקְלָפֶצְיִים, רֻעּוֹאַלְוִיצְיִים, פָּנָרָאַמּוּן,
בִּימְעָנֵשׁ פָּוּן פָּאַרְשִׂיְידָנָן מַאֲכָטָן.
גַּעֲוֹן צִינְטוֹן, וַעֲן מִיר הַאֲבָן גַּעַד
מִינְטָן, אָז אַסְטָּאטָן נַיְעַן מִיר אַונְטָעָר, אָז
צַוְאָמָעָן מִיט אַונְדוֹן — אָוֹך אַונְדוֹעָר
וּוְילְעָן; צִינְטוֹן, וַעֲן הַוְּנוֹגְעָרִיק הַאֲבָן
זַיךְ גַּעֲוָלְגָעָרָת אַיְן דַּי נַאֲסָן, בָּאַמְבָעָם
זַיְעַן גַּעֲפְלוֹינָן אַיְבָעָר דַּי קַעַפָּ, רַוְיבָעָר
הַאֲבָן גַּעֲשְׁלָעָט אַונְדוֹעָר הַאֲבָן גַּוּטָם,
חַיוּזָעָר זַיְעַן פָּאַרְצּוֹקָט גַּעֲוָאָרָן אַיְן
פָּלָאמָעָן

נימט אלע איז איזן ווילען ווי געוען
אנדרערש זעען איזט אויס דאס רוב פון
די ווילען נאנסן. מיר האבן שווין ניט
די צבעראכענע היילערען „לאוועס“.
אנשטאטז זוי — פמעט אומעטום שטיינ
ושערנו מראוואראן

אפילו דער שולחויו איז שווין קאַ
נאָלְיוֹרֶט, און די נאָסֵן פּוֹנֵם יִדְיוֹשָׁן
געטָאַ האָבָן עַל עַקְטָרִישׁע בָּאַלְיוֹיכְטָנוֹגָן...
עם זַיְנָעָן פָּאָר דער צִיּוֹת אָוֹפַּ
געבעוּת גַּעוֹאוֹרָן פִּיל נְיוּזְהַיּוֹרְק, אָפִילּוּ
גָּאנְצָע קוֹאָרְטָאָן. דָּאָךְ וּוּעָט אַיר קוֹרְ
מענדְיקִיּוֹן ווּוְלְעָנָה האָפְּנְטָלְעָךְ נָאָךְ אַלְיאַ
נוּיט פָּאָרְבָּלָאָנְדוֹשָׁן. די אַלְטָע ווּוְלְעָנָ
שְׁטִימָט נָאָךְ עַרְטָעָרוֹוַוּן אַין אַיר גָּאנְצָעַ
אַרְאָאוֹתְבִּיר פְּרָאָרְמוֹן

דו אמאליקע באָלעבאָטִים פון דער
שְׁמַאֲטִים, פָּאָר וּוּלְכָע אֶסְטָן אַיִיךְ
זַיְעַנְעָן אַנְטָלָאָפָּן, זַיְעַנְעָן שְׂוִין לְאָגָג
נִישְׁתָּאָ. אַוּוֹפְּ זַיְעָר אַרְטָן זַיְעָנְעָן גַּעֲקוּדָה
מָעָן נְיָעָן, אַפְּטָן זַיְעָר בַּיּוֹזָע אָוֹן האַרְטָה.
וּוּ דָאָס זַוְּלָאָבָעָר נִיטָּוּן — נָאָךְ דַּוְּ
אַמְּאָלִיקָע בְּעַנְקָעָן מִיד זַיְבָּעָר נִישְׁתָּאָ.
ירָן פַּאֲרָנָעָמָעָן נָאָךְ אַיְן וּוּלְגָעָן אַ
גָּאנְצָן בְּפַבּוֹרוֹקִין אַרְטָן, דָאָךְ וּוּעָרָט זַיְעָר

צאל אין פרגלייך מיט דער אַרומילע
באפעלקיינונג אליז קלענער, ניט מחלת
וועילטאג אונ גליקן...

די מאטעריעלע לאגע פון דעם רוב
וירדן איז וויט ניט קיין גהויבענע. מע
וואורט פארשוווארכט און נויט און דחקות.
די טווערין פון געטא זיינען שיין לאנג
געפנט, און דאך שטיקן זיך נאך און
דרוקן זיך אין שמוץ און ענגןשאפט פון
די געטא-זעטלעך טויזנטער יידן. אַ
שווידער געטט דורך, ווען מען סקוט זיך
צ'ו, ווי איזו זוי לעבן דארט מיט זווייער
כשפחות.

שווין 15 יאר, וו' ס'או' פאַריבָּעֶר
דעָר שטּוֹרָעָם פֿוֹן דֿעָר וועלט-מְלִיחָמָת,
אוֹנוֹ דֿאָר פֿילְּן מֵיר נָאָךְ אַלְּזָה דִי פֿלְּאנָגָן
זַוְּינָג — בְּרוּתָה אָנוֹ בְּגַנְגָּשָׂר.

פָּוֹן דַּי גְּעוּווִינְסֶן פָּוֹן דַּעַר מְלָחָמָה הָאָט
נָאָךְ דָּעָרוֹוֵיל דַּי יְוִידִישׁ בַּאֲפָעַלְקָעָרוֹנוֹג
וְוּוִינְגְּ נְעָנָאָסֶן. אַיְן אָוּמָאָפָהָעָנָגִיןְקָן פּוֹלוֹן
גְּעוּニָסֶן נָאָךְ נִיטְדַּי יְוִידִישׁ מָאָסֶן פָּוֹן
אַלְלָעַ רֻעְכֶּט. בָּאוּזְנוּדָרָם פִּילְטַ מְעַן דַּי
רֻעְבָּטְלָאָזְקוּיִיטַ אַוְיפָּן קּוֹלְטוּרָעָלַן אָוֹן
עַשְׂפָּאָנָמָשִׁין גְּעָבִים. דַּי אַלְעַ מְלוּכָּהּ
שְׁמַטְעָלָעָם זְיוּנָעָן פָּאָר יְוִידָן פָּאָרְשָׁאָסֶן,
אָוֹן אַפְּלִיכְוֹ פָּוֹן אַסְכַּד אַלְטָעַ פְּרָנָסָות
וּוּוֹרָן זְיוּ בִּיסְלָעְכָּוֹיְזַ אַרְוִיסָּגָעַשְׁטָוִיסָּן.
שְׁרָעַקְלָעַר אַיז דַּי לְאָגָעַ פּוֹנָם יוֹנָגָן

דער דורכשניטעלכער ווילנער ייד איז
פונ איזיביך און קיין גבר ניט געווען.
ער איז אבער קיינטאל ניט געווען איזו
אומורויס ווי איצט, וויל קיינטאל האט
זיך איזו ניט געפלט דיא אומזיכערקייט
מיטו מארגננדיקן טאג.

כמארען אונדזערע קעפּ.

* * *

וואפנט מיט גאר אנדערע פַּלוֹזְיוֹן ווי
אַמָּאָל.

און זיי, די בווער, האבן דורךנעלפרט
אַגְּרוּסָעָט אַרְבָּעַט. אויפֵּן אַרט פֿוֹן דער
אלטער קולטור שַׁאֲפָט זִיךְ אַגְּיֻעָ, אויפֵּן
אַרט פֿוֹן דעם אלטן חֶדֶר אַיז אַוִּיסְגָּעָ
בּוֹית גַּעוֹאוֹרָן אַגְּיֻעָ מַאְדָרְנָעָ יִדְישָׁ

שָׁוֹל

שׂוּעָר אַיז גַּעוֹעָן די אַרְבָּעַט, גַּארְנִיט
פָּאוֹצְוָשְׁטָעָן זִיךְ ווי שׂוּעָר. אַבעָר די
הַוִּילְקָעָ בְּאַגְּנוּסְטָמְטָרָונָגָן פָּאָרָן לִיכְטִיסָּן

מַאְרְגָּן הַאֲטָמָלָעָ שְׂוּעָרִיקְיָטָן בָּאוֹגִינְטָן.
שָׁוֹן בָּאַלְדְּ 20 יָאָר עַקְסִיסְטִירָט שָׁוֹן
די גַּיְעָדָי יִדְישָׁ שָׁוֹל. פָּאָר דָּעָר צִוְּיָת
אַיז שָׁוֹן אַרט אַוִּיפְּגָה אַדְעָוָעָט גַּעַד
וְאָרָן אַגְּיֻעָדָר, אַיְגָנָט, וְאָסָטָמִיט
שָׁוֹן אַיְצָטָעָר צְוָאָמָעָן מִיטָּן עַלְתָּעָן.

און הַלְּפָטָט בְּוּיָעָן דָּאָסָ נַיְעָ. לְעָפָן.
מִיר האָפָּן נַאֲרָ נִיט דָרְגְּנוּיָכָט דָעַב
פּוֹלְן נַחְזָוָן. אַבעָר פָּאָר אַט דָעַר קוֹרְצָעָר
צִוְּיָת אַיז אַפְּגָעָטָן גַּעוֹאוֹרָן אַזָּא גַּרוֹיָ
סָע אַרְבָּעַט, אַזָּא נִיט אַונְדוֹרָן מָטוֹן אַזָּא
גַּלוֹבָן אַיז אַונְדוֹזָעָר עַנְטְּנִילְטִיסָּן נַחְזָוָן.
נִיט ווֹלְנָעָ אַלְיָוָן הַאֲטָמָלָעָט די אַרְבָּעַט גַּעַד
פִּירְטָט, ווֹלְנָעָ אַיז אַבעָר גַּעוֹאוֹרָן
צַעְנָטָעָר, דָאָס מַאְדָרְנָעָ יְרוּשָׁלָאִים דְּלִיטָא.
וְוְיָילָ אַין עַרְגָּנָעָ הַאֲטָמָלָעָט די גַּיְעָדָי
גַּעַלְאָזָן אַזְוָעָן מִפְּפָעָ וְאַרְצָלָעָן ווי אַיז
וְוְיָלָעָן, פֿוֹן עַרְגָּנָעָ פְּאַשְׁפָּרִיטָט זִיךְ זִיךְ
די השְׁפָעָה פֿוֹן דָעַר גַּיְעָדָי, אַזָּוִי ווי
פֿוֹן ווְיָלָעָן.

וְוְיָלָעָן — הַאֲטָמָלָעָט לְאָנָגָן גַּעַזְגָּט אַיז
רִינְגָּעָ דָעַר פְּאַרְטְּרִיבְּעָנָעָ הַיסְּטָאָטִיקָעָר
אַונְדוֹזָעָר שָׁ. דּוּבְּנָאָוּ — אַיז אָפְּשָׁר
די אַרְעָמָסְטָעָ שְׁטָאָט אַיז דָעַר ווּלְטָן,
אַבעָר די רִינְגְּסָטָעָ אַיז גַּיְסָט.

אַגְּרוֹסָ פֿוֹן דָעַר אַלְטְּזִינְיָעָר ווְיָלָעָן דָעַר
וְוְיָלָעָן לְאַנְדְּסְגִּילִּיט אַיז אַמְּרִיקָעָ.

אוֹן דָאָךְ, נִימְטָעָנָה אַוְוָה די בְּמַאָזָּ
רַעַם אוֹן אַוְוָה די נִאַעַנְטָעָ גַּעַוּוֹיְטָעָן,
קְומַעַן מִיר אַיְן אַט דָעַר פִּינְצְטָעָרָעָר אַוְן
בִּיטָּעָרָעָר צִוְּיָת מִיטָּטָא לִיכְטִיקָן גַּרְוָס
פֿוֹן אַגְּיֻעָר ווְיָלָעָן, וְאָסָט אַיז
פָּאָר די לְעַצְטָעָ פָּאָרָן בַּיְ אַונְדוֹרָן אַוְיָסְ-
גַּעַוְאָלָסְקָן: אַ ווְיָלָעָן מִיטָּטָא יִדְישָׁ שְׁוֹלָן,
יִדְישָׁ שְׁנִימְנָאָזִיעָם, גַּיְעָדָיִישָׁ לְעָרְנָ-
בּוֹכָעָר, זְשָׁוְרָנְגָּלָן, צִיְוָוָנְגָּעָן, בִּיבְּלָאָ-
טָעָקָן, סְולְטָוְרָגְּעָזְלָשָׁפְּטָן, יִדְרִישָׁן וּוְיָסָ-
שָׁאָפְּטָלָעָן אַיְנָסִיטִיטָוָט; אַ ווְיָלָעָן, וְאָסָט
שָׁאָפְּטָלָעָן אַיְנָסִיטִיטָוָט. פָּאָרְשִׁידָעָן גַּעַ-
בִּיטָּן פָּוֹנָם אַיְצָטִיקָן יִדְישָׁן לְעָפָן.

צְוָוִישָׁן די קִינְדָּעָר פֿוֹן גַּעַטָּא זְיִינְגָּן
לְעַצְמָנָס אַוְיָסְגָּוָאָקָסָן אַסְטָרְטִיָּמָעָר
פֿוֹן גַּעַטָּא, אַזְוִינָעָ, וְאָסָט ווְיָלָעָן פָּאָרָ-
שְׁפָרִיְּטָן לִיכְטָצְוָוִישָׁן די יִדְישָׁ מַאְסָן,
פָּאָרְטְּרִוְיָבָן די פִּינְצְטָעָרָעָ שְׁאָתָנָס, וְאָסָט
הַאָפָּן זִיךְ צְוָוִישָׁן זְיִוָּנָעָ אַיְנָגְגָּעָנְסִיטִיקָט
אוֹן אַיְנָגְגָּעָנְסִיטִיקָט; אַזְוִינָעָ, וְאָסָט ווְיָלָעָן
אַיְבָּרְפּוֹיָעָן דָאָס לְעָפָן אַוְוָה גַּיְעָ-
יְסוּדָות, אַוְיָפְּבּוֹיָעָן אַ בְּעָסְרָעָ אַזְוִינָעָ שְׁעָ-
נָרָעָ וּוּלְטָמָ, ווי עַס זָלָעָן נִיט זִיְינָן שִׁין
אַרְעָמָעָ אַזָּא אַנְטְּרִדְרִיקָטָעָן.

די עַרְשָׁטָעָ, וְאָסָט הַאָפָּן אַגְּנָעָהוּבָן צַוְּ-
טָאָן ווְעָגָן דָעַם, זְיִינְגָּן גַּעַוְוָעָן יְעָנָעָ פֿוֹן
אַיְיָעָרָעָ פְּאַרְבְּלִיבְּעָנָעָ חֶבְרִים, וְאָסָט הַאָפָּן
וְיִוְוְטָעָר גַּעַשְׁפָּוּנָעָן דָעַם חָלוֹם פֿוֹן די
אַמְּלָאָיקָעָ, „בְּרוֹשָׁעָם“ אַזָּא, „מַאְסָאָוָר
קָעָס“, צְוָאָמָעָן מִיטָּטָא יִדְעָוָעָט די
רוּטָעָ פָּאָן אַוְוָה די בְּוּדְעָמָר אַזָּא קָעָ-
לָעָטָם, זְיִינְגָּנְדִּיקָעָ די שְׁבָועָה, דָאָס לִידָּ-
פֿוֹן הַיְרָשָׁה לְעַקְעָרָט אַיְיָאָ.

די בְּוּיָעָר פֿוֹן נִיְעָם לְעָפָן הַאָפָּן
פְּאַרְשְׁטָאָנָעָן, אַזָּא די גַּיְעָדָי צִוְּיָת פָּאָרְעָרָט
קוֹדְמִ-כְּלָלָאָן צַוְּיָת דָעַרְצָוָנָגָן פָּאָרָן יְוָנָ-
דָה, אַגְּיֻעָ שָׁוֹל, גַּעַפְּוּוֹט אַוְוָה גַּאֲרָן
דָעַרְעָרָ יְסָדוֹת. וְוְיָילָ פְּרִיָּה מִיטָּטָאָפְּלָגָן
צַוְּ פִּירְן דָעַמָּהָ פָּאָרָן זְיִוְוָתִידְקָן
קִיּוּם, מִזְוָּ אַונְדוֹזָעָר נִיעָרָן דָעַר זִיְוָן בָּאָרָן

וילנער לאנדסלייט וועגן ווילנע.

אָפַּ קָהָן (редактор פון „פארווערטס“):

...איך האב גבענטט נאך ווילנע, פילע, פילע יארן — 39 יאר, אידער איך האב געהאט דאס גליך נאך אמאָל זו צו זונ. ווילנע די ערשות פאר יואר, וואס איך האב פארבראכט אין אמעריךע, אויז דאָך ניאָט וואס צו רידן. דאן אויז די בענשאפט געווען אומגעהייר שאָרָת. די ערשות זעם מאָנאָט פֿלעגט זיך מיר ווילנע חלומען פֿמעט אֶלע נאָכט. אָבער דער דורך זי צו זען אויז געווען אומפֿאַשְׁרִינְבָּלעָךְ גְּרוּזִים צוֹווּי אָדער דריַי יאָר שפֿעטער אוּר.

אלֵין, וואס אויז פֿאַרְפּוֹנְדָּן מִיט ווילנע, פֿלעגט אין מיר אַרְוִיסְרוֹפָּן אַ צָּעֶרֶטְּ לְעָכְן גַּפְּלִי. ווילנע איך פֿלְעָג זיך באָגָעָנָנָעָן מִיט אַ נִּירְגְּעָקְּמוּנָעָם לְאַנְדְּסָמָן, פֿלעג איך מִיט אִים קָעָנָע פֿאַרְפּוֹנְדָּן נָאנְצָע שְׂטוֹנְדָּן רִידְנְדִּיק ווילנע, אוֹן מִין איך פֿלְעָג אָפְּטָזְנָגָן נִינְגָּנוּם, וואס איך האב גַּעֲקָעָנָט פּוֹן ווילנע, אוֹן מִין יְוִידְיְשָׁע שְׁפָרָאָךְ אוֹן מִיר גַּעֲוָעָן טִיעָר דּוֹקָא מָלֵט אָונְדוֹעָר ווילנער אַלְצָעָנָט.

צְבִּין:

...אין ווילנע האב איך געהונגערט אוֹן אוֹן ווילנע האב איך זיך אַנְגָּעָזָפְּטָמָט מִיט לְוּמָדָות, יְדִישָׁע אוֹן גַּוְיָשׁ. אוֹן ווילנע בין איך געוואָרָן אוֹן אַפְּיִקוֹרָס אוֹן אוֹן ווילנע האב איך דאס ערשות סָאַצְיָאַלְוִיסְטִישָׁע בְּלָעַלְמָן גַּעֲלִיָּעָנָט. אוֹן ווילנע בין איך שפֿעטער גַּעֲוָאָרָן אַ פֿרָאָפְּ. צִיטְוֹנְגָּס-שְׁרִיבְּעָר אוֹן בין עס גַּעֲבְּלִיבָּן בֵּין הַיְנִינְטִיקָּן טָאגְּן.

גְּכָאָנוֹן:

...פֿוַר טָעַן האב איך אוֹן ווילנע פֿאַרְבְּרָאַכְּט, אוֹן פֿאַר מִיר אוֹן אוֹן די פִּיר טָעַן קָלָאָר גַּעֲוָאָרָן, פֿאַרְוָאָס ווילנע אוֹן גַּעֲוָעָן דאס ווינְגָּלָע פּוֹן אֶלְעָג ווִיכְטִיקְסְּטָע בְּאוֹעֲגָנָנָנָע אַיִן יְדִישָׁן לְעָפָן.

עֲפִים יְשָׁוְרִין:

...קִיְּין זאָךְ האָט מִיר בֵּין אוֹיצְט, פֿאַר די לְעַצְטָע 24 יָאָר, נִיט אַפְּגָנְרִיסְטָן פּוֹן ווילנע. וואס לענְגָּר אַיִן בֵּין אוֹועָקָפְּן ווילנע, אלֵין גַּעֲנְטָעָר אוֹן ווָאַרְעָמָעָר ווָעָרָן מִינְיָן גַּעֲפִילָן אוֹן פְּיוֹן לְיִבְשָׁאַפְּט צָו דָעַר שְׁמָטָאָט. עס אוֹן נאָךְ נִיט אַרְיְבָּעָר אוֹן טָאגְּן אוֹן מִין לְעָפָן פֿאַר די לְעַצְטָע 24 יָאָר, איך זאָל זיך נִיט דְּרָמָאָנָע אַן ווילנע.

דער י.ב.ק. און דיינט אונשטאלאטן

**דער צ. ב. ק. אוֹ דָעַר יִידִיש וּוְעַלְתַּלְעַכָּעַר
שׂוֹלְוֹעַז אֵיז וּוְילְגָע.**

ראָאנְגֶּלְעַן זִיךְ מֵיט דָּעַר בִּימְעָרְסְּטָעַר מֵאַ
טָעָרְיעַלְעַדְרָן נֹוִיט, פּוֹן קָאָמָךְ פָּאָר דָּעַר
רָעַכְטָלְעַבְרָן אֲנֻעָרְקָעַנוֹנָג.

ערשת מיט דער אנטשטייניג פון דער
וידיש-זועלטעלעכדר שול האבן פשומט
טאטע-מאמע, — ?ויזן-ארבעטען, באַל
מעלאָכבעס און פְּלִינְהָנְדֶּלֶר — באַקְוּמָע
אָגָּזָדָמָלָע שול אויך פָּאֵר זַיְעַר קִינְדָּר

דער יידיש-וועטלעכער שולווען אין
וילגנע, זואס וווערט פארהייניקט אונ אַנְנָן
געפֿרט דורך דעם צענטראָלן בילדונגס-
קָאָמִיטָט (צ. ב. ק.), איז אַרְיָנְגָעָטָרָטָן
אין. דעם 20טן יאָר פּוֹן זַיְן עַקְסִיסֶּט
רשׂוֹאָן.

א-טייל פון דער רומפּוֹלֶעֶר געשיכ
טער פון צענטראלן בילדונגס-קאמיטעט
אלס אַנְפִּירְדִּיקָן אַרְגָּאנָן פֿוֹנָם יִדּוּשִׁי
וועטלעבן שׂוֹלוּוֹעַן אַיִן ווַיְלַעֲגֵן אַוְן פּוֹנָם
זַיְעַנְתָּעַ לְעַרְנְדַעַרְצִיעָרְישָׁע אַנְשְׁטַאַלְטָן אַיְוָן
שַׂוִּין פָּאַרְעַפְּנַטְלַעַכְטָן גַּעַוּאַרְן אַיְוָן פְּנַקְסָם
פּוֹנָם צ. ב. ק. אַיְוָן יָאָר 1924 אַוְן שְׁפָעַ
אַזְּרַחְטִין הַלְּגַוְּרַה אַוְנוֹזָרָה

סעל אין לאענין עון אונטער-וואווען.
אין פנקס פון צ. ב. ק. ווערט אויף
קרוב 25 דורך-בוניגן באלאיכטן די באז'
דייטונג פון יידיש וועטלעכן שול
וועזען, ס'ווערט באשריבן די געט
шибכטן פון יעדער שול באזונדר ער אונז
ס'ווערט איבערגעגעבן אַ גענויער באז'
רייכט פון צ. ב. ק. פאר די ערשותע 5 יאָה
פון זיין ארבעט.

די געשיכטע פון דער מאדרענער
וידישער שוֹל — דאס איזן קייט פּוֹ
פְּסָדִידְקָע אַנְשֶׁמְרָעָנְגָּנָעָן, פּוֹן אָוּמָן
אוּפְּהַעֲרָלְעָכְן קָאָמָּקָּפָּאָרְן קִוּם, פּוֹ

ארבעט, זכרונות און ארבעטן פון שי-
לער אד"ג.

העיר פינערן זיווערע וובייליען נאך
צווויו שולן פון צ. ב. ק. ד. קופער-
שטיין-שול — דעם 20-יאיריקן, און די
פרונג-שול — דעם 25-יאיריקן.

זו די פינערונגען דערשיינען אויך
ספצעיצעלע ובל'בווער. דאס ובל'בוּר
פון דער קופערשטיין-שול דערשיינט
צונלייך מיט דער איזטיקער אויסנאנפֿע
פון צ. ב. ק.

טוויזנטער אַפְּטִוָּרִיעַנטָּן האבן שון
אלע שולן פון צ. ב. ק. צעויות און צע-
שפרייט אין דער גערער וועלט. אין
די עלטערן-קאמיטעטען זיינען שון טע-
טיק מוטערם און פאטערם — געווע-
זענע תלמידסידות פון אונדזער שול;
עם ארבעטן און אונדזער שולן
לערער, וואס האבן אלין דרכגעמאכט
אונדזער שול פון 6טן לעבענסיך און.
און אויב די שול האלט זיך שון
דאס 20ט מע יאָר, מאָט זי הינט
שטארקער ווי ווענדניט-איוֹ אַיר חוב
בֵּין דער מלוכָה. און די שול וועט זיך
דרישלְאָגָן אַיר רעכט.

אויף איין אַפְּשָׁנִיט פִּינְעָרָן מִיר
שון אונדזער נצחון — די רעל-זיגמִיר
נאזוע החט באַקְומָען מלוכְהֶרדְעַכְט. אַיִּצְתָּךְ דָּאָרָךְ דָּרְפָּלְט וּוּרָן אַונְדְּזָעָר
גרויסע פָּאָדָרְוָוָגָן — דער בּוֹדוֹשָׁעָט
פון דער שול מוֹ גַּעֲדָקָט וּוּרָן פון
מלוכְהֶמיְלְעָן.

די עלטערן טראָגָן אַריָעָן דעם שנְרִי
ליומוד פָּאָר זַיְעָרָע קִינְדָּעָר. דער קִרְיָה
זים גַּעֲדוּרְט אַפְּבָּעָר אַין וּוּלְנָעָ אַסְטָּךְ
לענְגָּעָר וּוּי. ערְגָּעָץ אַנְדְּעָרְשָׂוֹזָה; זַיְעָנָעָן
דוֹוקָא די ברוּיטָע שִיכְטָן פון דער יִידִיָּה
שער באָפְּעָלְקָרְוָוָגָן אַמְשָׁנְאָרְקָטָן פון

און די של אַז אַרְיִינְגָּוָאָקָסָן אַין
דער סְבִּיבָה — דָּרָךְ עַלְתְּרָן-פָּאָרְזָאָמָּד
לוֹנְגָּעָן, עַלְתְּרָן-אַוִּידִיטָאָרִים, פָּאָרְלָעָר
זַוְּגָּעָן, שְׁמוּעָן. קִינְדָּרְפָּאָרוֹוִיְלְוָנְגָּעָן,
שְׁוָלְ-אַוִּיסְשָׁטְמָעָלְוָנְגָּעָן אַין וּוּלְנָעָן.

די שְׁוָלְ-אַוִּיסְשָׁטְמָעָלְוָנְגָּעָן אַין וּוּלְנָעָן,
איין 1919, 1923 און 1930; די אוּסְמָטָם.
איין לְקָאָרְנָא, נִיצְעָ אַון פָּאָרְיוֹן, האָבָן
הֻרְלָעָר דּוּמְאָנְסְּטוּרְוָת דָּעַם הַוִּיכָּן פָּעָד
דָּאָגָנוֹשָׂן נִיוֹאָ פָּוּן דָּעַר וִידְיָוָן-וּלְמָטָּה
לְעַכְּרָעָ שְׁוָלָן, אַיר אַינְגְּרָלְעָכְן וּוּרְטָם, די
נִשְׁמָה פָּוּן דָּעַר שְׁוָלָן. די מַאֲסָן בָּאַזְוּכָּר
פָּוּן אַוְנְדְּזָעָרָעָ שְׁוָלָן-אַוִּיסְשָׁטְמָעָלְוָנְגָּעָן
הָאָבָן אַין זַיְעָרָבָּאָוּסְטָזִיָּין פָּאָרְקָנִיפָּט
דָּעַם גּוֹרְלָ פָּוּן דָּעַר יִדְיָשָׁעָר שְׁוָלָ מִיטָּה
דָּעַם רַעַכְטָ פָּוּן מַאֲסָן-קִינְדָּרָ אַוִּיפָּ אַנְגָּרָ
מַאֲלָעָר בִּילְדָּוָגָן אַין דָּרְצָוֹנָגָן.

וּוּי אַשְׁוִיזְוָאָנָט שְׁמִיטָּה דָּעַר פָּאָלְקָסְטָ
מַעְנְטָשָׁ אַין וּוּלְנָעָ אַרְוָם זַיְעָן שְׁוָלָן. אַוִּיפָּ
יַעֲדָרָנָר נִזְוָה — אַין אַזְוּזָנָעָ
פְּעַלְמָ נִיט — עַנְטָפָרָעָן אַונְדְּזָעָרָעָלָ
טָעָרָן מִיטָּה פָּאָרְשָׁטָאָרְקָטָעָר עַנְגָּרָיָה
שְׁעָרָ אַרְבָּעָט פָּאָרָ דָּעַר שְׁוָלָן.
קַעְנָעָן טָקָעָ די שְׁוָנָאָנָיָם נִיט אַיִּינָ
בְּינָסָן די שְׁוָלָן.

19 פְּוּלָעָ יַאֲרָ צִוְּלָט שְׁוָן די יִדְיָוּשָׁע
שְׁוָלָן אַין וּוּלְנָעָ, 19 יַאֲרָ אַזְוָן רַעַכְטָ, אַז
מַלְוְכָה-מִיטְלָעָן, — אַון 19 יַאֲרָ פָּוּן
שְׁעַפְּעָרְיָשָׁר אַרְבָּעָט.
און משָׁךְ פָּוּן אַט דָּעַר צִוְּטָ זַיְעָנָעָן
די יִדְיָוּשָׁע שְׁוָלָן שְׁטָאָרָק אַוִּיסְנָעָוָאָקָסָן,
זַיךְרָ פָּאָרְצָוּנִיגָּט אַין פָּאָרְוּוֹאָרְצָלָט אַין
יִדְיָוּשָׁן לְעַפְּנָן.

און יַאֲרָ 1930 האָט די יִנְגָּלְ-שְׁוָלָן
„מִפְּצִי הַשְּׁבָּלָה“ גַּעֲפְּנִיעָרָט אַיר 15-בָּ
יַאֲרִיךְן יוּבְּלִיְיָ אַון בֵּין דָּעַר גַּלְעָנָן-
הַיִּתְאָמָר אַוִּיסְנָעָנָבָן אַסְפָּעָצְעָלָעָ וּבְלָ
הַעֲפָט מִיט גַּעֲנוּיָעָ בָּאָרִיכְטָן פָּוּן דָּעַר

לומסט פון די צוויי גראונט-פֿאָזִיעַם —
שבר-ליימוד און הנטסוט דורך דער
ציש'א.

אייז טאָקע אַויסגעַאלט געווארן
שכירות דֵי אַנְשֶׁטָּאלְטָן איין להעטן
לערניאָר 32/38 אַ קְנָפְעָר,⁴ חַלְקָ פָּוֹן
דעם, וואָס איין יַאֲרָר 1926/27 און מען
טָאָר דָּאָר נִיט פֿאָרגְּנָעָסָן, אַז אוּיד איין
יאָר 1927 האָט דורך צ. ב. ק. נִיט נְעַ
דָּעַט דעם גַּהְאָלְטָ פָּאָר פָּוֹלְעָ 12
חַדְשִׁים.

בְּנֵי אֹזֶן לאָגָע אַז נִיט גַּעֲוֹעַן קִיּוֹן
מענְגַּעַכְּקִיּוֹת אַינְגְּצָוָהָאַלְטָן דֵי פֿאָרְשָׁוָלִיּ
אַנְשֶׁטָּאלְטָן — דֵי להעטן 2 קִינְדרָעָד
גַּעֲרָטָנָעָר האָבָּן זִיד גַּעֲשָׁלָסָן, וּנְעַל עַם
אייז נִיט גַּעֲוֹעַן וּזְוּ צַו צָאָלְן קִיּוֹן דִּירָה
נעַלְתָּ.

איין 1931 אייז גַּעֲשָׁלָסָן גַּעֲוֹאַדָּן
דורך דורך מאָכָּט דורך לערער-סְעַמְיָנָאָר —
אוֹן בְּיוֹ הַיְמָת האָט זִיד נָאָד נִיט גַּעַד
לְאֹזֶן דעם סְעַמְיָנָאָר צְוִיךְ צַו עֲפָנָעָן.
דורך סְעַמְיָנָאָר האָט אוּיד גַּהְאָלְטָ אַ
גַּרְוִיסָן דְּפִיצִים.

די שׂוּוּרָעָה לאָגָע פָּוֹן די שׂוֹלוֹן האָט
געַזְוֹנוֹגָעָן דעם צ. ב. ק. צַו וּוּנְדָן זִיד
נָאָד הַילָּךְ צַו פֿרְינְד פָּוֹן אַוְיסְלָאָנָה. אַיִן
יאָר 1930 האָט דֵי חַדְעָא. רָאָז עַנְּבָן
טָאָל דָּוְרְכָּנְעָפְּרָט אָן אַקְצִיעָ אַיִן להעטן
לְאָנָה. כָּאַטְשׁ דֵי אַקְצִיעָ אַיִן גַּעֲפִירָט גַּעַד
וּוּאָרָן אַיִן דורך פֿעָרְיְ�וּצִיטָה, האָבָּן זִיד
די לְעַטְלָעָנְדִישׁ פֿרְינְד פָּוֹן דורך יַידִישָׁ
וּוּלְטָלְעָכָר שָׁוֹלָן אַיִן וּוּלְנָעָן זִיד מָאָכְבָּיָה
לְזִוְּרָת אַיִן גַּעֲשָׁפָן אַ גַּעֲסָרָע סְוָםָעָן.
איַן יַאֲרָר 1931 האָט ח'. ש. בָּאָסְטָ
טָאָמָסְקָיִי דָּוְרְכָּנְעָפְּרָט אָן אַקְצִיעָ אַיִן
לְוַטָּע. דֵי רַעֲזָוְלָאָטָן פָּוֹן דורך אַקְצִיעָ
הַאָבָּן אַיְבָּרְגָּעָשְׁטָיִגְּן אַלְעָד דָּרְוָוָאָרְטָוָנָגָעָן.
די אַוְמְדָעָמְדָעָ אַלְעָד אַרְפָּטָ פָּוֹן דעם ח'
בְּאַסְטָאָמְסָקִי, אַלְמָשָׁלְחָה פָּוֹן אַוְנְדוּרָעָר

קריזיס גַּעֲטָרָאָפָּן. אַיִן דורך שְׁכָר-לְיִוּמָד
אַזְוִי קְלִיּוֹן, אוֹ ערְדָעַט נִיט אַפְּיָלוֹ
סִיּוֹן 10 פְּרָאָצֶ' פָּוֹן בְּוּדְוִישָׁעַט. אַוְיָב
מַעַל אַלְגָּנְדָעָן דעם שְׁכָר-לְיִוּמָד פָּוֹן
לְעַרְנִיאָר 1926/27 פָּאָר 100 להעטן
בְּאַטְרָעָפָט דורך שְׁכָר-לְיִוּמָד פָּאָר 100 פְּרָאָצֶ'。
לְעַרְנִיאָר 1932/33 קִוִּים 22 פְּרָאָצֶ' אַיִן
טָאָקָע קִיּוֹן וּוּנְדָעָר נִיט, וואָס עַם אַיִן
גְּרוּסִים דֵי נִוְּטָ צְוִוִּישָׁן דֵי שְׁוֹלְ-קִינְדָּרָה,
אוֹן דֵי פֿרְאנְגָּעָ וּוּעָנָן באַשְׁפְּנִיעָן דֵי קִינְדָּר
דורך וּוּעָרטָ פְּאַרְוּאָגְּנָדְלָט אַיִן אַ בְּרָעָנְגָּנָן
דִּיקְאַקְטוּלָעָר פֿרְאנְגָּעָ. דֵי צָאָל קִינְדָּרָה
וּוּאָס נִוְּטִיסָן זִיךְ אַיִן באַשְׁפְּנִיעָן
וּוּאָקְסָט פָּוֹן יַאֲרָר צַו יַאֲרָר. אַיִן אַיְינִיקָע
שׂוֹלוֹן דְּעַרְנִירִיכָט דֵי צָאָל באַשְׁפְּנִיעָן
קִינְדָּר הַעֲכָר 50 פְּרָאָצֶ'.

איַן אַלְעָ פְּאַרְיִקָּעָ יַאֲרָן זְהָאת דורך
צ. ב. ק. באַקְוּמָעָן דורך דורך שְׁוֹלְ-אָרָד
גַּאנְזָאָצִיעָ אַיִן דורך פְּוּלִישָׁעָר רַעֲפָבוּ
לְיִקְסָרְגָּעָר סְוָמָעָם — דעם חַלְקָ פָּוֹן
וּוּלְגָעָר שְׁוֹלְוֹזָעָן אַיִן אַלְעָ הַכְּנָסָות פָּוֹן
די צִישָׁאָ (אַמְעִירְקָאָגָעָר גַּעֲלָטָר אַיִן
דִּער עַרְשָׁמָעָר רְדוּי). להעטנס אַיִן אוּיד
דורך מָקוֹר פָּוֹן הַכְּנָסָה דְּעַרְפִּירָט גַּעֲוֹאַרָן
בֵּין מִינְיוֹמוֹם. אַוְיָב מַעַן זָאָל אַנְנָעָמָעָן
די סְוָמָעָם, ווּאָס דורך צ. ב. ק. הַאָט אַיִן
לְעַרְנִיאָר 1926/27 באַקְוּמָעָן פָּוֹן דורך
צִישָׁאָ, פָּאָר 100 פְּרָאָצֶ', מַאֲכָן אַוְיָס
די סְוָמָעָם אַיִן לְעַרְנִיאָר 1932/33
סְנָאָפָע 6 פְּרָאָצֶ'. בְּלוֹזָן אַיִן פְּאַזְוִיצָעָ
הַאָט דורך צ. ב. ק. באַדְיִינְטָנָר פֿאָרְגָּנָר
שְׁעַיטָן אַיִן פְּאַרְטָגְּלִיךְ מִיטָּן לְעַרְנִיאָר
1926/27 — די אַדְרָטִיקָעָ זְאַמְלָוְנָגָעָן. די
אַרְטִיקָעָ אַקְצִיעָמָס נִיבָּן אַיִן להעטן
יאָרָן באַדְיִינְטָנָר גַּעֲסָרָע סְוָמָעָם, אַיִן
דורך אַיִן לְעַרְנִיאָר 1926/27. אַבְּסָלָוֹט
זְיִינְעָן אַבְּעָרָר די אַרְטִיקָעָ זְאַמְלָוְנָגָעָן אַזְוִי
קְלִיּוֹן, אַזְוִי קְעָנָעָן נִיט אַפְּיָלוֹ אַיִן דורך
קְלָעָנְסָטָר מַאֲסָמָה דָּעָקָן דעם פְּאָרָה

פָּפָּאָר אַ צִּיל צֹו וּבְרִירָן אַ גְּרֻעָסְעָרָעָ צָל
מִיטְגְּלִידָעָר, וּואָס טְרָאנָן אַרְיָין זְיוּעָר
בָּאַשְׁטִינְוּרָונָג פָּאָרָן נָאָנֶצָּן לְעָרְנוֹיָאָר
פָּאַרְאָצָמָאָל. הַוְּנְדָרְעָטָעָר פְּרִינְדָּפָּוּן דָּעָר
שְׁוּלָהָאָבָּן פָּאַרְשָׁתָאָנָעָן, אָז נָאָר אֲוִוָּה
דָּעָם אָפָּן וּעַט זְיוּעָר הַיְּלָאָ זְיוּן מְמִשּׁוֹתָד
דִּים.

די פינאנץ-אקטמייסע ארכיבעט אומדערען.
מירלען. אויך מיטגלאידער פון קאומיתעט
און פרוזידיעס באטיווילקן זיך פסדר אין
דער וועברירונגס-אקטיע. די אויפונגעבע
אייז אפער איזוי גראטס, און די איצטיקע
צאל מיטגלאידער, וואס זייןנען אקטיוו אין
דער אקטיע, איז צו קליאן. מע מז בא-
זוכן הונדרערטר מענטשן, וואס זייןנען
ביזן איצט געתמאגען אין א זויט, און ארויס-
באקוומען בײַ זוַי אָיערלעכע באשטייערונג
פֿאָר דֿער שׂוֹל. שטייט טאָקע פסדר אויפֿן
סְדֶר-הָוּם די פראנגע ווענן צויצען
פרינדר. — אקטיוו טווער אין דער פֿרִ

אין פאריקן יאר איז געשפֿן געוווארן
א נגע האמיסיע — דער קריין אקטוווע
מכוערים פָּאַר דער קָאַמִּיסְיעַ שׂוֹק. די
אוֹפֶּנֶּאָפֶּעֶן פָּוֹן דער קָאַמִּיסְיעַ איז צו אַרְ
אנַיְוַרְן אָזְן דָּוְרְצָוְפִּין אָונְטָרְעַמְוָנְדָּר
געַן לְטוּבָת דָּעַר שׂוֹלֵג. די דָּעַר פָּאַרְוָן
דָּעַם עֲרַשְׁטָן יָאָר אַרְבָּעַט הָאָסְטָן
אָז אָוִיךְ דָּא אָזְן פָּאַרְאָן אָ ברְיָיט בָּעָלָד
פָּאַר אַרְבָּעַט, אָז אָוִיךְ דָּא פָּאַדְרָעָן זִיךְ
געַנְיָע אָז אַיְבָּרְעַגְּנָעְבָּעָנָעַ פְּרִינְגָּר.

אין רעומלטאט פון די ארטיקע אַק-
צייעס איז געשאָפָן געווארן אין לערנ-
יאָר 1932-33 אַ סומע, ווֹאָס בָּאַ
טרעפעט אַ העלְפַט פון דעם שְׂכֶר-לִימֹוד
פָּאָרָן גאנצִין יָאָר. פָּאָרְגְּלִיבַֿט מֵעַן עַם
מִזְטַד דעם רְעַאלְיוֹוֹרָטָן בְּדוֹזְשָׁעַט, באַקְוּמָט
זִיְּהָ, אָז די אַרטִיקָע הַכְּנוּסָות באַפְּרָעָטָן

שollowוען און די סימפפאטיעס מעז דיא
פריניד אין ליטע האבן מיטגעאלפֿן
דרעם דערפֿאָלָג פּון דער אַקצְיע. אַיצְט,
ווען די לאָגע פּון די ווֹלוּעָר צ. ב. ק.
שולן אוֹז פּוֹטוֹט אַפְּאַצְצְוִיּוֹפְּלָטָע, האבן
די פריניד אין ליטע ווֹידעראמָלָטָע
געווונ מיטצְהָעָלָפּן דעם שליח פּון ווֹילְ
געער שollowוען, ח' ש. באַסְטָמָסְקִי, אין
זונ זוּיר ווֹיכְטִיקָּר און פָאַראָנְטוֹוֹאָרטָ
לעכֶר שליחות.

דעם 15tan אקטאנבער ה. י. איז דער
מייטנגליך פון צ. ב. ק. ח' היים
פֿוֹפֶק אַרוּיָּסְגַּעֲפָרָן אִין שְׁלִיחָה פָּוּ
צ. ב. ק. קִיּוֹן אַמְּעָרֵיךְ, פְּרִי דּוֹרְכְּצָופִּין
אַזְנָן אַפְּצִיעַ לְטוּבָת דִּי ווּלְגָנָר יְדוּשָׁ-
וּוּטְלָלְכָבָע שְׁוּלָן צְוּוֹשָׁן דִּי ווּלְגָנָר
לְאַנְדְּלָנִיט. אִין אַלְעָן אַרְן, זִינְט דָּעָר
שְׁוּלָנוּזָן אִין אוּפְּגַעְפּוּיט נְעוֹזָרָן, האַבְּן
די אַמְּעָרֵיךְ אַנְעָר פְּרִינְד נִיט ווּיְנִיק מִיטָּ-
גָּהָלָפָן בִּים אַוְפְּחָלָטָן דִּי שְׁוּלָן.

צום ערטשן מא ל' שיקט ווילנער צ. ב. ק. ארוים, אין הספם מיט דער צענטראלער שלז-אָרגאניזאַציַע, אויד אינגענעס שליח צו די ווילנער לאנדס-לייט. ח' פופאָק ווועט בעדנונג פאָר די ווילנער אין אַמעעריקע אַלעבעריךן גָּרוּס פון זיער הייַט-שטאמַט, פון דער פאָר-אַרעדעטער אַפְּער שאַפְּנִינְדִּיקָּעַר ווילנער, אונַמִּיר זוּגַּעַן זַיְכָּר, אָזוֹ די ווילנער לאנדס-לייט ווועלן זַיְדָּשָׁלִיסָּן אָנוֹ דער שוטפּוֹתָעֶר אַרְבָּעֶט פון אַוִיפְּהָאַלְטָן דעם שענסטען בנין פון דער מאָדרענֶר יְהִידִיָּה שער קוֹלְטוֹר — דעם צ. ב. ק. פֿאַלְקָס-שׂוֹלוֹעַן אַין ווילנער.

מייט א באזונעדרער זארגעוערדייקיט
ווערט באחאנדעלט די פראגען ווענן הייבן
די הנטסוט אין ווילגע גופא. די פינאנציג
קאמיסיע פון צ.ב.ק. האט זיך געתשלעט

- (1) פָּלָקְסְּפּוֹל בַּנִּי דָעֵר רַעֲלִגְנִימֶר
פָּאוּזָע (רוֹדְנוֹיְצָקָעָר) (6) — 5 גְּרוֹנְטִיכְלִאָסָן.
(2) פָּלָקְסְּפּוֹל יִ. דִּינְגָּזָן (כָּאַצִּימָר)
סְקָע, גְּעוּו. כִּיוֹינְנָעָר (1) — 5 גְּרַ-קְּלָן.
(3) פָּקְסְּפּוֹל שְׁלוּסְ-עַלְיכְּם (שְׁעַפְּ-
טִיצְעָע) (10) — 6 גְּרַ-קְּלָן, 1 פָּאָרָאָל.
(4) פָּלָקְסְּפּוֹל שְׁוֹגָן (פָּאָקְשָׁטָן) (8) —
8 גְּרַ-קְּלָן, 2 פָּאָרָאָל.
(5) פָּאָקְסְּפּוֹל דַּ. קוּפְּעַרְשְׁטִיְּן (בָּאָ-
זִילְיָאנְנָעָר) (4) — 8 גְּרַ-קְּלָן, 1 פָּאָרָאָל.
(6) פָּאָקְסְּפּוֹל 5. גְּרוֹווֹיטָשׂ (אַרְ-
זְשָׁעָשָׁקָא, 7, הַוִּוָּף פָּוֹן חִילָה) 7 גְּרַ-קְּלָן.
2 פָּאָרָאָלְעָלָע.*
(7) פָּאָקְסְּפּוֹל,, „מִפְּצֵי הַשְּׁפָלָה”
גְּרוֹוִים פָּאָהָוָלָאָנָרָע (23) — 7 גְּרַ-קְּלָן.
(8) מַאֲטָמָעָמָטִישׁ - נָאָטוּרוּוֹיסְ-נְשָׁאָפְטָי-
הַעֲכָע (רַעֲלִי)-גִּימָנָזְיוּע (רוֹדְנוֹיְצָקָעָר 6) —
8 גְּרַ-קְּלָאָסָן.
(9) קִינְדְּרָעְ-בִּיבְּלִי-אַטְמָע (אַוּוֹאָלָנָע) (28).
בְּסָ"ה לְעָרְגָּעָנוּ וֵיר אַין אָנוֹדוּרָע
שְׁוּלָן 2183 תְּלִמְדִידִוֹת, אַין דָעֵם 714
יְיִנְגָּלָעָר (32,24) אַוְן 1469
מִידְלָעָד (67,76) פָּרָאָצָן.
וּוְלְכָע שִׁיכְטָן שִׁיקָּן זְוִיעָרָע קִינְדָעָר
אַוְן דַי פָּאָקְסְּפּוֹלְן פָּוֹן צ. ב. ק.?
אוֹוִיפָּ דָעֵר אַלְגְּעַמְיִינָע צָאָל 1994
זְיִינְגָּעָן פָּאָרָאָן 505 (25,32) פָּרָאָצָן
לְוִיְּונָאָרְבָּעָטָה, 166 (8,33) פָּרָאָצָן) אַנְ-
גַּעַשְׁטָמָעָלְטָע; פְּרוֹמָאָנָעָם, טְרָעָנָעָר — 55
706 (2,76) פָּרָאָצָן), בְּאַלְמָעָלָאָכָעָם — 343
35,4) פָּרָאָצָן), קְלִיְּנָהָנְדָלָע — 17,21
— 71, (3,56) פָּרָאָצָן), פְּרִיְּעָמָעָסָעָם —
סְאָלוֹת דְּעַקְלָאָסְ-רָעָטָע, וּוָאָסָלָאָזָן. וֵיר
נִיט אָרוֹנְטָאָרְפִּירָן אָנוֹטָעָר קִיּוֹן רַוְּבָּ
רִיךְ (7,42) 148 (פָּרָאָצָן).

* סְפָּעָצִילָעָלָע קְלָאָסָן פָּאָר אָפְגָּעַשְׁטָאָנְגָּעָנָע קִינְדָעָר.

16 פָּרָאָצָן פָּוֹן דַי אַלְגְּעַמְיִינָע הַכְּנָסָות
פָּאָרָן יָאָר (שְׁכְּרִילִימָוד, קְהִילָה, צִישָׁא
אַ"א).
צִי אַיּוֹ דָקָס גַּעַנוֹגָן בְּשָׂום אָוֹפָן נִיט!

דָעֵר רַעֲלִיּוֹרְטָעָר בְּרוֹדְשָׁעָט קָעָן נִיט
וַיְיָן קִיּוֹן מָאָס, וּוַיְיָל עַס אַיּוֹ דָקָר אָוִיס-
גַּעַזְלָט גַּעַוּוֹאָרָן גַּעַהָאָלָט פָּאָרָן גַּאֲנָצָן
לְעַרְנָיאָרָד 1932-33 סְקִידָהָבָל פָּאָר $\frac{1}{2}$
חַדְשִׁים! דַי אָרְטִיקָע אַקְצִיעָס פָּאָרְנָעָמָעָן
אַיּוֹ דָעֵם בְּרוֹדְשָׁעָט אֶזְזָחָבָן אָרְטָמָ-
וּוַיְיָל אַלְעָל אִיְּבָעָרְיוֹקָע הַכְּנָסָה-פָּאָזִיצִיעָס
וַיְיָנָעָן שְׁרַעַלְלָעָךְ אַיְּוֹנָנְעַשְׁרוֹמָפָן גַּעַוּוֹאָרָן.
אוֹזָן דָקָר מוֹזָעָן אַנְעַרְקָעָנָעָן, אוֹזָן
רַעֲוַלְטָاطָן פָּוֹן דָעֵר אָרְטִיקָעָר אַקְצִיעָס
וַיְיָנָעָן בְּאָפְרִידִיקְנְדִישָׁע. עַס אַיּוֹ גַּעַמְאָכָט
גַּעַוּוֹאָרָן אַגְּנוּטָה הַתְּחִילָה. אַיּוֹ דָעֵר פִּיר
נַאֲנָיְקָאָמִיסִיעָס מוֹזָעָן צְזִיעָן צָוָדָעָר
אַרְבָּעָט דַי אַלְעָל, וּוָאָס וּוַיְיָל אַיְּוֹרְכִּיטִּיסָקָיָס
אוֹזָן מִשְׁוֹתְדִּיקָה הַעֲלָפָן דָעֵם צ. ב. ק. אַיּוֹ
דָעֵר אַרְבָּעָט לְמוֹבָת דָעֵר שְׁוֹלָן. דַי אַיְּנָיָעָס
הַוְּנָדָרָט מִיְּגָלְדִּעָר, וּוָאָס טְרָאָנָן אָרְיָוָן
זְיוּעָר יְעַרְלָעָכָבָע בְּאַשְׁטִינְיוֹרְגָּנָג פָּאָרְמָכָאָל,
דָּאָס וַיְיָנָעָן שְׁוֹזָן גַּעַוּוֹנָעָנָעָפָרִינָד. עַס
אַיּוֹ נַאֲךָ פָּאָרָאָן אַגְּרוּסָעָו וּוַיְיָלָנָעָ, — אַוְן
דָעֵר צ. ב. ק. מַעַן זַיְקָ פָּאָרְמָעָסָטָן צָוָדָעָר
וּוְעַרְבִּירָן טְוִיְּוָנָטָר נַעַיְשָׁע שְׁטִיעָר-צָאָלָעָר.
הַיְיָנָט גַּעַהָעָרָן צָוָם צ. ב. ק. 7
פָּאָקְסְּפּוֹלְן, דַי רַעֲלִגְנִימָנָזְיוּע, דַי
קִינְדְּרָעְ-בִּיבְּלִי-אַטְמָעָקָע. אַיּוֹ דַי רַאיְאָנִיָּקָע
שְׁוּלָן מַעְרָקָט זַיְקָ אַדְרָפְרִיעְיָנְדִיקָע דָעָרָ-
שְׁיִינְגָּעָן פָּוֹן וּוְאָקָסָן! דִּינְגָּזָן-שְׁוֹלָן, וּוָאָס
בְּאַדְיָינָט דָעֵם שְׁנִוְפִּישָׁקָעָר רַאיָּאָן, אַיּוֹ
אוֹיְסָנְעָוּוֹאָקָסָן בֵּיז צָוָדָעָר מַדְרָגָה פָּוֹן
אַקְלָאָסִיקָעָר שְׁוֹלָן; שְׁלָוּסְ-עַלְיכְּמָשָׁוֹל —
אַיּוֹ נַאֲוָגָנָרָאָרְדָעָר רַאיָּאָן — הַאֲטָמָת הַיְיָנָט
נַאֲרָמָאָלָע 6 קְלָאָסָן.
דַי אַנְשָׁטָאָלָטָן פָּוֹן צ. ב. ק. :

געפנרט ווערן דערויניל 2 ספֿעצייעלע
קלאסן — בעי דער ל. גורוויטש-שול.
איצט איז לעאנאליזירט געווארן א גע-
ועלשאפט פאר היילדראצ'ינג, און די
געזעלשאפט וועט שיין פאַרווירקלעבן
דאָס אָויסבוּין אַ ספֿעצייעלע שול פאר
גִּיסְטוּיק-אַפְּגַּנְּשָׁטָאַנְּגָּן קִינְדָּר.

יאָרְ-איָין, יָאָרְ-אוֹים, שָׁוֵין דָּאָס 7 טָע
מָאָל, בּוֹיֶיט דִּי עַלְתְּרָנְשָׁאָפְּט שָׁוֹל די זָוּמְרָקָאָ-
לְאָנָּגָּע. בְּמָעֵט אָן מְטַלְּעָן פָּוֹן אָוּסָּן,
מִיט אָן אָוִיסְעָרְגָּוְוִוִּינְגְּבָּעְכָּר עַקְשָׁנָה אָוּן
אַיְבָּוּרְגָּעְנְּבָּנְּקָיִיט, וּוּרְטָן גַּעֲבָוִיט די
זָוּמְרָקָאָלְאָנָּגָּע בְּיָמָּן צ. ב. ק. הַעֲבָר
200 קִינְדָּר פָּוֹן די עָנָּגָּע אָוּן נָאָסָּע
דִּירָות — פָּאָוּבְּרָעְנָגָּן דָּעַם זָוּמְרָ אָוּפָּ-
דָּר פַּרְוִישָׁר לוֹפְּט.

אָוּן סְ'אָיו בָּאָמָת אָן אַיְבָּרוּקָעָר
בָּאוּוֹיָן פָּוֹן דָּעַם אַיְנָעָרְלָעָבָּן כָּח, וּוּאָס
שְׂטָעָקָט אָין דָּר יְדִישָׁר שָׁוֹל אָוּן
אַיְרָעָ בּוּיר, וּוּעָן דּוֹקָאָ אָין דָּר שָׂוּוּרָ-
סְטָעָר צִינְתָּה אָטָם זִיךְ גַּעַשְׁטָעָלָט אַוְפָּ-
סְדָרְהָיָום דִּי פָּרָגָּעָ וּוּעָן אָן אַיְגָּנָגָּעָם
בְּנִין פָּאָר דָּר זָוּמְרָקָאָלְאָנָּגָּע.

אָיָן די פָּאָרְקָוּן יָאָרָן, וּוּעָן די פִּינְאָנִי
צִיעָלָעָלְאָנָּגָּע פָּוֹן צ. ב. ק. אָיָן גַּעַוּוֹן נִיטָּ-
אָז שָׂוּרָעָ, וּיְנָעָן סִימְטָעָמָטָאָיִינִי
גַּעַאְדָּנָט גַּעַוְאָרָן פָּאָרְלָעְזָוְנָגָּעָן פָּאָר עַלְ-
טָעָרָן; עַס אָיָן אַגְּנָעָפְּרָיט גַּעַוְאָרָן די
עַלְתְּרָעָן-אַוְידָטָאָרָע. אָט די פָּאָרְלָעָן-
גַּעַן האָבָּן גַּעַשְׁפָּן די נָאָטְמָרְלָעָבָּעָ פָּאָרָ-
בִּינְדוֹנְגָּזָוְיָוִשָּׁן שָׁוֹל אָוּן הַיּוֹם. דָּא זִינְגָּעָן
בָּאַהֲנָדְלָט גַּעַוְאָרָן פָּרָגָּן פָּוֹן שָׁוֹל-
לְעָבָן. אָזָוִי לְמַשֵּׁל:

„דָּר תְּכִלִּית פָּוֹן אַונְדוּרָעָ קִינְדָּר//
„די חֻמָּאַנְטָאָרָע רָאָלָע פָּוֹן דָּר יְדִידִי
שָׁעָר שָׁוֹל//“, וּוּעָן וּוּאָס אָוּן וּוּי
אָזָוִי עַס שְׁרִיבָּן אַונְדוּרָעָ שָׁוֹל-קִינְ-

פָּוֹן די אַגְּנָעָנָבָּעָנָע צִיפְּעָרָן אִיז צָו
זָעָן, אָז אַ ½ פָּוֹן אַלְעָ עַלְטָעָרָן, וּוּאָס
שִׁיקָּן זַיְעָרָע קִינְדָּר אִין די פָּאַלְקָסְ-
שָׁוֹלְן פָּוֹן צ. ב. ק., לְעַפְּטָן פָּוֹן אַרְבָּעָט
בְּיַיְעָנָם; די צָאָל בָּאַלְמָעָלָאָכָּעָם אִין
קִילְיָנָה עַנְדָּלָעָר אִין הַעֲכָר 50 פְּרָאָצְ-.

אִין אַלְעָ אַנְשָׁטָאָלָטָן פָּוֹן צ. ב. ק. אַרְ-
בְּעַטְן 99 לְעַרְעִירִינְמָן. די צָאָל לְעַרְעָר
(מענְעָר) בָּאַטְרָעָט 43, דָ"ה הַעֲכָר 48
פְּרָאָצְ- פָּוֹן דָּר אַלְגָּעָמִיְינָר צָאָל.

11 לְעַרְעִירִינְסָמָן פָּוֹן אַונְדוּרָעָרָעָ פָּאַלְקָסְ-
שָׁוֹלְן הַאָבָּן פָּאַרְעָנְדִיקָּט דָעַם וּוּלְנָגָר
יְדִישָׁן לְעַרְעִירִעָמִינָאָר (גַּעַשְׁלָאָסָן דָּרָר
דָעַר מָאָכָט אִין די רָוב פָּוֹן). דָאָס רָוב פָּוֹן
זַיְהָאָבָּן וִיךְ אַלְיָוִן גַּעַלְרָנְטָמָן אִין אַונְדָּ-
וּרְעָרָפָּאַלְקָשָׁוֹלְן פָּוֹן עַרְנִיאָר
אָנוּ. 5 פָּוֹן אַונְדוּרָעָלָעָ לְעַרְעָרָ וּיְנָעָן אַוְעָךְ
אַרְבָּעָטָן אִין די שָׁוֹלְן נָאָכָן פָּאַרְעָדְיִיקָּן
די מָאָטָמָטָאָישׁ - נָאָטוּרוּוֹסְמָנָשָׁאַפְּטָלָעָ-
כָּעָ (רָעָאָל) גַּיְמָנָזְוּעָ. אַיְינָעָרָ פָּוֹן זַיְ-
אָזָוִי אַלְיָוִן אַיְצָט אַ לְעַרְעָרָ פָּוֹן מָאָטָעָ-
מָאָטָיק אָוּן פִּיזִיכָּט אִין די הַעֲכָרָעָ
קִלְאָסָן פָּוֹן דָעַר רְעָאָל-גַּוְמָנָזְוּעָ. הַעֲכָר 58
הַאָבָּן אַ סְפֿעָצְיָעָלָעָ לְעַרְעִירִאָוִיסְבִּילְדָוָגָן.

10 לְעַרְעָרָ בָּאָזִיכְן הַעֲכָרָעָ בִּילְדוֹן.
בְּלוֹוִי 8 לְעַרְעָרָ אַרְבָּעָטָן אִין די שָׁוֹלְן
אַוְנְטָהָר 5 יָאָרָ, אַלְעָ אַיְבָּרוּקָעָ וּיְנָעָן
מִיט אַ חַעְבָּרָן סְמָאָזָה, אַרְבָּעָטָן אִין
אַונְדוּרָעָרָ שָׁוֹלְן אִיז מַשְׁךְ פָּוֹן אַלְעָנְגָּ-
רָעָרָ צָאָל יָאָרָן.

דאָס גִּיסְטוּיק - אַפְּגַּנְּשָׁטָאַנְּגָּן קִינְדָּר
הָאָט אִין דָעַר שָׁוֹל פָּאָר נָאָרְמָאָלָעָ קוֹנִיָּ-
דָעַר נִיט גַּעַקְעָנְטָבָּאָסְמָעָן דָאָס, וּוּאָס
אִים קוֹמָטָם. די פָּרָגָּעָ וּוּעָן בִּילְדוֹן אַ
סְפֿעָצְיָעָלָעָ שָׁוֹל אִיז אַרְנָלָאָגָּגָנָגָּעָ גַּעַשְׁטָאָ-
נָעָן אַיְפָּן סְדָרְהָיָום. לְעַצְמָנָם הָאָט
דָעַר צָאָל יָאָרָן.

דרער" א"א. די פארלעזונגען האבן גע-
האלטן די לערער פון די שלן.
יאראַאיין, יארָאים אַרדנט אַיִן דער
צ. ב. ס. אַרוֹיסְטְּרָעֵטְוָנְגָעָן פון די שלן-
סינְדְּרָעָר אַוִּיף סְפָּעֵצְיָעָלָעָשׂוֹלְפְּרִימְאָרְגָּנָם.
עם טְרָעֵט אַרְוִוִּים דָּרָר פָּאָרִינוּקְטָעָר שְׁוֹלָ-
כָּאָרָר פון אַיְבָּעָר 300 סְינְדְּרָעָר, אַיִן
פְּרָאָגְרָאָם גַּיְעַן אַרְיִין אַינְסְצָעְנִיאָצְיָעָם
פון פָּאָלְקָסְ-לִידְעָר, אַוִּיסְגָּעְפְּרָט דָּרָךְ די
סְינְדְּרָעָר, רִיטְמִישָׁע טָעָנָץ, נִימְנָאָסְטִיק,
דָּקְלָאָמָּאָצְיָעָם. אַוִּיךְ אַיִן לְעַצְטָן שְׁוֹלָ-
יאָר 32—33 זִיְנָעָן פָּאָרְגָּנְקָוּמוּן-
אָזְוָנָעָן 2 נְרוֹזְטָעָר קִינְדְּרָעָר-אַרוֹיסְטְּרָעָטְוָנָה-
גַּעַן.

אַיִן דָּרָר שְׁוֹל גּוֹפָא נִיְתָן אַיִנְטָעָנָ-
סְיוּעָ פְּעָדָגָאנִישָׁע אַרְבָּעָם, וְאָסָס וּוּרְטָ-
נִיְתָן אַפְּנָעְשָׁוָאָכָט, כָּאֲטָשׁ עַמְּ אַיִן אַזְוִי
שְׁוֹעָר. דָּוּקָא אִיצְטָן וּוּאָסְקָן אַוִּים פָּאָרָן-
לְעַרְעָר נִיְיעָ פְּרָאָגָן, נִיְיעָ שְׁוֹוּרְקִיּוֹטָן,
וְאָסָס מָוָז גּוֹבָר זִיְן, פְּדִי די קִינְ-
דָּרָר זְאָלָן בָּאָסְמוּן אַיִן דָּרָר שְׁוֹל די גַּעַד
הָרְקִיעָד דְּרָצְיוֹנָג אָוֹן בִּילְדוֹנָג. נִיְתָן יְעָדָ-
דָּעָם קִינְדָּה הָאָטָט אַלְעָלָיְקָעָלְעָרְנִיבִּיָּ-
כָּעָר, אַסְךְ סְינְדְּרָעָר קִעְנָעָן זִיךְ נִיְתָן אַיִן פָּאָרָ-
גִּינְעָן דָּעָם „לוֹקְסָום“ צָוָה אַיִן אַחֲרָה אַחֲרָה
אַוִּיךְ יְעָדָן לִימָה, — אַיִן דָּרָר לְעַרְעָר
זָוְכָת אַנְצָחָה, פְּדִי דָּאָס פָּאָלְקָסְ-קִינְהָ-
וְאָסָס פָּאָרְבָּרְעָנָגָט אַיִן דָּרָר פָּאָלְקָסְ-שָׁוָל
גַּעַצְיָוְלָטָע יְאָרָן, זָאָל וַיְיָנָס בָּאָקְמוּן.
אַיִן דָּעָם לְעַרְעָר נִיְתָן זִיךְ אַיִן צָוָה לִיְוָן
אוֹיךְ אַט די אוֹפְּגָנָאָבָעָ נָאָר אַדְאָנָק דָּרָר
אוֹמְדָעָרְמִידְלְעָבָר אַרְבָּעָט. אַזְוִי, לְמִשְׁלָ-
הָאָט דָּרָר פְּעָדָגָאנִיגְשָׁעָר רָאָט פון דָרָר
5. גּוֹרוֹוִיטְשְׁ-שְׁוֹל צָוָם סְוָף פון דָעָם
לְעַצְטָן לְעָרְנִיאָר, אַיִן יוֹנוֹ 1933, דָוָרְכִ-
נְפָרִירָט אַסְךְ-חָפֶל פָּאָר דָעָם יְאָרָ אַרְיִ-
בָּעָט. מֵעַד הָאָט צְוָנוֹפְּגָנְקְלִיבָּן די קִינְ-

דָּרְשָׁעָה הָעָפָטָן, זַיְוּרָע צְיוּכָעָנוֹנָעָן, דִּי
אַרְבָּעָטָן אַוִּיף גַּעַשְׁיכְטָעָ, גַּעַנְגָּרָאָפִיעָ, —
אַוִּין אַיְנָגָעָרְדָּנָט אַבְּשִׁיְוָדָעָנָע אַוִּיסְ-
שְׁטָעָלָוָג אַיִן אַיְגָעָנָעָם לְאָקָאָל, פָּאָר
עַלְטָעָרָן פָּוָן די קִינְדָּרָעָר אַיִן פָּאָר חָבָרִים
לְעַרְעָר.

אַיִן דִּי צְוָנוֹפְּגָנְקְלִטָּעָ קִינְדָּרְשָׁע
שְׁאָפָונָעָן הָאָבָן עֲרוֹת גַּעַזְאָנָט וּוּגָן
דָּרָר עֲרָנְסְטָעָר אַיִן אַגְּגָשְׁטָרָעְנְגָטָר
אַרְבָּעָט אַיִן אַלְעָלָ קְלָאָסָן פָּוָן דָּרָר שְׁוֹל
אַוִּיף אַלְעָלָ לְיִמְדּוֹם אַיִן מַשְׁךְ פָּוָן אַ-
יאָר צִוְּיטָם.

די אַלְעָלָ, וְאָסָס הָאָבָן בָּאָזְוָכְטָן די אַוִּיסְ-
שְׁטָעָלָוָג, הָאָבָן גַּעַהָאָט אַמְּגָלְעָכְקִיְּטָ-
צָוָעָן, וְאָסָס אַיִן וּוּי אַזְוִי עַס וּוּרְטָ-
גָּעָלְעָרָט אַיִן אַוְנְדָּזָעָר שְׁוֹל.

אַזְוָוְוִוְוָעָט שְׁוֹל זְאָמָלְטָטָמָאָלָן
אַיִן גְּרוּתָט זְזָד צָוָה אַזְוִיְשָׁטָעְלָוָג אַיִן
צְזָוָעָמָהָאָגָג מִוּטָן 20-אִירְקָן יוּבָּלָ.

אַיִן אַזְוִי אַיִן אַלְעָלָ שְׁוֹל שְׁוֹל צ. ב. ס.
אַפְּטָט וּוּרְעָן אַיְנָגָעָרְדָּנָט עַלְטָעָרְ-פָּאָרָ-
זְאָמְלָוָגָעָן, וּוּ דָרָר פָּאָרְוָוְאָלְטָעָר אַיִן
די לְעַרְעָר דְּרָצְיוֹלָן וּוּגָן דָּעָם שְׁוֹל
לְעָפָבָן; דָרָר שְׁוֹלְדָאָקְטָאָר לְעַרְנָט וּוּי צָוָה
פָּאָרְהִיטָן דָּאָס גַּעַזְוָנָט פָּוָן קִינְדָּה. נָאָר
אַפְּטָט קְוָמָעָן פָּאָר קְלָאָסְ-פָּאָרְזָמָלָנוֹ
גַּעַן, וּוּ דָרָר קְלָאָסְ-לְעָרְרָעָרִין רָעְדָת
אָרוֹם מִיְתָן יְעָדָן טָאָטָעִימָמָעָ וּוּגָן די
פָּעָולָות פָּוָן וּיְעָרָ קִינְדָּה.

אַיִן די שְׁוֹלָן פָּוָן צ. ב. ס. אַיִן וּוּלְגָן

לְעַרְנָעָן זִיךְ הָעָכָר 2 טְוִיזְנָט קִינְדָּרָעָר.

אַיִן אַט דָּרָר גַּאֲנָצָעָר בְּנִין שְׁתִּיחָוִת אַוִּיפָּן!

רָאָנָד פָּוָן אַוְנְטָעְרָגָגָן
עַמְּ אַיִן נִיְתָן די שְׁוֹלָר פָּוָן די עַלְ-
טָרָן, וְאָסָס זִיךְ זִיְנָעָן נִיְתָן בְּפָח אַרְיִ-
צּוֹטְרָאָגָן דָעָם גַּעַהָרָיָן שְׁכָרְלִילָמוֹד —
וּוּלְגָן אַיִן דָאָר אַזְוִי פָּאָרְאָרָעָט נְעַדְ-

קינדר פון דיבער. ק. שולן באזוקן דעם קבר פון א. וויטער.

וואָן אַט ווענָן אויסהָאַלְטָן אַט דֵי
שׁוֹל גוּיט עַס!
די שׁוֹל מְאַנְטָן בֵּין יְעָדָן פֿרִינְד —
בְּלִינְפֶּט נִיט שְׂטִין אָן אַ זְוִיטָן פָּאָרָן
וּאַנְדָּלָט אַיְירָעָ סִימְפָאָטִיעָם אַין
מְעַשִּׁים!
וואָן טָאָן עַפְעָם ווּכְטִיקָּם פָּאָר
דָּעָר שׁוֹל אָן אַיר הַיְנְטִיקָּן מְצָב —
הַיּוֹסֶט אַרְיָנְטְּרוֹאָגָן לְטוּבָת דָּעָר שׁוֹל דֵי
וּנְעַט גְּרַעַסְטָעָ פְּאַשְׁטְּנִיעָוָנוֹג!

ט. י. פָה
פְּאַרְחוֹלְטָעָר מִיטָּד
עֲנִינִים פָּוֹן צ. ב. ק.

וואָן דֵי בְּרִיּוֹטְסָטָעָ שִׁיכְטָן פָּוֹן
דָּעָר יוֹדִישָׁר בְּאַפְּעַלְקָעָרוֹנוֹג זַיְנָעָן אַמְּרָי
וּוִיטָאָקְרִיךְפָּטָן גַּעַטְרָאָפָּן גַּעַוָּאָרָן פָּוֹן
דֻּעָם מַוְּרָאְדִּיקָּן קְרִיזָּוִים.

עַס אַיז אַיך נִיט דֵי שׁוֹלְד פָּוֹן דֵי
שׁוֹלְטָעוֹר, פָּוֹן דֵי לְעַרְעָר אַוְדָאי נִיט,
אוֹבָדָי מְלֻכָּה דָּעַרְפִּיְּטָמָן נַאֲךְ נִיט אַיר
חֹובָלְגָּבָי דָּעָר שׁוֹל אָן דְּקָעָט נִיט אַיר
בּוֹדוֹשָׁעָם.

בְּנִי דֻּעָם אַלְעָם בְּלִינְפֶּט דָּאָךְ דָּאָם
רַעֲבָט פָּוֹן דֻּעָם יוֹדִישָׁן קִינְד צָו הַאֲבָן
פָּאָר זִיךְ זַיְן שׁוֹל!

לידיש רעל-גימנאזיע

פונ. צ. ב. ק. אין ווילנעם

מייט. רעכט פון מלוכה-גימנאזיעס.

וילנעו, רודנייצקער 6.

פאלק און זיין מאדרנער קולטור. דיוֹן פרינציגן פון דער מאדרנער פעדאי גאניך וווערן רעליאיזרט זוֹרֶךְ דער גימנאזיע אין אַ בָּרוּטָר מאָס. שיילעָר וווערן צונציגן צוֹ זעלbstענדיק אָר- בעטן אוֹף אלע לִימּוֹדִים. אַ סְפָּעֵץ-יעָלָה שטודיר-צימער אָוּן די בִּיבְּלָאַטְעָק בעי דער גימנאזיע פֿאָזָאָרָן די תלמידים מיט אלע נוּטְקָעַ לעֲקָטוּרָה אָוּן הַיְלָפָס בִּיכְעָר אוֹף יִדּוּשׁ, העברעיש, פּוֹלִיש אָנוּ דִּוּמֵשׁ.

א באידינטניך ראל אין לעבן פון
דער שול שפילט דער שיילער-קלוב. די
שיילער ארדנען איין אפטע פארשטע-
לונגען. פארוועילונגען. פארלעזונגען,
עטקה-ורבושה

וועגן דעם הויכן פעדאנגאַנישן ניוואָ
פּוֹן דער גִּימְנָזְיָה זָאנְגּן עֲרוֹתָה דֵּי וּזְוִיּוֹת
טָאַצְיָעַ-בָּאַרְכְּטָן פּוֹן דער שׂוֹלְמָאַכְטָן
פָּאָר דֵּי לְעַצְטוּ יָאָרָן.

אויך אונדזער שרייפטשטעלער אוון
קולטור-טוער רופן זיך אפ מיט דער
גרעסטער אונדרקענונג ווועגן דער געמי-
נאזיע. איזוי שריבט אברהאם רייזען אין
באזעכער-בוק: „געוווען פֵי אַינְךָ, גַּעֲזַעַן,

די יודיעיש רעדאל-גימנאזיז און ווילנע
(מאטעמאטיש - נאטורויסנסאפטלעכע
גימנאזיז בים צ. ב. ק. אין ווילנע)
טרעת אידין צום ניעם לערניאר
1933/1934 אין זעכאנטן יאר פון אוד
עקסיסטעגען. פאר דער צויט האט זי ויך
קונדשס געווען אלס מוסטערהאפטע
מייטלשול, וועלכע באפרידיקט פולקס
די אלגעמיינע פאדרונגען פון דער
מלוכיה-פראנארם און שטראבעט און דער
ועלבער צויט צו געבן אירע תלמידים
א געזנטע וועלטלעכע און צונלייך א
פאלאקסטימלעך - נאציאנאלע דערציונג.
ליינגריך די גראסטע אכט אויף די
דערציירישע מאמענטן, זוכט אונדזער
מייטלשול אופיציווקן בעי דער יוננט
אלע אירע שעבעריש פוחות און באָ
נאבונגען און איינפלאנצן בעי איר ליבע
זו ארבעטע. אויפגעהדרוועט אויף די
ווערטופולסטע אוצרות פון אלגעמיין -
מענטשלעכבר און יודיעישער נאציאנאלער
קולטור, באקסומען די תלמידים אין
דער גימנאזיז גראנדעלכע וידיעות אין
דער יודיעישער שפראך, ליטעראטורה,
תנ"ה, העבריעש, געשיכטע פון יידישן

אויף אַלעכציג פון מוויך אין VI קלאס ריעאל-גימנסיאיע.

פון שלום-עליכם, אויסגעטערט פון דעם קרייז בע דער ריעאל-גימנסיאיע.

אין באזוכער-ביבוך זויירדע לוייב-אפרופן.
צווישן זויי שלום אש, ה. ד. נאמבערגן,
ו. מעדעם, נח פרילוצשי, מ. זילבער-
פארב, ד'ר ח. זשיטאלאוסקי, ו. לאצקייר
בערטאלאדי, זרובבל, י. זינגערא, ז. וויניד
פער, פיניע קאץ, י. ג. שטינגבערג, י. ג.
פהן, י. באטשאנסקי, ש. ניגער און
אנדרען.

אין יוני 1933 האט די נימט
גא זיע באקסו מען מלוכ הדר
רעדט (פריו פון פילדוננס-מיניסטר
טערוום פון 12 יוני 1933, ס. 2
(3367/33).

סוח לרעניאר 1933/34 וועלן אין דער
ニימאנזיע דורכגעperfט ווערן די ערשות
מאטערעל עקזאמענס אין דער יידישער
שפראך. בען דער זעלבער עקזאמיניר-
קאמיסיע וועלן קענען האלטן עקזא
מענס אויך אלע אפסאלווענטן פון די
פריערדיישע ארכויסלאזון.

בען דער גימנאזיע אין טעטיך א-
קלאסיקע פאלקסשול (5 צונרייטוננס-
קלאסון). אין ערשותן צונרייטוננס-קלאס
ווערן אונגעונמען שיילער פון 6 יאר און
און א צונרייטונג. די לימודים אין דער
פאלאקסשול ווערן געפֿרט לוייט דער פור
לער פראנגרם פון די מלוכישע פאלקס
שולן.

ל. טורב אוויטש,
דערקצ'אר פון דער גימנאזיע.

...איך בין ניט קיון מענטש, וואס ווערט גריינגן נחטעל. אבער איך מויז
מודה זיין: איך בין ארויס פון דער של אן ווערטער. א יידישער מיטלשלט מיט דער
יידישער אונטערויכט-שפראך ווי א ווינטער הלוום — קויים צו פאראוירטעלעבן
און דאס געשטיינען מאר אונדווערט אוניז איז צוריק, און
דא ווע איך דאס פאר מיר און א שיינער איראפעישער פארם, אויף דער הייך
פון א מאדרענער של — א געשענער פאקט, א ליעבערדיישער בײַשפֿיל, און אי
בערטזיננדיקער באוינען.

וילאָרִימֶר מַעְדָּע (1920)

גהערט און בין פאנעיסטערט געווארן
פאר ניעש שאפונגען. דאס גרעסטע שא-
פונג אבער פון דעם יידישן פיטן איז
דרוזויל די רעל-גימנאזיע און ווילגען.
איך געפֿין ניט דאס ריכטיך ווארט צו
באזיציבענען איר באדייטונג פארן יידישן
פאלק, פאר דער נייער קוֹלְטוֹר.

ד'ר האפמאן (צביון): „איך האב
געזען אין דער יידישער רעל-גימנאזיע
און ווילגען דאס שענטש און דאס בעס-
טן פון דעם יידישן לעבן איז איראפע.
איך האב געפֿילט דאס גרעסטע גיטס-
טימ פארגענינג איז מינו לעבן, ווען איך
האב באזוכט די קלאסן און ביגעוען
דעם אונטערויכט איז פארשידערען
ליידדים.“

פראָפּ ראָבָאָק: „די רעל-גימנאזיע
איו אינס פון די ווונדער, וואס איך
האב געזען אין איראפע. אוז ערנטער
קייט, אוז פעינקיט זיך אויסצ'ודרין
איו יידיש מעד די קלענער תלמידים
איפֿלו, אוז התמדה באגענט מען ניט
און די אמריקאנער גימנאזיעס.“
ד'ר י. שיפֿר: „א סך אוזלכע גימ-
נאזיעס — און די יידישע ליטערטטור
און ווינשאָפּט וועלן האבן א פֿעְסְטָן
בָּאָדָן אונטער די פֿים.“

נאך צענדיילקער באקאנטער שריפֿט-
שטעלער און פֿלְלַטּוּר האבן. באזוכט
די רעל-גימנאזיע און אַרְעִינְגְּנָעֵשְׂרִיפּן

8-קלאסיקע פאַלקסשול א. ג. פון "ש. פרוג".

אין מישך פון די אַקְוֹפָאַצְיָע-יִאָרֶן האט
בּוּנִי דָּעֵר שׂוֹלְ פּוֹנְקְצִיאָנוּרְטַ אַ קִּיר, וּוּלְ-
כּוֹעַה האט פָּאַרְזָאָרְגַּטְ מִיטְ שְׁפִּינְזְ אַ נְוִיטְ-
בְּאַדְעָרְפְּטִיקְ שְׁוּלְעָרְינְם.

אין יאָר 1917 ווּרְטַמְּ יִדְרְוִשְׁ די אָונְ-
טְּרִיכְטְּ-שְׁפְּרָאָרְ פּוֹן דָּעֵר שׂוֹלְ. פּוֹן דָּעֵר
צַיְּעַטְ הַיּוֹבְּטְ זִיךְ אַיְבְּרָעָרָאָנְיָים אַן דָּעֵר
וּוּזְקָסְ פּוֹן דָּעֵר שׂוֹלְ. אין יאָר 1919
איּוֹ דיּ שׂוֹלְ צְוָגְנִיךְ מִיטְ אַלְעָ אַנְ-
דְּרָעָרְ יִדְרְשְׁוּלְטְלְעָלְכְבָּ שׂוֹלְן אַרְבְּפְּרָעְרָ
אֲוֹנְטְרָרְ דָּעֵר פְּדָאָגְנְשְׁעָרְ אַנְפְּרוֹנְגְ-
פּוֹן צְ. בְּ. קְ. אין דָּעֵם זְלָבְּפָנְ יָאָר ווּרְטַ
וּעְפְּנָטְ בּוּנִי דָּעֵר שׂוֹלְ אַן 7 טְּעָרְ קְלָאָסְ
פָּאָרְ דָּעֵר שְׁוּלְעָרְינְם, וּוּסְמְ וּוּלְזְן זִיךְ לְעָרְ-
נְעַן ווּנְטָרְ. אין יאָר 1922 ווּרְטַמְּ דיּ
שׂוֹלְ פָּאָרְזָאָנְדָלְטְ אַין אַן 8-קְלָאָסְקָעְ.
דָּעֵר בּוּיְ פּוֹן דָּעֵר שׂוֹלְ אַיְזְ פָּאָרְעָנְדִּיקְטְּ,
אוֹן דיּ גָּאנְצָעְ אַיְפְּמָעָרְקָזָאָמְקָיוֹתְ ווּרְטַ
גָּלוֹיְגָטְ אַוִּיפְּ דָּעֵר אַינְגְּוּוֹיְנוֹקְסְטָעְ
אַרְבְּעַטְ.

בּוּנִי הַיְנְטִיקְןְ מָאָגְ האט דיּ שׂוֹלְ 11
קְלָאָסְ מִיטְ 450 קִינְדְּרָרְ בּוּיְ אַ לְעָרְעָרְ
פְּרָעְסָאָנְגְלְ פּוֹן 17 פּוּרְאוֹן.

דיּ סִינְדְּרָרְ, וּוּסְמְ בָּאָזְוּכְןְ דיּ שׂוֹלְ
רְעָקְרוֹטְרִיןְ זִיךְ פּוֹן דיּ אַרְעָמְרָעְ שִׁכְטָן
פּוֹן דָּעֵר יִדְרְשְׁרָ אַפְּפְּלָקְעָרְוָנְגְ אַין
וּוּלְגָנְעָ.

בּוּנִי דָּעֵר שׂוֹלְ אַיְזְ טְּעָמְקָעְ אַ שְׁוּלְעָרְ
קְלָוְבְּ, וּוּסְמְ אַרְבְּעַטְ רְעָגְלוּעָרְ 3 מָאָלְ אַין
וּאַךְ אֲוֹנְטְרָרְ דָּעֵר אַנְפְּרוֹנְגְ פּוֹן אַ לְעָ-
רָעְרָ. בִּינְמִ קְלָוְבְּ עַקְסִיסְטְרָטְ אַוִּיךְ אַן
אַרְבְּעַטְסְצִימָרְ, וּוּ קוֹינְדָרְ, וּוּלְכָבְ.

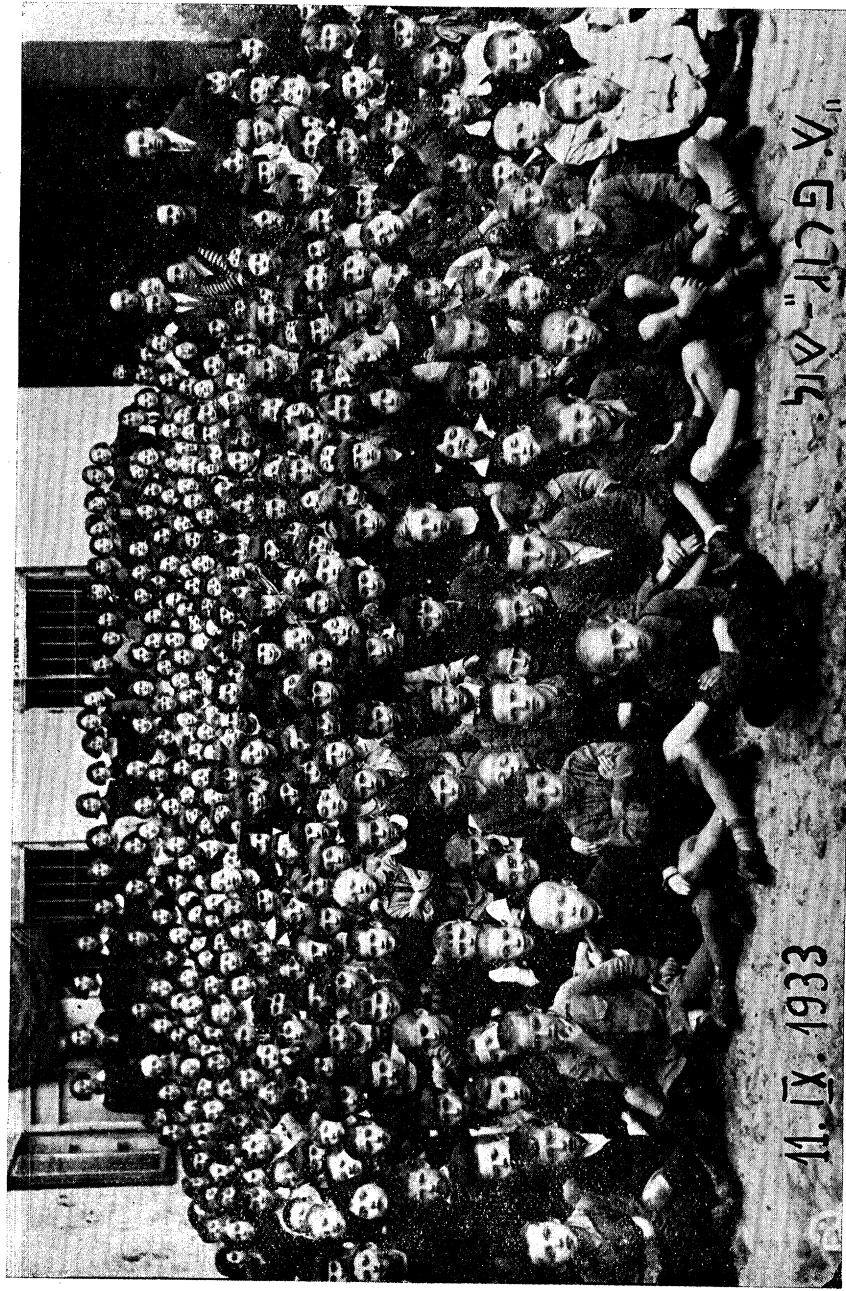
דיּ שׂוֹלְ אַוִּיפְּנוֹ נָאָמְנָן "ש. פרוג" אַיְזְ
גּוּנְרִינְדָעַטְ גּוּוֹאָרְנוֹ אַיְן יִאָר 1908 דָּוֹרְ
דָּעֵר גּוּזְעַלְשָׁאָפְטְ, "קִינְדְּרָ-פָאָרְזָאָרְגָּנוֹגְ"
אַלְמָ אַ-4-קְ. מִיְּדָלְשָׁוֹלְ.

דָּאָס עַפְּנָעָן אַ גּוּזְעַלְשָׁאָפְטְלְעָכְבָּ שׂוֹלְ
איּוֹן וּוּלְגָנְעָ אַיְן דיּ צְאָרְשָׁעְ צִיְּוָן
איּוֹ גּוּוֹעָן וּוּיְעָרְ אַ וּוּכְטִיכְעָרְ אַוִּיפְּטוֹ
אַוִּיפְּנוֹ גּוּבְּטָ פּוֹן פָּאָלְקְסְפְּילְדוֹנְגְ.

צָוָמְ סְוָףְ פּוֹן עַרְשָׁטָן לְעַרְנוֹאָרְ צִיְּוָיטְ
שְׁווֹן דיּ שׂוֹלְ 345 קִינְדְּרָ בּוּיְ 12 לְעַרְעָרְ.
דיּ שׂוֹלְ ווּרְטַמְּ גּוֹטְ אַעְוָקְגְּנָעְשְׁטָעָלְטָ אַוְן
אַדְרָאָנְקָ דָּעֵם ווּרְטַמְּ זִיךְ יִדְרְשָׁרְ פָּאָפְּלָעְלָרְ
צְוִוְּשָׁן דָּעֵר יִדְרְשָׁרְ בְּאַפְּלָקְעָרְוָנְגְ.
סְמוּעָרְנוֹ גּוּעָפְּנָטְ פָּאָרְאָלְעָלְעָ קְלָאָסְןְ,
וּוּלְכָבְ זְיָוְנָעָן אַבְּעָרְ אַוִּיךְ נִימְטָ
שְׁטָאָנְדְ אַרְיְנְצְוּנְעָמָעָן אַלְעָ קָאָנְדִּידָאָ-
טִינְמָ.

דָּעֵר אַוִּיסְפְּרוֹדְ פּוֹן דָּעֵר מְלַחְמָה האטְ
אוֹוְפְּ אַ גּוּוֹוְסְפְּרָעְרָ צִיְּוָן אַפְּגְּנָעְשְׁטָעָלְטָ
דָּעֵם אַנְטְוּוֹיְקְלְוְגְּנְסְ-גְּנְגָןְ פּוֹן דָּעֵר שׂוֹלְ
צְוּלְבָןְ מְאָנְגָלְ אַיְן מִיטְלָעָן אַיְזְ פָּאָרְ-
קִירְצָטְ גּוּוֹאָרְןְ דיּ צָאָלְ קְלָאָסְןְ. בּוּיְ
דָּעֵר עַוְּאָקְצִיעָ פּוֹן וּוּלְגָנְעָ זְיָוְנָעָן אַ
טְּוִילְ לְעַרְעָרְ אַוִּיךְ דָּעֵר פָּאָרְוּאָלְטָעָרְ
אַ רְיוּוּסְמָאָן אַפְּגְּנָעָפְּרָןְ קִיןְ רְוָסְלָאָנְדָ.
דיּ אַיְבְּרָעְגְּבְּלְיְעָנָעָ לְעַרְעָרְ אַוִּין שׂוֹלְ
מוּעָרְ הַאָבָןְ זִיךְ עַנְעָרְגִּישְׁ גּוּנוֹמָעָן צָוְ
דָּעֵר אַרְבְּעַטְ, אַוִּין זִיךְ אַיְזְ גּוּלְגָנָעָן אַיְינְ
צּוֹהָאָלְטָןְ דיּ אַנְשְׁטָאָלְטָ.

דָּעֵם דְּרָעְפְּאָלְגְּ פּוֹן דָּעֵר שׂוֹלְ אַיְן דָּעֵר
אַסְפְּאָצִיעָ-צִיְּוָיטָ האטְ אַ סְרָ מִיטְגָּנְהָאָלְפְּ
דיּ בְּאַוּוּסְטָעְ שְׁוֹלְ-טוּרְיוֹןְ הַעַלְעָנָעָן כָּאָצִ
קָעָלְםָ.

ט'זינגען געווען איזן ליעבן פון דער שול
פֿאָר דַּוְּלַעֲצְטָעַ יִאָרֶן אַיִּינְקָעַ זַיְעַר
שׁוֹעֲרָעַ מַאֲמֻנְתָּן, וּוֹאָסַּה אַהֲבָן פַּאֲדָרָאַט
דַּעַם עַצְם קִיּוֹם פָּוּן דַּעַר שָׁוֹל.

בַּיְּ אָונְדוֹזָאַלְעַמְעָן אַיזָּ נַאֲךְ פְּרִישָׁ אַיְזָן
וּפְרוֹנוֹ דַּאָס פְּלוֹצְלָנְגְּרוֹקָעַ שְׁלִיסָן דַּוְּרָךְ
דַּעַר שְׁוֹלְמַאַכְטָן דַּי, ("פְּרוֹנוֹ-שְׁוֹלְמָן") אַיזָּ
מַאי 1981, וּוֹאָס אַיזָּ פַּאֲרָגָעָקָמָעַן
גַּלְיְיכְּצִיטָּשָׁק מִיטָּן צְוָמָחָן דַּעַם אַיְינְ
צִיקָּן יִדְיָוָן לְעַרְעִיסָּמְינָגָרָן.

דַּי דָּאוּיָקָעַ גַּנוֹירָה הָאָט אַרְוִיסְגָּעַ
רוֹפָן אַ כּוֹאָלְיָעַ פָּוּן פְּרָאַטְעָסָטָן מַצְדָּךְ
דַּעַר יִדְיָשָׁעַר בְּאַפְּעָלָקָעָרָוָגָן אַוְן סְאַיזָּ
גַּלְיְונְגָעָן דַּי שְׁוֹל אַפְּצָרוֹאַטְמָעוֹעָן.

הַנִּינְטִיקָס לְעַרְנִיאָר אַיזָּ פְּאָר דַּעַר
שַׁ. פְּרוֹנוֹ-שְׁוֹל אַ יּוֹבָל-יִאָר. אַיזָּ
אוֹנוֹגָסָט מַאֲנָאָט אַיזָּ דַּי שְׁוֹל אַלְטָן גַּעַד
וּוֹאָרָן 25 יִאָר.

ז. פְּוֹפְּקָא.
פְּאַרְיוֹוֹלְשָׁעָר פָּוּן דַּעַר שְׁוֹל.

הָאָבָן נִיטָּ קִיּוֹן לְעַרְנְבִּיכְעָר אַרְדָּרָעָר קִיּוֹן
מַעְנְלְעַקְיִיטָן אַיזָּ דַּעַר הַיּוֹם בְּכָלְצָו אַרְדָּ
בְּעַטְן צְלִיבָדְיָה שְׁוֹעֲרָעַ וּוֹזְנוֹנְגְּסְבָּאָר
דִּינְגְּנוֹנְגְּנוֹן, קַעְנְגָן צְוָרְגִּיטָן דַּי לְעַקְדָּ
צִיםָּם. (דַּעַר אַרְבָּעָטָם - צִימָעָר אַיזָּ בְּאָרְדָּ
וְאַרְגָּטָמִיט אַלְעַ לְעַרְנְבִּיכְעָר, וּוֹאָס וּוֹעָרָן
בְּאַגְּנוֹצָט אַיזָּ דַּעַר שְׁוֹל).

אַוְיךְ דַּעַר שִׁילְעָרְקָאַפְּרָעָרָטוֹוֹן, וּוֹאָס
אַיזָּ אַרְגָּנְגִּיזָּרָט בֵּין דַּעַר שְׁוֹל, אַנְטוֹוֹלָט
זַרְזָרָיָה פָּוּן דַּי יְוָנְגִּינְקָעַ קָאַנְסְׁמוֹעָנָטָן
אַוְן זַעַן אַוְמָאָץ הַאֲלָט אַיזָּ אַיִּין וּוֹאָסָטָן.
צָוָם וּוֹכְטִיקְסָטָן אַיזָּ אַבְּעָרָדָם, וּוֹאָס

דַּי קִינְדָּרָעָר פִּירָן אִים כְּמַעַט אַלְיָוָן.
בַּיְּ דַּעַר שְׁוֹל אַיזָּ אַוְיךְ אַרְגָּנְגִּיזָּרָט
אַ מאַנְדָּרָלְיָן-אַרְקָעָסְטָעָר, אַ דְּרָאָמָטָיָר
שְׁעָרְ קִרְיָיוֹן. סְקָומָעַ פְּאָר אַפְּטָעַ אַרְוִיסָּ
טְרַעְמָנוֹגָעָן אַוְוָה שְׁוֹלְ-יְוָסְטָבוֹים, עַל-
סְיִי דַּי קִינְדָּרָעָר, סְיִי דַּי עַלְתָּרָעָן פִּילְ
פְּרִוְידָן.

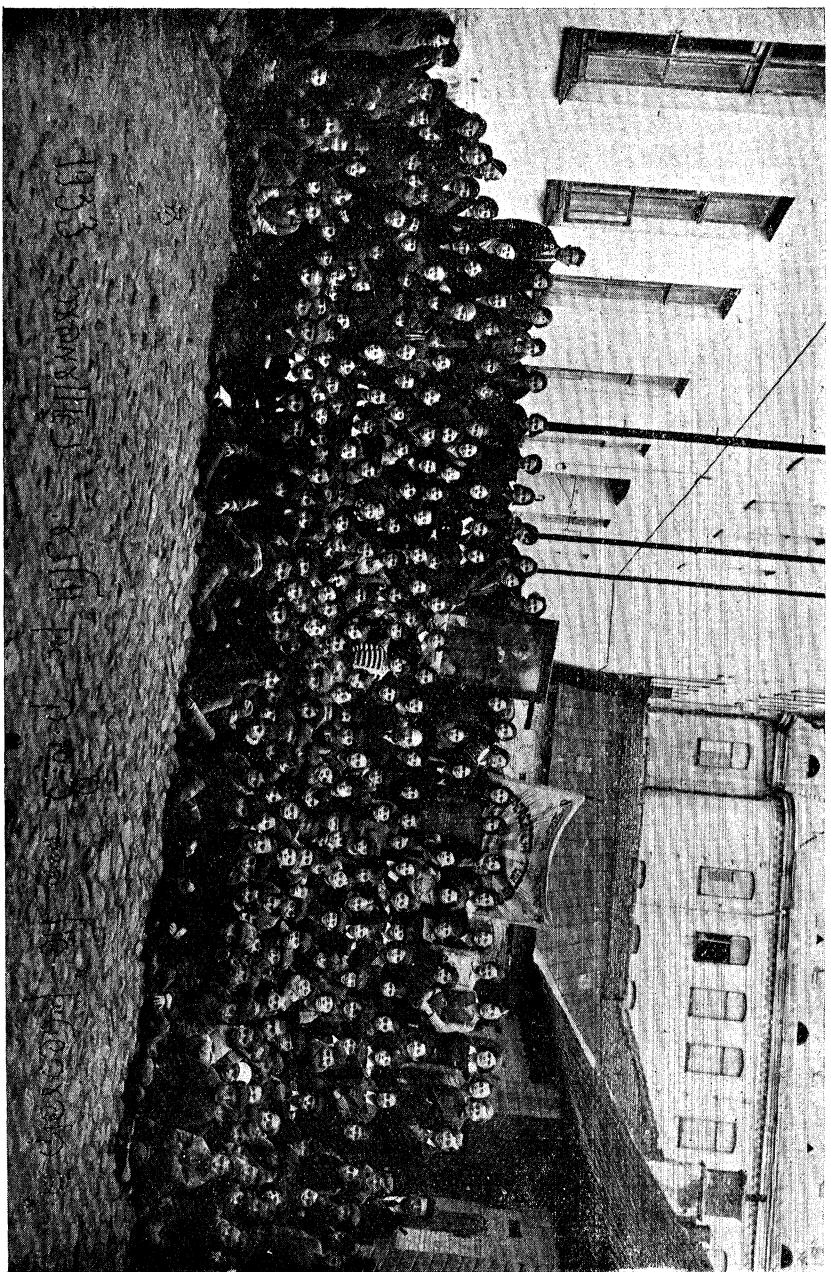
8-קל. פאלקסשול א. ג. פון "ד. קופפרשטיין".

בער צויט איז די שול געווואקסן אין דער ברויט. די ערשות פיר לערניירן האבן שטעהנדים געהאט צו פאלאלעלע אפטהיילונגנן און דער ערשותער קלאם אפלו 3 פאלאלעלע אפטהיילונגנן. די צאל סינדרער אין דער שול האט דערגריכט ביז 420.

מית דער אויסברגערונג פון דער שול-גענץ פון צ. ב. ק. וועלכער האט אין די יארן 1921-22 געעפנט שול איז פארשיידנע ראיינען פון שטאטם, איז די צאל קינדרער אין קופפרשטיין-שול עטוואם פארקעלגענרט געוווארן, אבער צו דער זעלבער צויט האט זיך געשטארקט דער דראנג צו פארגרעסערן די צאל לערניירן. איזו ארכום האט זיך אין יאר 1925 געעפנט א 7טער, איז איזן יאר 1928 אן 8טער לערניירן. דער-די ערנרט איז ער שול אויסבוי פון דער שול געוווען פארענרטיקט, און די פעדאנגייש אונפירונג פון דער שול ווענדערט איר גאנצע אוייף מערכזאמקעט אוייף דער בארכיערונג פונס פראנדראמ און פארפלוקומונג פון דער דירקטוריישר און דערציערישער ארבעט.

די קופפרשטיין-שול געהרט צו די גאנציגלטש שוין, וועלכע האט נאך איז די פינצטערע צויטן פון רוסישן צאריזם אינגענירט אומלענאל די יודישע שפראך אלס לומוד און טיילווען אלס אונטעריכט-שפראך.

אין יאר 1912 איז די בארכיטקט בלינדע LICHT - פארשפרויטערין דבורה קופפרשטיין געקומען קיין ווילנע און לויט דעם אויפטראנג פון פטערבורגער קאמיטעט פון דעם חברה „מפניץ השפה“ גענריינדערט א מאדערנע פאלקסחול פאר קינדרער פון די ארעמע שיכטן פון דער יודישער באפעלקעדרונג. ד. קופפרשטיין האט פארזיות אוף אונדער בארן א זאפטיס קערנעל, פון וועלכן ס'איו אויסגעוואקסן א פרעכ' מיק-בליענדייקער בוים. פון א קליעונער 4-קלאסיקער עלעמענטא-שול איז שפער טער אויסגעוואקסן א נרויסען, נארמאלאע 8-קלאסיקע שול. ניט איזו שנעל און ניט איזו ליעיכט איז דאס פאגראע-קומוון. הכתילה האבן זיך געעפנט 2 לערן-יארן מיט 3 אפטהיילונגנן און 180 קינדר. די צאל קינדר-קאנדראצטן איז געתשיגן אין די הוונדרערטר, אבער צו ליב מאנגן איז ער טער פלאנט מען הונד ערטרער קינדרער אפזאנן צו פארשראבען. אין יאר 1916 האט מען געפערטר דעם סיומ פון ערשתן ארכוסלאן פון דער 4-קלאסיקער שול, אבער אין 1918 ווערט, ליזט דער פארדרונג פון די קינדר דער איז ער טערן, געעפנט א 5טער לערנייר, און איז יאר 1921 — א 6טער לערנייר; (לויטן באשלום פון ערשתן שול-צוזאמענפער האט מען זיך דאן אריענטרט איז א 6-קלאסיקן טיפ פון א פאלקסחול). אבער צו דער זעל-

גראיבט 150, דערויבער איזן במעט אַ
העלפֿט קינדרער באָפְּרײַט פֿון שְׁכֶרֶ
לִימֹוד. פֿון דָּעֵר באַשְׁפְּיוֹנוֹגַג גַּנְיִיסְט
אָוֹרְךְ 50 פֿרְאַצְ', פֿון דָּעֵר אלְגַּעֲמִינְעָר
צָאַל קִינְדְּרָעָר. בעַדְעַר שְׁוֹל פֿוֹנְקְצִיאַנְירָט
אַ קִיךְ, וּוּלְכָבָעַ וּוּרְטָמָן גַּעֲפִירָט פֿון דִּ
לְעַדְרָעָר גַּוְפָּא.

אַין דָּעֵר קוֹפְּעַרְשְׁטִין-יִשְׂוֵל הַאַט זִיךְ
אַין דִּי בְּעַסְטָרָעַ יִאָרְן אַיְנְגַּעַשְׁתָּעַלְטָמַד אַ
שִׁינְעַן טְרָאַדְיִיצְיָעַ; דִּי מָעָר פֿאַרְמָעַנְלָעַכְעָ
עַלְטָעָרָן פֿלְעָנָן אַרְעִינְטָרָאָן אַ שְׁכֶרֶ
לִימֹוד, וּוּאַסְטָמָן מִיט 50 פֿרְאַצְ', אַרְיִ
בְּעַרְגְּנַעַשְׁטִינְגַּט דִּי גַּעֲוִיְנְטָלָעַכְעָ נְאַרְמָעַ;
די דָּזְוִיקָעַ נְאַרְמָעַ פֿלְעָנָט באַטְרָעָפָן
10 גִּילְדָּן אַחְוֹדָש, אָוֹן זַוְּיִה פֿלְעָנָן צָאַלְן
15 גִּילְדָּן. אַוְיָה אַזָּא אָוּפָן פֿלְעָנָט מַעַן
הַעֲלָקָן דָּעַם אַרְבָּעַטְסָלָאָזָן אַדְרָעָר סְתָמַ
נְאַדְרִיקָטָן פְּאַטָּעָר. דָּעֵר קְרִיזִים אָוֹן דִּי
אַלְגְּנַעַמְיִינָה גַּעֲזַעַשְׁפָטָלָעַכְעָ יְרִידָה
הַאָבָּן גַּעַמְאָכָט אַ הַלְּ פֿון דָּעֵר באַמָּת
חַבְּרוּשָׁר טְרָאַדְיִיצְיָעַ. אַוְיָה וּוּפִילְיָעַ דָּעֵר
שְׁכֶרֶל-יְמֹוד אַיזְיָהָנְטָזָה צָוְתָאָג גַּעַפְּאַלְן,
קָעָן מַעַן זַעַן פֿון דָּעֵר קְלִינְיָעָר טְאַבְּעָלָעָ;
אַין יָאָר 1926 פֿלְעָנָט אַרְיִינְפְּלִיסְמָן
מְאַנְגָּאַטְלָעָד 1240 גִּילְדָּן, אַין 1929 —
750 גְּ. אַין 1932 — 373 גְּ. אַין
— 301 — 1933 גִּילְדָּן.

אַזְוִי וּיְיִ אַין דָּעֵר שְׁוֹל זַיְנְעַן טְעַטִּיך
14 לְעַדְרָעָר, אָוֹן אַזְוִי וּיְיִ דָּעֵר שְׁכֶרֶל-יְמֹוד
אַיזְיָהָנְטָזָה גַּבְּלִיבָן פְּמַעַט דָּעֵר אַיְנְצִיקָעָר
„זְוִיכְרָעָר“ מִיטְלָ פְּאָרָר דָּעֵר עַקְסִיסְטָעַנְיָ
פֿון דָּעֵר שְׁוֹל, קָעָן מַעַן זַיךְ לְעַיכְטָ פְּאָרָר
שְׁטָעַלְן דָּעַם קָאַטְאָסְטְּרָאַפְּאַלְן מַעַבָּ, צָוְ
וּלְכָבָעַ אַוְנְדוֹזָעָר לְעַרְדָּשָׁפָט אַיזְיָהָנְטָזָה
גַּאנְגָּעָן.

דָּעֵר עַלְטָעַרְזְּקָאַמְּוֹטָעָט באַמִּיט זַיךְ צָוְ
בְּאַהֲרָשָׁן דִּי לְאָגָעָ, אַיְנְאַרְדָּנְעָדִיק

די שְׁוֹל, וּיְאַלְעַ שְׁוֹלְן פֿון צָ. בְּ. סַ.
שְׁמַרְעַבְטָ צָוְ גַּעַבְן דִּי קִינְדָּרָעָ אַ הַרְ
מְאַנְטָאַרָּעָ יְיִדְישָׁ-וּוּלְטָלְעָכָעָ דָּעֵר
צִיְּנָג אָוֹן באַאוֹפְּנָט וּיְמוֹט אַלְעַ קָעָן
טְעַנְיָשָׁן, וּוּלְכָבָעַ זַיְנְעַן נִיְּטִיךְ צָוְ
וּוּיטְעַרְדִּיקָן לְעַבְן אַיזְיָהָנְטָזָה יְיִדְישָׁר
סְבִּיבָה. פֿון דִּי יְיִדְישָׁר לְיִמְדִים וּוּרְטָ
אַבְּגָנְעַבְן דָּעֵר בְּפְבּוֹרִיסְטָמָעָר אַרְטָמָר
יְיִדְישָׁר לְיִמְעַרְאָטוֹר אָוֹן יְיִדְישָׁר גַּעַר
שִׁיכְטָעָ. אַוְיָה אַיזְיָהָנְטָזָה 8 טָן קְלָאָס אַיְנְיָ
גַּעַפְּרָט אַ סִּסְטָעַמְאַטְיִישָׁר קְוּרָס פֿון
יְיִדְישָׁר דֻּעַמְאַגְּרָאָפִיעָ.

זַיְעַר פֿוֹלְ אַכְּטָ וּוּרְטָמָעָט גַּעַלְיִוְנְטָ אַוְיָ
פְּאַרְשִׁידְעַנְעָ פְּאַרְמָעָן פֿון האַנְטָאַרְבָּעָט,
וּוּלְכָבָעַ נִיטָּ דִּי קִינְדָּרָעָ דִּי גַּעַהְרָקָעָ
צּוֹנְרִיְּטוֹנָג צָוְ אַהֲבָרָר שְׁטוֹפָעָ פֿון
פְּאַדְ-אַוְסְבִּילְדָוָנָג. אַרְנְלָאָנָג הַאַט דִּי
שְׁוֹל אַרְעַנְדִּירָט אַ גְּרוֹזִין גַּאֲרָטָן, אַוְיָ
וּוּלְכָבָעַ סְ'הָאַט זַיךְ גַּעַפְּרָט אַ סִּיסְטָעָ
מִאַטְיִישָׁע אַרְבָּעָט מִיטָּ דִּי קִינְדָּרָעָ. אַזְוִי
אַרוֹם נּוֹצֵט אַוְיָס דִּי שְׁוֹל אַלְעַ מְעַלְלָכָי
קִיטָּן אַוְיָה אַיְנְצּוֹפְּלָאָנָצָן בְּנִי דִי קִינְדָּ
דָּעֵר אַ עַגְּוַבְּוָנְדָנְקִיָּט צָוְ אַ פְּרָאַדְקָ
תְּיוֹן אַרְטָמָר לְעַבְן.

די עַלְטָעַרְ-מְאַסְטָ פֿון דָּעֵר שְׁוֹל גַּעַר
הַעֲרָט דְּרָכָוִים צָוְ דִּי אַרְבָּעַטְנְדִּיקָעָ
שִׁיכְטָן. פֿון דִּי 361 קִינְדָּרָעָ, וּוּאַסְטָ
שְׁוֹל פְּאַרְמָאָגָט, רַעֲכָנְעַן זִיךְ: אַרְבָּעָ
טָרָ — 76, אַנְגְּנַעַשְׁתָּעַלְטָ — 25, חַאַנְטָ
וּוּרְקָעָר — 188, קְלִינוֹהַעַנְדָּלָעָ — 77.
אַזְוִי אַרוֹם מְאַכְּטָ אַוְיָס דִּי צָאַל הַאַנְטָ
וּוּרְקָעָר 50 פֿרְאַצְ', דִּי צָאַל אַרְבָּעַטְ
אַיזְיָהָנְטָזָה 28 פֿרְאַצְ', דִּי צָאַל
קְלִינוֹהַעַנְדָּלָעָ 22 פֿרְאַצְ'.
דָּאָס זַיְנְעַן בְּכָלְלָ דִּי שִׁיכְטָן, וּוּלְכָבָ
הַאָבָּן אַיזְיָהָנְטָזָה פֿון יִאָרְן אַרוֹסְגַּעַווֹזָן
זַיְעַר טְרִיקִיָּט צָוְ וּדְרָ יְיִדְישָׁר שְׁוֹל
די צָאַל אַרְבָּעַטְסָלָאָזָן עַלְטָעָרָן דָּעֵר

בעי דער של האט זיך ארגאניזטור
 און אביטוריינטען - פארפאנד, וועלכער
 העלפט דער של בעי פארשיידענע אונ-
 טערנעםונגגען און בעי פארשראיבן ניע
 קינדרער. אַ בָּזְוְנִידְרָם גַּלְוְנִינְגְּעָנָה אֲקִיעָ
 האבן דורךעפרט דֵּי אַבְּיוֹטוּרִיעָנִיטִים
 צוועמען מיט דֵּי עַלְתְּרָן, בעט מע
 האט אין דעם וועלכון הווין, וו ס'גע-
 פינט זיך אונדזרע של, אויף דֵּי וועל-
 בוקע טרעד, אַרְוְנִינְגְּעָזֶט אַ שְׁבָתְּבוּ-
 קע. די של האט באַשְׁאָסֶן אלְסָעַטְפָּר
 אוורה דעם אַטְעַנְטָאָט צו עַפְעַנְעָן פָּוֹן
 דָּאָס נְיַיְעַ פָּאַרְאַלְלָעַ קָלָאָסֶן. אַיְן פְּרוֹילִינְג
 פָּוֹן יָאָר 1981 האט מען פָּאַרְשְׁרָיבָן
 אַזְוִי פִּיל נְיַיְעַ קִינְדָּרָה, אָז מַעַן האט גַּעַ-
 מַזּוּט עַפְעַנְעָן אַצּוּוֹיטָן עַרְשְׁטָקָן קָלָאָסֶן.
 דערמיט האט מען צַעַלְאָגָן דֵּי אַינְטָרְ-
 גָּעָם פָּוֹן אַונְדָּזְרָעָן שְׁנָאִים, וּוּלְכָעָ-
 לְוּיְוָן אויף דעם לאָקָאָל פָּוֹן דער של.
 אַדְאָנס די באַמְּיַוְנְגָן פָּוֹן דֵּי רָאַפְּאָד
 אַיְן דֵּי רָאַפְּעָס אַיְן דער לאָקָאָל פָּוֹן
 דער של גַּרְאַטְמָעוּת גַּנוּאוֹרָן.
 אַיְצָט פְּנִירָט די של אַיְר 20-יאַרְקָן
 יוּבָל, צו וועלכָן עַס ווּרטָט פָּאַרְטִּיךְ אַ
 זָמְלָפָוךְ מִיט אַ בִּינְאָרְפִּיעָן פָּוֹן דער
 גְּרִינְדָּרִין פָּוֹן דער של.
 ג. פְּלוֹדְעַמְּאָכָּר.
 פָּאַרְאָולְטָר פָּוֹן דער של.

פָּוֹן צִוְּיָה צִוְּיָה אָוְנְטָעָרְנָעְמוֹנְגָעָן, וּוּ
 לְמַשְׁלֵךְ, לְאַטְמָרְיָעָן, אָוּוֹנוֹן.

צו הילך דעם עלטער-קָאַמְּוּטָעָט אַיְן
 וּנְיַעַן אַקְצִיעָם קָוָמְטָ דָעַר שְׁוֹלְ-קָאַמְּ-
 טָעָט, וּוּלְכָעָר האט אַיְנְגָנְגָפִּירָט אַ
 כְּפָעַצְיָעַלְעָ בָּאַשְׁמִינְיָעָרָוָן פָּאַר דָעַר של.
 אַיְן דֵּי פְּרִירְדִּיקָע יָאָרָן פָּלְעָנְטָ דֵּי בָּאָ-
 שְׁטִיעָרָוָן פָּאַרְיָמָאָכָן בְּיוֹן 200 גִּילָּן
 אַחֲרָדָשׁ. וּוּעַן סְ-הָאָט אַנְגָּהָוָיָּבָן צַו
 פּוֹנְקָצִיאָנְרָן די „נְיַיְעָ“ קְהִילָּה, האט
 זַי אַנְגָּהָוָיָּבָן צַו אַנְטָרָן קָעָן די לאָ-
 קָאַלְעָ בָּאַשְׁמִינְיָעָרָוָן, צַו אַגְּנָדִיקָע, אַז
 זַי וּוּטָסְפִּידָרָן אַיְן אַ בְּרִיטָעָר מַאֲסָ-
 דֵי שְׁוֹלָן. אַיְרָה הַבְּתָחוֹת אַפְּעָר דָעַרְפִּילְטָ
 די קְהִילָּה זַיְעָר שְׁלָעָכֶת, אַיְן דֵּי בָּאָ-
 שְׁטִיעָרָוָן פָּוֹן שְׁוֹלְ-קָאַמְּוּטָעָט האט זַי
 צַעַשְׁעָרִיקָט.

דָעַר שְׁוֹלְ-קָאַמְּוּטָעָט האט מִיטְגָּהָאַלְפָן
 דָעַר באַרְעִיכָּרָוָן פָּוֹן דָעַר שְׁוֹלְ-בִּיבְּלִיאָ-
 טָעָק, וּוּלְכָעָבָאַשְׁטִימִיטָעָט פָּוֹן יִרְדִּישָׁ
 אַזְוָן 200 פּוֹוְלִישָׁ בִּיכָּרָה. דָעַר שְׁוֹלְ-קָאַ-
 מִיטָעָט באַשְׁטִימִיטָעָט פָּוֹן פְּרִינְדָר אַזְוָן סִימָ-
 פָּאַטְיָקָרָעָט פָּוֹן דָעַר של, וּוּלְכָעָה אַבְּפָן פָּאַר
 אַיְרָה גַּעַרְבָּעָט נַאֲדָר פָּאַר די צִיְּטָן פָּוֹן
 דָעַר דִּינְטִישָׁעָר אַקְוֹפָאַצְיָעָ. אַוְיסְעָרְדָעָט
 גִּיעָן אַרְיָין אַיְן קִידְט אַוְינְקָעָ אַבְּיָ-
 רִיעָנְטִים פָּוֹן דָעַר של.

דֵּי חִיָּם זְשִׁיטְלָאָוָסְקִי :

סְ-אַיְן נְיַיְטָק אַונְדָּזְרָעָן דָוָר זָאָל אַוְיפָּגְּעָצְיָוִן וּוּרְעָן סְ-אַיְן דָעַר
 לְיִבְעָ צַו דָעַם אַיְגָעָנָעָם פָּאַלְק אַזְוָן צַו זַיְן שְׁפָרָאָר, סְ-אַיְן דָעַר אַיְבָּרְגָּעָבָנְקִיָּט
 צַו די הַעֲכָסְטָע אַיְדָעָלְזָן אַזְוָן צַו די פְּרָאַגְּרָעָסְיָוָסְטָע שְׁטָרְבָּוָגָעָנָעָן פָּוֹן דָעַר
 מַעֲנְטָשָׁהָנִיט. — אַט די אַוְיפָּגְּעָפָע קָאָן נַעֲמָן אַזְוָט אוֹיף זַיְךְ נַאֲדָר די
 מַאְדָעָנָע שְׁוֹל אַיְן דָעַר יְוִידִישָׁר שְׁפָרָאָר.

יִנְגֶּל-שׁוֹל „מִפִּיצֵי הַשְּׁפָלָה“.

האט זיך אין משך פון א פאר יאָר פֿאָר-פֿינְפֿאָכָט. די שׁוֹל אַיז נִיך אַוְיסְנוּאוּאָקְסָן אָזָן זיך פֿאָרוֹוָאנְדָלָט אַיז אַ פֿוֹלְאָר 8- קלָאָסְיקָעָר פֿאָקְלָקְשָׁוֹל מִיט אַ צוֹּוָאָפּ נַאָר פון עַטְלָעֶבּעַ פֿאָרָאַלְעָלָעַ קָלָאָסָן.

די שׁוֹל האט גְּלִינְיך גַּעֲקָרָאָנָן אַ גּוֹטָן צוֹנְעַפְּאָסְטָן לְאָקָאָל מִיט אַ פֿלָאָצָן אָזָן נַאָרָטָן דּוּרְפּֿאַנְיָוּ — אַוְוִיפּ אַסְטְּרָאָפְּרָאָם (שְׁפָעַטָּעָר — בְּעַלְיָנָעַ נָאָס 2), אָזָן סְאָיָן אַוּוָעָק אָזָן אַרְבָּעָטָן. — אָזָן אַרְבָּעָטָן פון פֿאָרָשְׁפּֿרִירְיָוּן לְיִכְתְּבּ אָזָן דּוּם פֿינְצְטָעָרָן יְיָדִישָׁן גַּעַטָּא, דּוּרְצִיעָן דּוּם נִיעָם גְּרִיטְיָן אִים צָום נִיעָם אִיצְטִיקָן לְעָבָן, אַן אַרְבָּעָטָן וּוּאָרְטָלְעֶבּעַ, אַ פֿיְנְאָרְיִישָׁע.

אָזָן אַרְבָּעָטָן פון פֿאָרָפְּאָנְצָן אָזָן פֿאָרָ-פֿעַסְטִיקָן אַ נִיעָם יְיָדִישָׁע שׁוֹל אָזָן גְּלִיכְבּ צִיּוֹתָקָן אַן אַנְחִיּוֹבּ פון אַ נִיעָם יְיָדִישָׁן שׁוֹלְוֹעָזָן אַוְוִיפּ דּוּרְיִוְשִׁעָר גָּסָם.

אַזְוֹאָמָעָן מִיט אַלְעָלָשׁוֹן פון צ. ב. ק. האט די יִנְגֶּל-שׁוֹל אַיז משך פון אַיר 18-יְאָרְקָעָר עַקְסִיטְמָעָן דּוּרְכְּגַעְמָאָכָט די נַגְנַצָּע מַאְրָטִירָאַלְגָּאָגָ� פון יְיָדִישָׁ וּוּעַלְטָלְעֶבּן שׁוֹלְוֹעָזָן אָזָן וּוּילְנָעָן, גַּעֲפָרִיָּט מִיט צִוְּנָעָן פְּרִידְוָן.

אַיז משך פון די 18 יָאָר צִוְּנָעָן דּוּרְקָעָר שׁוֹל דּוּרְכְּגַעְמָאָגָן טָוּזָונְטָעָר קִינְדָּעָר פון אַלְעָלָעָן שְׁטָמָטָט. פֿאָר דּוּרְ צִוְּטָה האט שׁוֹין די שׁוֹל נַהַאָט 14 אַרְוִוְטָלָאָזָן, אַרְוִוְטָלָאָזָט

די יִנְגֶּל-שׁוֹל „מִפִּיצֵי הַשְּׁפָלָה“ פֿאָרָ-מְאָגָט שׁוֹין אַ רִיבְכָּעָגָעָנְכְּטָעָ. וּוּעָגָן דּוּרְ שׁוֹל האט מַעַן שׁוֹין אַוְיךָ אַ סְדָּר גַּעֲרִיבָּבָן. פֿאָרְשְׁוֹיְדָעָנָעָ מַאְמָעָנָטָן פון לְעָבָן פון דּוּרְ שׁוֹל זַיְנָעָן פֿאָרְפּֿוֹקְסִיטְוֹרָט גַּעֲוֹאָרָן אַיז דּוּרְ, פֿרְעָסָעָ אָזָן אַיְזָן פֿאָרָ-שְׁיִוְרָעָנָעָ זַאְמְלָבִּיכְעָר אָזָן פֿנְקִיסִּים — אַנְגְּנָהְוִיְבָן פון די „לְעַצְמָעָן נִיְסָמָן“ אַיז די יָאָרָן פון דּוּרְ דּוּטְשִׁישְׁעָר אַסְפְּאָצִיעָ דּוּבְּלִיחָעָפָט, אַרְוִוְטָלָאָזָן צּוֹם 15-יאָדָ רִיקָּן יוּבְּלִיָּי פון דּוּרְ שׁוֹל.

אַוְיךָ נַאָכָן יוּבְּלָ — בָּאַזְוּנְדָּעָרָם הַיְנִיטְוקָם יָאָר — אַיז וּוּעָגָן דּוּרְ שׁוֹל אַוְיסְגָּעָסְקָמָעָן צּוֹ שְׁרִיבָּפָן. מִיר וּוּלְן זיך דּוּרְבִּעָר אִיצְטָמָבָן אָזָן גַּעֲנָעָן נַאָר מִיט אַיְנוֹקָעָ דְּאָטָטָן אָזָן פֿאָקְטָן.

די שׁוֹל אַיז גַּעֲגְרִינְדָּעָט גַּעֲוֹאָרָן אַיז דּוּצְעַמְּבָעָר 1915 דּוּרְקָעָר וּוּלְנָעָר קָאָר מִיטְעָמָט פון דּוּרְ חַבְּרָה „מִפִּיצֵי הַשְּׁפָלָה“ אָזָן פון דּאָנָעָן שְׁטָמָטָט אַוְיךָ אַיר נַאָר מַעַן.

לְכַתְּחִילָה האט מַעַן גַּעֲפָנָט דּוּרְ 83 קלָאָסָן (83, טָן, אָזָן 5 טָן) מִיט שְׁוֹלְעָר. גַּעֲפָנָט האט מַעַן די שׁוֹל אַיז עַטְלָעֶבּעַ צִימָרָן אַיז שְׁבָנוֹת מִיט דּוּרְ מַיְוְלָשָׁוֹל, וּוּאָס האט אַוְיךָ גַּעֲהָרָט צּוֹ „מִפִּיצֵי הַשְּׁפָלָה“ (אִיצְטָמָבָן — קוּפְּעָר-שְׁטוֹן-שׁוֹל).

דּוּרְ עַרְפָּאָלָגָן פון דּוּרְ שׁוֹל אַיז אַפְּעָר גַּעֲוָעָן אַזְוִי גְּרוּוּם, אַזָּה די צָאָל קִינְדָּעָר

ו' 1933 אונמאן מאנשאָן גאנז גראַן-פֿון-שיינְ-זֶלְגָּן

אויפֿן נילעָם שוֹלְ-גַּאֲרַטְּן פֿון דָּעֵר יִיְנְגְּשָׁוָה

סאנט און זוכטיקע ארכטט תלמידים
און תלמידות אויך פון אנדרע יידישע
שולן.

אַ וויכטיקן אָרט אַין שׂוֹלְעָבָן האָט
די לעצטער יאָרוֹן אויך פֿאָרְנוּמָעָן דער
בלאָזָאָרְקָעָסְטָעָר פֿיַּה דער שָׁוֹלְן, וועלכער
אייז גּוֹרְנִירְדָּעָט גּוֹוֹאוֹרָן אַין יָאָר
אוֹן עַקְסִיסְטָרֶט נָאָךְ עֲדֵהִוּם. דער אָרְ
קָעְסְטָעָר אייז אָרוֹיסְגּוּטְרָאָטָן אָוֹוֹפְּ אָסְדָּ
אוֹנְטָעְרָנְעָמְגָּעָן פֿוֹן דער אוֹן פֿוֹן אָנְדָּ
וּזְוּיְשָׂוּלְטָלְעָכָּעָ שָׁוֹלְן, נעַמְתָּ אָן אָנְדָּ
טוֹיל אַין אלְעָזָונָן פֿוֹן די צ. ב. ק.
שָׁוֹלְן.

פֿאָר דער צִוְּיט פֿוֹן אַיר עַקְסְטָעָן
הָאָט די יְינְגָּלְשָׁוֹל אַיְבָּעָגָעָלְעָבָט פֿאָר
שִׂירְדָּעָן צִוְּיטָן, אַין לְעָבָן פֿוֹן דער שָׁוֹל
זְוּיְנָעָן פֿאָרְגָּעָסְמָעָן פֿאָרְשִׁיְדָעָן פֿאָסְיִ
רוֹנְגָּעָן. מִיר וּוּלְן דָּא דַעְמָאָנָעָן בְּלוֹיוֹן
צְוּוִי פֿוֹן די וּוּכְטִיקָּסְטָעָר, וּוּלְכָעָהָאָפָּן
געַרְאָטָם דער שָׁוֹל מִיטָּא גּוֹוּסְעָרָסְפָּהָה.
די ערְשָׁתָעָ אַין פֿאָרְגָּעָקְוּמָעָן אַין יָאָר
1928 נָאָךְ דָעַם טְרוּיְרִיךְ-בָּאָרִימָט גַּעַ
וּוּאָרְעָנָעָם לְגַבְּעָוָר-שְׁפָאַצִּיר.

דער קָאָנְפָּלְקָט, וּוּאָס אַין שְׁפָעָטָעָר
אוֹיסְגּוּבָּאָרָאָכָן צְוּוִיָּהָן דָעַם גּוֹוּזְעָנָעָם
פֿאָרְוָאָלְטָעָר פֿוֹן דער שָׁוֹל מִיטָן צ. ב. ק.
אוֹן דער גּאָנְצָעָר לְעַדְרָשָׁאָפָט הָאָט שְׁוֹר
נִיט גּוּבְּרָאָכָט צּוֹם אָוּנְטָעְרָנָגָן פֿוֹן
דער שָׁוֹל.

עַם אַין אָבָּר אָוּוֹקָאָט יָאָר, אַון די
שָׁוֹל אַין גּוֹקוּמָעָן צּוֹוִיךְ. צּוֹ טִיף הָאָט
זְוִיךְ די יְינְגָּלְשָׁוֹל פֿאָרְוּוֹאָרְצָלָט אַין אָרְ
טִיסְן יְידִישָׁן לְעָבָן, אַון דַעְרִיבָּר הָאָט
אָפִילְוָאָזָא שְׁטוּרָעָם, וּוּאָס הָאָט זְוִיךְ דָעַ
מְאָלָט אָוּפְּגָּהָוִוִּין, נִיט גּוֹקָאָנָט וּוּאָמָּ
ברָעָנָגָן.

די צְוּוֹיְטָעָ פֿאָסְיָרָגָן אַין פֿאָרְגָּעָקְוּמָעָן
צּוֹם סּוֹף פֿוֹן פֿאָרִיקָן שׂוֹלְיָאָר. דָא אַין

שְׁוֹזָן תַּלְמִידִים אַין די חֻנְדָּעָדָה
טָעָר.

אַין אלְעָזָעָן וּוּלְכָט זְיַינָעָן זְוִי צְעָדָ
שְׁפָרִיט, די אָבִיטְרוּיְעָנָטָן פֿוֹן דַעְרָיְינְגָּלָ
שָׁוֹל. אַ סְכָּד הָאָבָּן בְּאָקְמוּן הַכְּבָרָעָ
בְּילְדוֹנָגָן, פֿיל אָפִילְוָאָזָק אָוּסְגָּעָטְיוּלָט
אוֹוֹפְּ פֿאָרְשִׁיְדָעָן גּוֹבְּפֿוֹטָן פֿוֹן דַעְרָ
וּוּסְנָשָׁאָפָט. פֿאָרָאָן צְוּוִישָׁן זְוִי אָוֹיךְ
לְעַרְעָרָ פֿוֹן אָוְנְדוּרָעָר שָׁוֹל.

די נָאָנְצָעָ מָאָסָע אָבִיטְרוּיְעָנָטָן זְיַינָעָן
אוּמָעָתוֹם בְּאָוּזְסְטוּנִינְקָעָ, גּוּבְּיְלָדְעָטָעָ
נוֹצְלָעָכָע אָרְבָּעָטָעָר.

בְּנִי אַלְעָמָעָן אַן אָוּסְנָאָמָן אַין פֿאָרְ
בְּלִיְוָן אַ לְיְבָעָ צּוֹ דַעְרָיְידְשָׁעָר שָׁוֹל
בְּכָלְלָ אַון צּוֹ דַעְרָיְינְגָּלָשָׁוֹל פֿרְטָט. מַעַן
קָעָן דָּאָס זְוּן אַין דַעְרָ צִוְּיט פֿוֹן די
שָׁוֹל - יְוּמְ-טָבוֹבִים אַון בְּנִי סְיִוּמִים,
וּוּעָן די אָבִיטְרוּיְעָנָטָן פֿוֹן די פֿאָרְשִׁיְ
דָעָנָע אָרוּסְלָאָזָן קְוּמָעָן זְוִיךְ צְוּנוֹיָה אַון
דַעְרָמָאָנָעָן די יָאָרָן, וּוּאָס זְוִי הָאָבָּן פֿאָרְ
בְּרָאָכָט אַין דַעְרָ שָׁוֹל.

אָמְפּוֹלְטָסָטָן הָאָט מַעַן עַם גּוּקָעָנָט
זְעָנָעָ בְּעָתָה דַעְרָ יְוּפְּיְלִיְּפְּ�עָרָוָן אַין
1930. אַין די חֻנְדָּעָדָה זְיַינָעָן דָאָן
גּוּקָעָנָט די אָבִיטְרוּיְעָנָטָן אַון גַּעַוּוֹ. שִׁיר
לְעָרָ אָוּיפְּן יוּמְ-טָבוֹב אַון אָרוּסְגּוּווּזָן
פֿיל לְיְבָעָ אַון אִיבְּרָעְגְּבָנְקָיִיט.

לְיַדְרָעָר הָאָבָּן דַעְרָ שׂוֹל-אָרְטָוָעָ
נָאָךְ בְּזִוְּצָט נִטְא אָוּסְגָּעָנוֹצָט די וּאָרְ
דְּעָמְקָיִיט אַון אִיבְּרָעְגְּבָנְקָיִיט פֿוֹן די
אָבִיטְרוּיְעָנָטָן, נִטְא גּוּשָׁאָפָן פֿאָר זְוִי די
נִיטְוּיְקָעָ אָרְגָּאָנְיָזְאַצִּיעָ.

אָגְרָוִיסָעָ רָאָלְעָ אַין דַעְרָ שׂוֹל-אָרְטָוָעָ
הָאָט אַין מַשְׁדָּר פֿוֹן דַעְרָ גּאָנְצָעָר צִוְּיט
גּוּשְׁפִּילָט דַעְרָ קָלְוָבָן בְּנִי דַעְרָ שָׁוֹל א. ג.

„עַרְשָׁטָעָר יְדִישָׁעָר קִינְדָּר-קָלוֹבָן.“

אַין דָעַם קָלוֹב הָאָבָּן וּאָרְגָּלָאָגָּן אַנְ
טוֹיל גּוּנוֹמָעָן אַין גּוּפְּרִיט אַין אִינְטָרָעָרָ

אירע אקטיווע פֿרײַנְד, ווֹאָס האָפּן זִין
איין משׁך פּוֹן דער גאנצער צִיּוֹת אַרוֹמֶד
געַרְינְגֶלֶט מִיט לִיבְעָן אָזִין אַיבְּגָעָפְּנָן
קִיטִּיט אָזִין אַוְיגְּנָה אַלְפָן אֵין דִי שׁוּוֹרֶד
סְטוּעַ מָאָמָעָנָן. אֵין דער עַרְשְׁטָעַ רְדוּ
זַיְינְעָן עַם שְׁטַעְנְדִּיךְ גַּעוּוֹן דִי עַלְטָעָרְדַּן
קַאֲמִיטָעָטָן פּוֹן דִי פָּאַרְשִׁיּוּדָעָן צִוְּנָן.

צולוֹב דער אַלְגָּמְעִינְגֶּר דערפֿרְעֵסְעַט
אייז די אַקְטְּיווֹוּטַט פּוֹן די שׂוֹלְ-פְּרִינְד
לְעַצְמָנָס אַ בִּימְלָא אַפְּגָעָשׂוֹאַכְטָם גַּעֲוָאָרָן.
מע דָּארָה אַבעָר האָפָּן, אָז דָּאס אַיז
נָאָר אַ צִיּוֹנוֹוְילְקָע דערשְׁיָוָנוֹגָן.

בפני הינטניך טאג פארמאכאנט דיא שול
820 תלמידים איןן 7 קלאסן. צוליב
דער שוערער צויט קענען לעצטנס דאס
רוב עלאטערן ניט אויסחהאלטן דיא סיינ-
דער איןן דעם 8טן קלאמס אונן ריביסן זוי
אפ פון לערנען נאכן פארענדיקן דעם
ויבעטן. צוליב דער דאיסקער סיבה אין
דער 8טער קלאמס איןן דער שול שווין אין
מישך פון צויזי יאדר ניט געענטן גע-
וואן.

מיטן אַרְבָּעֶנְגִּיּוֹן אֵין נִיעָם לְאַקְאָל
הָאָט וַיֵּד אַנְגָּחוּבוֹן אֵין לְעַבּוֹן פָּוֹן דָּעָר
יַיְנְגָּלוֹשׁ אֵ נִיעָר פָּעָרְיוֹאָה.

מע דארך האפן, אז די שול, וואס איז
אזווי פיל אויסגעשטאנען אין משך צוּן
די פֿאָרְלַעֲפָנָעָן 18 יאָר, וועט ווינטער
זיך אַנְטוֹוִיקָלָעָן אָנוּ ווַאֲקָסָן אָנוּ ווּרְעָן
אָ פֿעַסְטוֹנָג פֿוֹן דַעַם רַומְפּוֹן יִירְוִישָׁ
וּוְעַלְתּוּבָן שְׁוּלְוּזָן אָין ווַיְלַעַג.

ו. באסטעמאניג.

די נעהפער געקטומען פון אויסן. דער וויל-
נער מאג'יסטראט, וואם באזארט די
שולן מיט לאקאלן, האט פלוולונגן, און
א פארוואם באזיזיטיקט די יונגל-שול
פון דעם לאקאל אויף בעלינע, 2, וו די
שול האט זיך געהגען בעמצע די גאנצע
ציטט פון איר עקסיסטענען, און אייבער-
ענענו דעם לאקאל א פולישער שויל.

דו יונגעשל איז אַרְזֶסְעָרִיךְסּן גַּע-
ווארן פון איר באָדָן, באָזִינִיקְט גַּע-
ווארן פון איר ראיָאָן, ווֹ זַי הַאַט אָזַוִּי
פִּילִיאָדוֹן פַּאֲרַשְׁפְּרוֹיָט לִיכְטָאָן וּוּסְּזָן,

אוֹנוֹ נַעֲבָלִיבָן וּוֹ אָוִיפָן וּוֹ אָסָעָה.
נַאֲךְ שׁוּעָרָרָרְ מֵיְ הָאָטְ זַיְדְ אַינְגֶּנְעָד
זַעֲבָן צַוְ בְּאַקְוּמָעָן פֵּאָר דָּעָר שָׁוֹלְ אַ נְיָעָם
לְאַסְכָּל אִיןְ אָזְ אַנְדָּעָר דָּאִיאָזְ (פָּהָהָה)
לְאַנְקָעָה (23). עַמְ אַיְזְ אַפְּעָר גַּעֲוָעָן אַ גַּעַד
פֵּאָר, אָזְ דָּי שָׁוֹלְ וְאָלְ בְּלַיְבָן מִיטְ וּוּיְידָ
ニְקָיְנָדָעָר. מַעְ הָאָטְ מָרוֹאָן וְהָאָטְ, אָזְ
דָּי עַלְתָּעָרְ פָּוָן דָּעָם פְּרַיעָרְדִּיקָן דָּאִיאָזְ
וּוְעָלְןָ נִיטְ וּוְעָלְןָ שִׁיקָן זְיוּעָעָ קִינְדָּעָר
אָזְוִי וּוּיְידָ, בָּאַזְוּנְדָּעָרְסָ דִּי יַיְנָגָעָר.

די סימפָטִיעַם פּוֹן די בְּרִיטֵעַ מַאֲסִין
צַו דָּעַר וַיְנֶגְשׁוֹל זַיְנָעַן אֶבְעָר אֶזְוִי
שְׁתָאָרָק, אָז די שָׁוֹל הַאֲטָ אַפְּילָו נַאֲדָך
דָּעַר לְעַצְמָעָר אַופְּטְרִיאַלְוָנָגָן נִיטָ נַאֲרָה
נִיט גַּלְעִיטָן, נִיוּרָט נַאֲדָך מַעַר יוֹךְ פָּאָרָה
בְּעַטְמִיקָט. די גַּרְעַבְמָעָ צָאָל פּוֹן די אַלְטָעָ
תַּלְמִידִים אַיְזָ גַּעֲבָלְבָן טָרִי דָּעַר שָׁוֹל
זָוּן צּוֹם נִיּוּם לְעַרְנִיאָר הַאֲבָנוֹ אַיְזָ שָׁוֹל
וַיְדָ נַאֲדָך פָּאָרְשִׁירְבָּן אִיבָּעָר 15 נִינְעָ
תַּלְמִידִים.

דעם ערפֿאָלְג אַירְן האָט די יונְגָל-שׂוֹל
איַן אַ גְּרוּיִיסֶר מאָס צו פָּאַרְדָּאַנְקָעָן

7-ק. פַּאֲלָכְשׁוֹל א. ב. פון "לייזער גורוויטש".

לעכובויז פון א-קלאסיקער צו א-
קלאסיקער מיט א ניגיבער צאל יונגעלאך
אנו בידלעך.

פָּאַר דָּעַר צִוְּיטָן, וְאָסֶ דָּעַר יְדִוּשָׁר
לְעֹרֶרֶר-סֻמְינָאָר הָאָט עַקְסִיסְטוּרָט, אֵין
דוֹ שׁוֹל גְּעוּוֹן אָן אִיבּוֹנָנָשָׁוֹל פָּאַר דִּי
סֻמְינָאָרִיסְטָן.

די שול צויזט. ביני הינטיקן טאג
אייבער 200 קינדרער, פון די סאמע פאר-
וואָאַפְּנֶסְטָעָה רַאִיְגָּעָן פָּוּן שְׂטָאָטָה: שְׁנִי-
פִּישָׁאָק, וּוּרְעִינְעֵי, לֹקִישָׁקָעֵם, אַנְטָאָ-
סָאָק.

די שול פארמאנṭ אַ נְרוֹיָסָע בִּיבִּין
לְאַטְעָק, אַ קְאָפְּרָאַטְיוֹו, אַ גִּינְמָאָסָר
טִישָׁוֹן זָהָב, אַ סְפָּאָרָטְ-פְּלָעָצְל אָוֹן אַ שְׁוֹלָג
קָאָרְטָן. די בִּיבְּלָאַטְעָק אָוֹן לְעֵדָר קָאָפְּעָז
דְּרָאַטְיוֹו וּוּרְעָן אַנְגָּפִירָט דּוֹרָךְ די קִינְגָּ
דְּשֶׁרֶת נְוָפָא.

די שול האט שיין געראט 8 א羅סן
לאזון פון 7 קלאסן. די אכטוריינענטן
אָרְדַּעֲנָעָן זיך אַיִּוֹן צוֹם גְּרַעַסְטָן טִילָּן
איין די ווילנער פראָפֿעַסְטְּאָגָןְלָעָן שָׁוָּלָן:
די מִיְּדָלָעָך — איין די ואָרְשָׁטָאָטָן פּוּסָם
פְּרוּיְ�וֹנְ-פֶּאָרְיָוָן אָוֹן „הַיּוֹלֵךְ דָּרְכָּר אֶרְךָ
בְּעֵטָן“, אָוֹן די יִנְגְּלָעָך — איין ווילנער
וַיְוָדְשָׁן טַעַנְקָנִים אָוֹן בַּיִּ פְּרוּוֹוָאָטָעָן
בָּאַלְמָנְטָאָלָעָם.

די אכטימורייננטן זייןען צונגעפונדן צו
דער שול, באטימיליאן זיך אין די שול
יומיטובים און העלפּן איד אין אירע
אונטערנעםונגנען.
די שול האט אויך און אקטיוון על
מושבּ-סאמיטעט.

ו. מהרשך.

די שיל א. נ. „גָּרוּוֹוִיטְשׁ” עקסיס טירט פון יאר 1915. צוערשות איז זי גענערינדעת געוווארן (דורך דער גען- „קִינְדַּעַרְפָּרְזָאָרְגָּנוֹן”) ווי א קינדרעד־ חיים פאר די קינדרעד פון די היימלאוז אונ געלטמענע פון דער מליחמה.

די היופט-אויגאנבע פון די דערציג
אין די מלכחדיאַרין איז געווען צו דער-
גענון די קינדער און צו איזאָלירין זוי
פון דער שעטלעכער ווירקונג פון דער נאָס.
די אָרְבָּעַט פון די לְערֶר איז באַשְׁטָאנָעַן
אייבָּרוּהִיפְּט אַין ("פארנְגָּעָמָעָן") די קִינְ-
דער מיט שפְּלוֹן, אָרְבָּעַט, גַּעֲזָנָג, פָּאָרָ-
לְעֻזְונָגָן, שְׁמוּעָן אַדְ'גָּל. פָּאָר אַ
נָּרְמָאָלֶר שְׁוֹלְ-אָרְבָּעַט זַיְנָעָן דָּאָן קִין
געַהֲרִיקָע בָּאָדִינְגָּנָעָן נִימְט גַּעֲוָעָן.

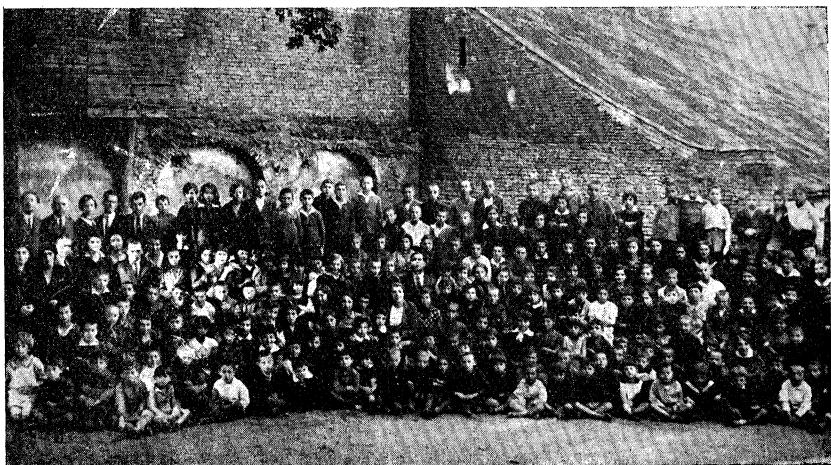
ערשת צום סוף פון צווויטן יאר האט
מען גשאָנט אַנְיַנְטִילָן דַּי קִינְדָּעָר אַין
גרופען אָונָן אַיְנְשְׁטָעָן אַ מִינְיָמָן פָּוּן
לְמוֹדָרִים

אין פרילינג 1919, נאך די בלווטיקע אפריל-טאג, וווען ס'איין גרויזאָם דער-הרגעט געוואָרַן דער פֿאוֹרָוָאַלְטֵער פּוֹן דער שׂוֹל ג. גוֹרוֹיִיטֶשׁ, ווּרטֶד דּוֹרְכְּגַעַד פִּירְט אַ רְעַאֲרָנָאנְזִיאָצִיעַ פּוֹן דער שׂוֹל. די שׂוֹל ווּרטֶד אַרְיְבְּעַרְגְּעַפִּירְט אַינְיָם אַ נְיִיעַם לאַקָּאָל (אַרְזְוַעַשְׁקָא 7), ס'וּוְרְטָ אַיְינָן גַּעֲפִירְט אַ נְאַרְמָאַלְעַ פְּרָאָגְרָאָם פּוֹן לִימּוֹדִים פּוֹן אַ יִדְישׁ - וּוּעְלְטַלְעַכְּבָר פְּאַלְקְסְּשָׁוֹל, אָוֹן די שׂוֹל ווּרטֶד אַיְינְגָעַ נְלִידְעָרְט אַינְיָם דער שׂוֹל-גְּנָעֵי פּוֹן צָעַן- מְרָאָאוֹ בִּילְדוֹנְגְּ-חַמְּמִינְעַט.

פּוֹן יְעַנְעָר צִיּוֹת בּוֹן אִיצְט אַרְבֶּעֶת דֵי
שׁוֹן נַאֲרָמָאֵל, אַנְטוֹוִיקְלַעֲנְדִיק זַיְך בִּיסְיַ

אויף 8 ליעקצייע פון אַרבעט אין דער "ל. גוּרוֹיִיטשׁ"-שוֹךְ

7-ק. פָּאֶלְקְסְוֹל א. ג. פון "לייזער גוּרוֹיִיטשׁ" אין יָאָר 1933

פֿאַלְקָסְשּׁוֹל א. ב. פֿוֹן "שְׁלוֹם-עֲלֵיכֶם".

ווארבן פֿאַפְּוֹלָאָרִיטָעַט און סִימְפָּאָטִיע
בְּנֵי דָעַר בְּרִוְיָטָעַר עַלְטָעַר-מַאָסָע.

אלע יאָר אַין האָרְפָּסֶט אַין אַין דָעַר
שְׁוֹל דָא אַ גְּרוּסָעַר צּוֹפְּלָס פֿוֹן נְגַיַּע
סִינְדָּרָע.

די צָלָן נְגַיְּפֿאַרְשְׁרִיבְּנָעַן קִינְדָּרָע אַין
בְּטָן קְלָאָס אַיזָּו בְּזָי 80—90, אַיזָּו אַיזָּו

מַעַן מַזָּו שָׁאָפָּן פֿאַרְאָלְעָלָעַ עַרְשָׁטָעַ קְלָאָסָן.

די אַוּוֹנְטָן אַון פֿאַרְוּנְיָלְגָּנְגָּעַן, וְאַסְטָן דִי
שְׁוֹל אַרְדָּנָט אַיזָּו, וְעָרָן גַּעֲזִיבְּטָן

פֿוֹן דִי עַלְטָעַרְן אַון אַבְּטוּרְיָעָנְטָן
לְכַתְּחִילָה אַיזָּו דִי שְׁוֹל גַּעֲוָעָן אַ-קְלָאָ-

סִיטָע. זַי אַיזָּו בְּהַדְרָה גַּעֲוָאָסָן, גַּעַד
וְאַרְאָן אַ קְלָאָסָיקָע. בְּנֵי חַיְינְטִיקָן טָאנָג
פֿאַרְמָאָנָט דִי שְׁוֹל 6 גַּרְוָנְטִיקְלָאָסָן אַון

1 פֿאַרְאָלְעָלָעַ עַרְשָׁטָן קְלָאָס.

די אַלְגָּעָמִינָעַ צָלָן קִינְדָּרָע אַיזָּו 240.
דָעַר פֿאַרְמָאָנָעָנְטָעַר קְרִיזָים אַון דִי

אַרְבָּעָטָסָלָזְוִיסְיָיטָס הָאָטָט זַיְדָשָׂעָר אָפְּרִי

גַּעֲרוֹפָן אַוְיהָ דִי עַלְטָעַרְן, וְאַסְטָן שִׁיקָּן
זַיְעָרָעַ סִינְדָּרָע אַין אַונְדוֹזָעַר שְׁוֹל. אַ

גַּרְוָוִיסָעַר פֿרְאַצְעָנָט אַיזָּו אַרְבָּעָטָסָלָזָאָזָן
מַשְׂךְ פֿוֹן 10 חֲדָשִׁים אַין יָאָר.

בְּנֵי דִי גַּרְעָסָטָע אַנְשָׁטָרָעָנָנוֹנָגָעָן אַיזָּו
די שְׁוֹל נִיטָבְּיָולָט אַוְיְצָוְמָאָנָעָן דָעַם
מִינְימָאָלָן שְׁכָר - לִימָוד. די אַנְדָרָע
מִקְוָרִים וְעָרָן וְאַסְטָן פֿוֹן יָאָר אַלְעָז וְוַיְיָ
נִיקָעָר.

נִיטָבְּיָולָט אַבְּפָרָע אַוְיָה דָעַר אַוְסָעָרָע
גַּעֲוָיְנָלְעָךְ שְׁוּרָעָר מַאְטָעָרְיָלְעָר לְאָגָע,
וְוּוּרָטָן דִי אַרְבָּעָט אַין דָעַר שְׁוֹל גַּעֲפִירָט

פֿוֹלְשָׁטָעָנְדִיקָע נְאָרְמָאָל.

דָעַר עַלְטָעַרְקָאָמִימָעַט הָעַלְפָט דָעַר
שְׁוֹל אַין אַלְעָז אַירָע אַוְנָטָרָעָנוֹמָנוֹגָעָן.

די שְׁוֹל עַסְטִיטִירָט פֿוֹן אַנְהִיָּב לְעָרְנָה
יאָר 1923/24. דַעְמָאָלָט זִיְינָעָן 2 שְׁוֹלָן,
וְאַסְטָן הָאָפָן זַיְדָשָׂעָר גַּעֲפָוְנָעָן אַין אַיְזָן דָאָזָן
יאָזָן: „אַרְבָּעָטָעַר - קִינְדָרָהִים“ אַזָּו
פֿרְעָ-שְׁוֹל*, צּוֹנוֹיְפֿגְּנָאָסָן גַּעֲוָאָרָן אַזָּו
עַם הָאָט זַיְדָשָׂעָר דִי שְׁלוֹם-עֲלֵיכֶם
שְׁוֹל.

איָן מַשְׁךְ פֿוֹן דָעַר צִיּוֹת זִיְינָעָן דִי
סִינְדָרָע פֿוֹן צְעַנְטָעַר שְׁמָטָטָם, וְאַסְטָן הָאָפָן
בְּאַזְוָצָט דִי פֿאַלְקָסְשּׁוֹל, „אַרְבָּעָטָעַר-קִינְדָרָהִים“,
דָעְרָהִים*, אַרְיְבָעָר אַין אַנְדָרָע יְהִידִי
שְׁעַלְוָן, אַזָּו דִי נְגַרְגָּנְרִינְדָרָעָט שְׁוֹל
איָן אַזְּיָף 90 פֿרְאָצָע, גַּעֲוָאָרָן אַ רָאָז
יאָנִיקָע.

די סִינְדָרָע רְעַפְּרָוִטְרִין זַיְדָשָׂעָר דִי
נָאָסָן: נְאָוָנוֹנָאָרָאָד, קִיוּוּוֹר, פֿוֹלְסְׁדָסִיקָע
אוֹן פֿוֹן דִי אַרְוּמִיקָע נָאָסָן אוֹן גַּעַם
לְעַד.

די עַלְטָעַרְן זִיְינָעָן אַין גַּרְעָסָטָן טִילָע
אַרְבָּעָטָעַר, קְלִיּוֹנָהַנְּדָלָעָר אוֹן האַנְטָה
וּוּרְקָעָר.

די אַרְבָּעָטָבְּאָדִינְגְּנוֹנָגָעָן אַין דָעַר שְׁוֹל
זִיְינָעָן זַיְעָר שְׁוּרָעָר: דָעַר לְאַקָּאָל אַיזָּו
נִיטָבְּיָאָנָצָן צּוֹנוֹפָאָסָטָם, די סִינְדָרָע
שְׁטָאָמָעָן פֿוֹן דִי אַרְעָמָסָטָע שִׁיכְטָן;
איָן האָרְפָּסֶט אַזָּו אַ טִילָע פֿוֹן דִי וּוּינְטָרָע
דִישָׁעָר חֲדָשִׁים פֿאַרְקָלְעָנְרָעָט זַיְדָשָׂעָר
בְּאָזָוָךְ, וּוּיְלָא אַבְּדִינְטָנְדִיקָעָר טִילָע פֿוֹן
זַיְיָנְדָרָע הָאָט נִיטָבְּיָאָנָצָן קִיּוֹן גַּהְעָרְיָקָע
קְלִיּוֹדָגָן אַזָּו שִׁיךָ.

די שְׁלוֹם-עֲלֵיכֶם-שְׁוֹל הָאָט זַיְדָשָׂעָר
* וְעַט דִי גַשְׁכִּיטָע פֿוֹן בְּיִידִי וְלֹן אַזָּו
פֿנְקָס פֿוֹן צָ. בּ. קָ. חִילְגָע, 1924.

אנהייב פון לוייפנדייקן לערניאר האט דער פעדאנאגישער ראט באשלאסן צו פיערן דעם 10-יאיריקן יובל פון דער שול מיט אן עפנטעלעבן ארויסטרט פון די קינדרער און מיט אן אויסטהעלונג פון קינדרער-אָרבּעַטְן.

ג. גראַס מַאֲן
פארוואלטער פון דער שול.

די שול ווערט געשטייצט דורך דעם פאריין פון האנדאַס-אנגעשטעלטע (די בעצטעה 3 יאָר לערק 20 ג. אַ חודש). די ראיישע שטיצע האט מענלאָע געמאָכט אַנְצּוּשָׁאָפָּן אַ שול-בִּיבְּלִיאָמָּעָק, וואָס פָּרָמָאנְט אִיצְט אַיבָּעֶר 600 בִּיכְרָא אַונְזָאָפָּן קָרְבָּדְּיָהָאָפָּן אַ פָּאָדָעָה רונגען פון די קינדרער.

אַ גָּרוֹפָּע קִינְדָּעָר פָּוּן דָּעָר שְׁלוּם-עַלְיכָם-שְׁוֹלֵט אַנְצָט «אַ שְׁעַרְלְעַד»

פאלאקסשול א. ג. פון י. קינדרען

ס'זינגען געווען די יארן, וווען אין ווילגנש האבן זיך נאך געבעטן די מאכטן, וווען דער דלות און דהקטה פון די יודער שע מאסן זינגען געווען זיעער גרויס. אין די דאזוקע יארן החאט מען מערד גען טראקט ווועגן באשפיןן די קינדרער, און דעריבער זינגען אין שול געווען א סדר קינדרער אין עטלער פון 4 ביז 7 יאר דער קינדרער-ארטן איז געווען אן אר-אנינישער טיל פון דער שול.

אין יאר 1920 וווערט דער קינדרער נארטן אויסגעטייט באזונדרער, און די שול הייפט זיך אן צו אנטויקלאן נאך-טאָל. דאס דוערט ביזן יאר 1922, וווע ט'ווערט אַרְוִיסְגֶּלְאָזָן דער ערשותער קטער קלאמ. אין זעלבּוֹן יאר באקומט די שול אַזְפּלוֹס פון דער גשלאלסגענער נאכטאנטאנשָׁל א. ג. פון מ. ב. ראתנער. די צאָל קינדרער דערגריכט צו יונער צייט ביז 150. אַבער ניך הייפט זיך אן אַירידָה פון דער שול. ס'ג'יען אַזְעָק מאסנוויז קינדרער, און שווין אין לערנָה יאר 1922—23 וווערט רעדוצ'ירט 3 קלאָסן. אין אַזָּא שועערן מבּ געפֿינט זיך די שול אַין משָׁך פון עטלעכּע יאר. די ס'יבּות, וואָס האָבן גורם געווען צו אַזָּא יַרְיָדָה, זינגען פָּאַרְשִׁידָן. צוישן זיך פָּאַרְנָעָמָט נִישְׁט קִיּוֹן קְלִיּוֹנָם אַרט דָּעָר דָּרָאָגָן נאך די שְׂטָמָטִישׁע שְׁוּלָן. די באָר פָּאַלְקָרְוָן פון בִּידָע שְׂנוּפִישְׁקָעָם קוּקָט קוּרְמָלְעָךְ אַוְיפְּ דָּעָר גַּעֲוָזָעָנָר קִינְדָּרָה הַיִּם, אַון שִׁקְטָה גַּרְנָעָר אַירָעָ קִינְדָּרָה וּוּאָרָט.

ס'זינגען אַין רֵי בִּיטְעָרָע אַון פִּינְצָטָעָדָץ אַרְן פון דָּעָר דִּינְטְּשִׁיגָּד אַקְוּפָּאַצְּיָעָ... הַוְּנְדָּרְטָעָר קִינְדָּרָע אַין — בִּידָע פָּאַרְשָׁטָעְטָלְעָךְ פון ווּלְגָנָע — נְרוּוִיסְדָּ אַון קְלִיּוֹן-שְׁנִיפִּישָׁאָק — האָבן זיך אַרוּמְגָעָוָאַלְגָעָרָט אַיבָּעָר די נְאָסָטָן הַוְּנְגָעָרִיקָע, בָּאַרְוּעָסָע אַון נְאָקָעָטָע, אַן שָׁוּם הַשְּׁנָחָה... הַחְאָט די נאך פון פָּאַר דָּעָר מְלָחָמָה עַקְסִיסְטְּרִינְדִּיקָע גַּעֲוָלָשָׁאָפָט „קִינְדָּרָע-פָּאַרְזָאָרְגָּוָנָגָן“ צְנוּוֹנִיפְּ גַּעֲזָלָט אַין יַאֲר 1917 די דָּאַזְוּקָע קִינְדָּרָע אַין אַ צָּאָל פון 200 אַין אַיצְּזָהָמָן טִיקָּן לְאַקְאָל פון דָּעָר י. דִּינְעָזָן-שְׁוּלָן וּוּלְכָעָ גַּעֲפִינְט זיך אַין חָרֶץ פון בִּידָע שְׂנוּפִישְׁקָעָם, אַון הַחְאָט פָּאַר זַי גַּעֲנְרוּנִיָּה דָּעָט דָּאָ אַ קִינְדָּרְהִיחִים. מַעַן הַחְאָט לְכַתְּחִילָה אַנְגָּהוּבָן מִיט באַשְׁפִּינְזָן די קִינְדָּרָע עַטְלָעָכָע מָאָל אַין מָאָפִיָּה זִיכְט אַיבָּעָר זַי. נאך אַינְגִּיכָּן אַין אַזְוּזָה אַרְיָבָע אַזְוּזָה צָוָם לְעָרְנָעָן. אַון אַט אַזְוּזָה אַיְזָה גַּעֲלִיָּגָט גַּעֲוָאָרָן דָּעָר גַּרְוָנְמִשְׁתִּין פָּאַר דָּעָר י. דִּינְעָזָן שְׁוּלָן, וּוּלְכָעָ צִוְּלָת שְׁוּין אַזְוּזָה אַרְומָן 15 יַאֲר עַקְסִיסְטָעָנָא. פָּאַרְשִׁיוּדָעָנָע עַטָּאָפָן אַון גְּלָאָגָלִים הַחְאָט דָּוְרָכְנָעָמָאָכָט די י. דִּינְעָזָן-שְׁוּלָן פָּאַר דָּעָר 15-יַאֲרִיקָעָר עַקְסִיסְטָעָנָא אַיְרָה רָעָה, בִּיזן יַאֲר 1920 אַונְטָעָרָן נְאָמָעָן „כִּיוֹנָעָר שְׁוּלָן“ (לוּיטָן אַמְּאָלִיקָן נְאָמָעָן פון דָעָר נְאָסָמָן, וּוּדי שְׁוּל גַּעֲפִינְט זיך) אַין די שְׁוּל מַעַן גַּעֲוָזָעָנָר אַ קִינְדָּרָה הַיִּם, וּוּאַ שְׁוּל אַין אַיְגָנְגָלְעָכָן זִין פון וּוּאָרָט.

פאָלְקַס-שׂוֹאַג. פּוֹן "יִ. דִינְזָאָן" אֵין יָאָר 1933

די קינדער פּוֹן דָּעַר "דִּינְזָאָן-שׂוֹאַג" פָּאָרֶן אֲרוֹס אָוִיפּ אַ וַיְנְטָר-שְׁפָאַצִּיר

לאקאָל צו פֿאַרְגְּרָעֶסְעָרָן, וואָס ווּעַט צָו
זָאמְעָן מִיט דָעַר ווּאַקְסְּנְדִּיקָּעָר צָאֵל קִינְׁסָּה
דָעַר נְעַבְּן דִי מַעֲנְלָכְקִיּוֹת צָו עַפְעַנְעָן צָו
סּוּמְעַנְדִּיקָּן לְעַנְיָאָר אַ 6ְטָן קְלָאָם.

די. דִּינְגְּזָאָן-שָׂוָּל אַיזְׁ דָּרוֹכוֹיִם אָ
רָאַיְאָנְשָׁקָּעָ. זָו בָּאַדְרָנְט אַוּסְּמָשְׁלִיסְלָעָד
קָלְיִינְׁ אָנוֹן גְּרוּסְ-שְׁנִיטְשָׁאָקָּ. דִי קִינְדָּעָר
פּוֹן דָעַר שָׂוָל רַעֲפָרְטוּרִין זִיךְׁ פּוֹן דִי אַרְעָמָר
סְטָעָ שִׁיכְטָן פּוֹן דָעַר יְדִישָׁעָר בְּאָפְעָלָ
קָרְוָנָגָן.

די שָׂוָל אַיזְׁ קָאֻדוּקָאַצְּיעָדְ-שָׂוָל.
לְוִוְוָן עַלְמָעָר פּוֹן דִי קִינְדָּעָר האָט זִיךְׁ
די שָׂוָל, אַזְוִי ווּיְאַלְעַ שָׂוָלָן פָּאָר דִי לְעַצְׁ
טָע יָאָרָן, נָאַרְמָאַלְיוֹוָרָט. דָעַר קְלָאָסְ-
בָּאַשְׁטָאנְד אַיזְׁ אָנוֹן אַיְינְהִיטְלָעָכָר, נִיטָאָ
קִיְיָן גְּרוּסָעָ קָאַנְטָרָאָסָטָן, דִי קִינְדָּעָר
זָיְנְעָן וּנְגָעָן. סְבָאָזָוָן דִי שָׂוָל קִינְדָּעָר
פּוֹן 6 בְּיוֹ 12 יָאָר.

סְאַיְוָן גְּעוּוֹן אַמְּאָל בֵּין דָעַר שָׂוָל אָ
שְׁוָלְ-בִּיבְּלָאַטְעָ, אַבְעָר אַיְצָמָעָר אַיזְׁ זִיךְׁ
צָוּם גְּרוּסָטָן טִילְׁ חָרוּב גְּעוּוֹאָרָן אָנוֹ
שָׁאָן שָׁוָיְן נִיטְׁ בָּאָזָרָן דִי קִינְדָּעָר מִיטְׁ
דָעַם נִיטְׁיקָן לְיִעְזְ-מְאַטְעָרְיאָל. סְחָאָט
זָיךְׁ דָעַרְבָּר גַּעַשְׁטָעָטָ פָּאָרָן פְּעַדְגָּאָן
נִישְׁן רָאָטָן, נְאַכְדָּעָם ווּיְעַרְבָּרָהָט זִיךְׁ
אַיְינְגְּנָעָשָׁאָפָט פָּאָר דָעַר לְעַצְמָעָר צִיְעָ
גְּרוּסָעָ שְׁוָלְ-מְכְשָׁרוֹוִים, דִי אַוְפְּנָאָבָעָ
צָו שָׁאָפָן אַוְיךְׁ אָשְׁוָלְ-בִּיבְּלָאַטְעָ,
דָאָס אַיזְׁ נָאָךְׁ מַעְרָדְרִינְגְּנָעָנְדִּיקָּ צְוּלְבָּדָעָם,
וּאָס דִי אַיְינְצִיקָּעָ קִינְדָּעָרְ-בִּיבְּלָאַטְעָ
בְּנִים צָ. בְּ. קָ. גַּעַפְיָנִט זִיךְׁ זְיוּרָ וּוּיָט
פּוֹן שְׁנִיפְיָשָׁאָקָּ.

בֵּין דָעַר שָׂוָל אַיזְׁ טָעַטְיָס אָשְׁוָלְ-קָאָאָדָּ
פְּעַרְאָטְיוֹוָ, וּאָס וּוּרָט אַגְּנָעָפְרִיטָ דָרְךָ
די קִינְדָּעָר. דָעַר שְׁוָלְ-קָאַפְּפָעָרָאָטָיוֹו בָּאָ
זָאָרָגְטָן דִי קִינְדָּעָר מִיטְׁ העַפְטָן אָנוֹן אַנְּ
דָעַרְעָשָׂוָל-מְכְשִׁירִים.
סְעַקְסִיסְטִירָט בֵּין דָעַר שָׂוָל אָנוֹן עַלְ

איַן דִי שְׁמַטְאָטִישָׁע שָׁוָלָן, נִישְׁתָּעַקְסָט
אוּוֹפָ דָעַם, וּאָס דָאָס אַיזְׁ פְּאַרְבּוֹנְדָן
מִיטְׁ אָבָדְיוֹתָנְדָר גְּרוּסָעָרָן מַהְלָךְׁ וּוּגָן.
אַבְעָרְ נִיטְׁ קִיְיָן קְלָעָנְעָרָן חָלָס אַיזְׁ דָעַר
יְרִיחָה פּוֹן דָעַר שָׂוָל הָאָט דִי דְמָאַמְּלִיטִיקָעָ
בְּאַצְוֹנְגָן פּוֹן אַוְנְדוּזְעָרָ אַנְפְּרָוְנְדִיקָעָ
שָׁוָלְ-אַוְנְסְטָאָנְצָן צָו דִי קְלָעָנְעָרָ שָׁוָלָן
איַן דִי פְּאַרְשָׁטְעַלְעָךְׁ, צָו דִי אַזְוִי-גְּנוּרוֹ
פְּעָנָע, „פְּרָאַוְוִינְ-שָׁוָלָן“.

פּוֹן יָאָר 1926 הִיְבָט דִי שָׂוָל אָנוֹ
בִּיסְלָעְכּוֹוִיְזָ קְוָמָעָן צָו זִיךְׁ. דִי צָאֵל קִינְׁ
דָעַר הִיְבָט אָנוֹן בִּיסְלָעְכּוֹוִיְזָ צָו וּוּאַקְסָן.
איַן לְעַרְנִיאָר בֵּין 1930/31 דְעַרְגְּרִיכָט שָׁוָיְן
די צָאֵל קִינְדָּעָר בֵּין 150 אָנוֹן צָו אַנְּ
הִיְבָט פּוֹן לְעַרְנִיאָר בֵּין 1931/32 אַיזְׁ שָׁוָיְן
דָא אַין שָׂוָל קְדוּבָן 170 קִינְדָּעָר. סְעוּרָט
וּוּידָעָ גַּעַפְנָט אַ 5ְטָעָר קָלָ, וּוּלְכָעָר וּוּרָט
נָאָךְׁ דְעַרְוּיָל גַּעַפְרִיטָ פְּאַרְיִינְקָט מִיטָן
נָאָךְׁ 4ְטָן קָלָ. אַוְיָה אָ טִילְׁ לִימְדִים. דִי שָׂוָל
בְּרִיטָעָט וּיךְׁ אַוְים אָנוֹן פְּאַרְפָּסְטִיקָט
זִיךְׁ. זִיךְׁ וּוּרָט שָׁוָיְן פְּאַפְּלוּעָר אַוְיָה שְׁנִירָ
פִּישָׁאָקָט. אִיר אַנוֹעָן וּוּאַקְסָט.

בֵּין הִיְנִיטִיקָן טָאגְׁ צִיְילָט דִי
שָׂוָל בֵּין 200 קִינְדָּעָר אָנוֹן חָאָט 5 קָלָאָסָן.
דָעַר 5ְטָעָר קְלָאָס וּוּרָט שָׁוָיְן גַּעַפְרִיטָ
אַיְנָאָנְצָן בָּאַזְוְנָדָעָר. דִי אַיְבָרְקָעָר קָלָאָסָן
זָיְנָעָן צָאַלְרִינְכָעָ. דִי שָׂוָל וּוּאַקְסָט פּוֹן
אָנוֹטָן, — אָנוֹן סְזִינְגָן לְעַלְעַדְעָנְצָן
דָעַרְפָּאָר, אָזְׁ דִי שָׂוָל וּוּטָ וּוּינְטָרָ
וּוּאַקְסָן אָנוֹן וּוּטָ אַוְותָ אָזָא אָוּפָן
וּוּאַקְסָן בֵּין אָ נָאַרְמָאַלְעָר 7-קָלָאָסְקָעָר
פְּאַלְקָסְשָׁוָל. אַיְן דָעַר שָׂוָל אַרְבָּעָט שָׁוָיְן
אַיְצָטָעָר אָ לְעַרְעָרְ-פְּעָרְסָאָנָל אַיְן בָּאָ
שְׁטָאָנְדָר פּוֹן 8 פְּעָרְזָאָן. צְוּלִיבָדָעָם, וּוּאָס דִי
שָׂוָל אַיזְׁ אַוְסְגָּנוּוּאַקְסָן, אַיזְׁ דָעַרְ לְאַקָּאָל
פּוֹן דָעַר שָׂוָל גְּעוּוֹאָרָן צָו עַנְגָּ.

דִי שְׁוָלְ-פְּאַרְוּוֹאַלְטָוָנָגָן גַּעַמְתָּ אָנוֹן שְׁרוּטָ
צָו אַנְהִיָּבָט פּוֹן קְוָמְעַנְדִּיקָן לְעַרְנִיאָר דָעַם

נעם זומער מיט דער היילך פון עלטערן
קאמייטעט אווועשגענשיקט געווארן אין די
זומער-קאלגניעם 24 קינדרער.
אט איזו זעם עם אוייס אין אלגעמייע
קאנטורן די געשיכטע פון דער י. דינער
ואיז-שול און איר צוشتאנד בעי ח'ניצי
טייקן טאגן.

יזחק טעוצקי.
פארוואלטער פון דער של

טערן-קאלמיטעט, וועלכער האט פאר די
לעצעט אַרְן אַרוֹסֶגָּוִזֶּן אַיְרוּדוֹדִיקָע
טעטיקיט. אַדָּאנֵק אַיְם זַיְנֶנָּן גַּעֲמָאָכָט גַּע-
וֹאַרְן עַטְלָעֶבֶעֶן נִיְּטִיקָע אַיְנוּעָסְטִיצִיעָם
בֵּין דָּעֶר שָׁוֹלְ, אָנוֹ סְ'יִינָעֶן דָּרְכָּגָעָפְרָט
גַּעַוְאַרְן עַטְלָעֶבֶעֶן גַּעַלְטָאָונְטָעָרָנְעָמְנוּנָעָן,
אַסְּרָקָה האט ער אוֹפְּגָנְטָאָן אוֹפְּנָעָבִיט
פָּוֹן באָזָרָן די אַרְעָמְסָטָע אָנוֹ שׂוֹאָבָּ-
סְטָעָ קִינְדָּעָר פָּוֹן דָּעֶר שָׁוֹל אָין די זּוֹמָעָרָ-
קָאָלָאָנָעָם. אַזְוֵי זַיְנָעָן דָּעָם פָּאָרָגָאנָגָעָ

די סְפָּעָצִיְּעָלָע שָׁוֹלְ.

דִּסְפָּעֶצְיַעַלְעַד.

ציינירן אַ יידישע אַפְטִיכְלֹונְג בֵּין דַעַם
פְּסִיכָּאַלְאַגְּנִישָׁן קָאָפְּגִּינְעַט פָּוּן וּוּילְנָאָר
מַאנְיָסְטְּרָאָטָם אֲוֹנְטָאָר דַעַר לְיוֹתָוָג פָּוּן
דָ'רְגָּה גַּעֲנָזָעָלְעַד. פָּוּן דַעַר גְּרוֹסְמָעָר צָאָל
(הַעֲבָרָה 80) קִינְדָּרָעָה, וּוּלְכָעָזְיַעַן
דוֹרָךְ אַיר קוֹוָאַלְיפִּיצְיַרְט גַּעֲוָוָאָרָן אַלְמָן
קָאַנְדִּידָאָטָן פָּאָר אַ סְפָּעֶצְיַעַלְעַד שָׁוֹלָן
זַיְעָנָעָן לְכַתְּחִילָה אַנְגָּנוּמוּן גַּעֲוָוָאָרָן 20
קִינְדָּרָעָה, וּוּסְמָהָאָפָּן פְּרִיעָר בָּאַזְוָכְטָה
שָׁוֹלָן פָּוּן פָּאַרְשִׂידְרָעָנָע שָׁוֹלָצְעַנְטָוָאָלָעָם.
נִיטָּקָוְנִיךְ אַוְוָיְדָה דִי אַוְסְמָרָגְנוּוֹיְנָלָעָה
בָּעַמְּטָעַרְעַלְעַד שָׁוּרְעָרְקִיטָּן, הָאָט דִי
נִיעָזְנָעָן צָוְנָאָטָלָט גַּעֲרָבָעָט נַאֲרָמָל אָזָן
בָּאוֹזִין אַיזְנָשְׁטָאָטָן יָאָרְפָּוּן אַיר עַקְסָרִי
סְטוּנָעָן צָו גַּעֲוָיָנָעָן דַעַם צָוְטָרְיוֹ פָּוּן דִי
עַלְתָּעָרָן אָזָן דִי סִימְפָּאָטִים פָּוּן דַעַר
יַיְדִּישָׁרָג גַּעֲזָעַלְשָׁאָפָּט. אַיזְנָשְׁטָאָט
יַיְדִּישָׁרָג גַּעֲזָעַלְשָׁאָפָּט. אַיזְנָשְׁטָאָט
מִיטָּן אַיְפָּקָמָעָן פָּוּן דַעַר יַיְדִּישָׁרָג
וּוּלְטָלְעַבָּדָר שָׁוֹלָהָאָט דִי בָּאוֹוּסְטוּזִי
נִיקָּע לְעַרְדְּשָׁאָפָּט גַּעֲמָוָת וּוּרָעָן אַוְיְפִּיד
מְעֻרְקָזָם אַוְיְפִּיד דַעַר נַוְוִסְמָעָר צָאָל פְּסִיכָּאַלְאַגְּנִישָׁן
כִּישָׁע אַנְאַמְּאָלִיעָם בֵּין דִי שָׁוּלְקִינְדָּרָוָן
נַעֲרוֹאַזְוָעָט, פְּסִיכָּאַפְּאַטְיִישָׁע שְׁטָרְבִּין,
אַיְנָטָעַלְגָּנָעָנָזְדָּעָפָעָטָן. עַם אַיזְנָשְׁטָאָט
גַּעֲוָוָאָרָן, אַיזְנָשְׁטָאָט גַּעֲוָוָאָרָן דִי
שָׁוֹלָאָרְבָּעָט, מַזְוָאָזָן דַעַר עַרְשָׁטָעָר דִי
גַּעֲשָׁאָפָּן וּוּרָעָן אַ סְפָּעֶצְיַעַלְעַד שָׁוֹלָן
דִי גַּעֲוָוָאָרָן אַפְּגָעָנְשָׁטָאַנְגָּנָעָן קִינְדָּרָעָה, וּוּלָּ
כָּעַפְּאַרְשָׁוּרָן דִי אַרְבָּעָט אַיזְנָשְׁטָאָט
מַאְלָ-שָׁוֹלָן אָזָן וּוּרָעָן אַיר בָּאַעֲוָוָלָט
אַיזְנָשְׁטָאָט זַיְעָרָעָאָט אַנְטָוּזְקָלְגָּנָס-בָּאַרְעָבָעָנִישָׁן.
אַיזְנָשְׁטָאָט 1929 הָאָט אַנְגָּעוּהָוִפָּן פָּוּנְקָ

אַיזְנָשְׁטָאָט יַיְרָאָן אַיזְנָשְׁטָאָט
שָׁוּלְזָעָן בָּאַרְיָעָבָרָט גַּעֲוָוָאָרָן מִיטָּן
נִיעָם צְוָוִיגָּה פָּוּן דַעַר מַאְדָעָרָגָעָר דַעַר
צִוְּגָגָן — דָוָרָד דַעַר גַּרְינְדָּגָגָן פָּוּן אַ
היַלְפָעָדָאַגְּנִישָׁן אַנְשָׁטָאָלָט. אַיזְנָשְׁטָאָט
אַר 1932 אַיזְנָשְׁטָאָט גַּעֲוָוָאָרָן גַּעֲפָנְטָמָעָן
לְעַרְעָר-סְעִמְיָנָאָר גַּעֲוָוָאָרָן גַּעֲפָנְטָמָעָן
דַעַר 5 נַוְוּוּיְטָשְׁ-שָׁוֹלָן דַעַר עַרְשָׁטָעָר
סְפָּעֶצְיַעַלְעַד קְלָאָט פָּאָר גַּעֲוָוָאָרָן-אַפְּ-
נַעֲשָׁתָאַנְגָּנָעָן סִינְדָּרָעָר. אַסְךְ אַזְוָלְכָעָזְיַעַן
דַעַר זַיְעָנָעָן פָּאַרְאָזָן אַיזְנָשְׁטָאָט דַעַר פָּאַרְאָרָמָעָר
טָעָר וּוּלְנָעָן. דָאָס אַלְטָעָז גַּעֲטָמָעָן מִיטָּן
נַעֲפָנְטָמָעָן דִי וּוּסְטָמָעָן
אַזְוָלְכָעָז הַוִּיפָּן, דִי וּוּסְטָמָעָן
שְׁטָמָעָן, וּוּסְמָהָאָפָּן
אַזְוָלְכָעָז, זַיְעָנָעָן אַזְוָלְכָעָז
בָּאַרְשָׁוּרָן, אַזְוָלְכָעָז
נַעֲרָאַזְוָעָט, פְּסִיכָּאַפְּאַטְיִישָׁע
אַיְנָטָעַלְגָּנָעָנָזְדָּעָפָעָטָן. עַם אַיזְנָשְׁטָאָט
גַּעֲוָוָאָרָן, אַיזְנָשְׁטָאָט
שָׁוֹלָאָרְבָּעָט, מַזְוָאָזָן דַעַר עַרְשָׁטָעָר
גַּעֲשָׁאָפָּן וּוּרָעָן אַ סְפָּעֶצְיַעַלְעַד
דִי גַּעֲוָוָאָרָן אַפְּגָעָנְשָׁטָאַנְגָּנָעָן
כָּעַפְּאַרְשָׁוּרָן דִי אַרְבָּעָט
מַאְלָ-שָׁוֹלָן אָזָן וּוּרָעָן אַיר
אַיזְנָשְׁטָאָט זַיְעָרָעָאָט
אַיזְנָשְׁטָאָט 1929 הָאָט אַנְגָּעוּהָוִפָּן

פָּרֶר דַּי בְּאַדְעָרְפָּעָנִישׁן פָּוּן אַפְּגַּעַשְׂטָאַז
נְעַנְעַם קִינְדָּר אֹזֵן פָּרֶר דַּעֲרָרְדָּעְרְיְשָׁר
אַחֲרִיוֹת לְנָבֵי אִים, פָּרֶי פָּרְמָעְלְכָבָע
עַלְתָּעָרְוָן וְאַלְןָן וְיִךְ אַנְטָשְׁוִיסָּן צַו שִׁיקָּן
זְיוּעָרְ קִינְדָּר אֹזֵן אַשְׁוֹל גּוֹזָעָמָעָן מִיט
אַנְדָּרְעָרְ לְעַפְּקָטְיוּוּעָ, אֹזֵן דָּרְצָזָו — אַרְעָעָ
מַעַן קִינְדָּרְ.

עַס הַעֲרַשְׁת אַבְּעָרְ אֹזֵן דַּעֲרָר, „אַרְעָעָ
שָׁוְלָי“ אַפְּרִידְקוּיָּת אֹזֵן מְוֻנְטָרְקִיָּת
נִיטָּעָרְגָּנְדָּר וְוַיְיַדְעָרְ נְאַרְמָאַלְעָד
פָּאַלְקָשְׁוָה. דַּי אַרְבָּעָט וְוַעֲרָט גַּעֲפִירְט
אוֹוָף אַלְעַבְּנָסְנָאַעָנָנָן שְׁטִינוּעָר, וְאַסְּ
וּוְעַקְטָ בְּפִי דַּי קִינְדָּרְ אַינְטָרְעָמָעָן אֹזֵן
דְּרַמְוּטְקָט זְיִי צַו אַקְטְּיוּעָרְ בְּאַטְיוּ
לְיֻקְוָגָג. דַּי לִימְדוּדִים זְיַנְעָן פָּאַרְבּוֹנְדָן
מִיטָּהַנְּטָאַרְבָּעָט, שְׁפִילָ, רִיטְמוּק, גַּעַ-
וְאַנְגָּן. דַּעֲרָרְגַּעְסְטָרְ טִילְ קִינְדָּרְ זְיִיָּ-
נָעָן מוֹזְקָאַלְיָשָׁ, אַסְּקָחְאָבָן קִינְסְטָלְעָ-
רִישָׁע פְּעַקְיִיטָן. גְּרוּוּסָ אֹזֵן דַּעֲרָחָשָׁ
פָּוּן דַּי עַלְתָּעָרְ, 12—14—יאַרְיךָעָ, צַו
עַרְנְסְטָרְ אַרְבָּעָטָן, גַּעַנְיָי, סְטָאַלְעָרְיָי. דַּי
שְׁוָל הַאָטָ אַיְבָרְגָּנוּמוּן דַּעֲמָסְטָאַלְעָ-
רִיְיְוָאַרְשָׁטָאַטָּ פָּוּן לְעַרְרָסְעָמְינָאָרָ, אֹזֵן
דַּי עַלְתָּעָרְ קִינְדָּרְ אַרְבָּעָטָן אַוְיָסְ לְעָרָ-
מְכְשִׁירָוּמָוֹן אֹזֵן שְׁפִילְצָיָגָ פָּרֶר דַּי קְלָעָנָעָ-
רָעָ. אַקְלִיןְעָרְ נְאַרְטָן בְּיִי דַּעֲרָשָׁוּל גַּיְט
דַּי גַּעַלְגָּהָנָהָיָטָן צַו גַּאַרְטָן-אַרְבָּעָטָן.

דַּאָס אַלְיָזָן זְיַנְעָן מַעַרְ נִיטָן וְוַיְעַרְשָׁטָע
טְרִיטָן — עַס פְּעַלְתָן דַּעֲרָשָׁוּל נְאַרְדָּאָס
נְיִיטְקָסְטָעָ אֹזֵן מַעְבָּלָן, מְכְשִׁירָוּמָוֹן. אַוְיָסְ
דַּי אַיְנָעְוָוָיְנוּקָסְטָעָ פְּעַדְאָנָגָן-פְּיכָאַלְאָגָן
אַרְבָּעָט וְוַעֲרָט נְאַרְדָּ נִיטָן גַּעַפְּרִיטָן אֹזֵן דַּעֲמָ-
גַּעַהְעָרְוִיקָן פָּאַרְנָעָם צְוִילָבָ דַּעֲמָ, וְאַסְּ דַּי
אַנְשָׁטָאַלָּט אֹזֵן נְאַרְדָּ נִיטָן אַרְוּסָ פָּוּן אַיְרָ
אַרְגָּנָאַנְיָוָרָוָנָס-סְטָאַדְיָעָ.

אַוְנְדוּזָרְ פְּרָסְפָּעְטָוָוָ אֹזֵן אַ-קְלָאַ-
סִיקָּעָ שָׁוְלָן, וְאַסְּ וְאַלְגָּבָן יְעָרָן
קִינְדָּר אַמְּקָסְיָמָלָעָן, לְוִיטָן זְיַנְעָן מַעַנְ-

טָעָרְ צַוְמָאַלְן אֹזֵן אַיְנָהִיטְלְעָכָבָרְ,
אַיְדָעָרְ אֹזֵן דַּעֲמָלְעָרְ. דַּאָס בְּאַוְוּיְוָטָן,
אֹזֵן דַּעֲרָאַפְּקָלְיָיָבָ פָּוּן דַּי קִינְדָּרְ אֹזֵן
פָּרֶר דַּעֲרָעְסְטָעְנִיְזָנִיטָן פָּוּן דַּעֲרָשָׁוּל
גּוֹוּוֹרְן סִיסְטָמָאַטְיָשָׁרְ.

דַּי פָּרָאַפְּרָץָ פָּוּן דַּעֲרָ אַלְגָּלְעָדָ אֹזֵן פָּוּן
צַאָל יְיַנְגָּלְעָדָ אֹזֵן מִידָּלְעָדָ אֹזֵן פָּוּן
אַנְהִיבָּ אֹזֵן בְּמַעַט אַקְנָסְטָאַנְטָעָ : אֹזֵן
עַרְךָ 40 פְּרָאַצָּ יְיַנְגָּלְעָדָ צַו 60 פְּרָאַצָּ
מִידָּלְעָדָ. נְעַמְנִידָיָ אֹזֵן אַכְטָן, אֹזֵן דַּי
יְיַנְגָּלְעָדָ קְוּמָעָן דַּאָס רָוּבָ פָּוּן דַּי רְעָלִיָּ
גּוֹזָעָ שָׁוּלָן, מְוֹזָן מִיר אַפְּשָׁאַצָּן זְיוּעָרְ
צַאָל וְוַיְיַ אַרְעָלְאַטְיוֹרְהָוִיכָעָ — אֹזֵן וְוַיְיַ
אַפְּאַוְיָוִזָּ פָּוּן צּוֹטְרָוִיָּ צַו דַּעֲרָשָׁוּל מַצְדָּ-
דַּעֲרָעְלְמָעְן-מַאְסָעָ.

בְּדָרְכָ-כָלָל וְוַעֲרָן אֹזֵן דַּעֲרָשָׁוּל אַנְגָּנוּמוּן
קִינְדָּרְ מִיטָן אַזְנְטָלְעָגְנִינְצְ-קְוָאַצְיָ-
עַנְטָ פָּוּן 50 בְּיוֹ 70 פְּרָאַצָּ. עַס זְיַנְעָן
אַבְּעָרְ פָּאַרְאָן אַוְיָס אַיְנְצָלָעָן קִינְדָּרְ
מִיטָן אַנְדָּרְוִיקְעָרְ אַדְעָרְ אַהֲכָרְעָרְ
אַיְנְטָלְעָגְנִינְצָיָן. לְעַצְמָנָס אַנְגָּנוּמוּמָעָן
וְיַנְעָן דַּאָס רָוּבָ קִינְדָּרְ מִיטָן שְׁפָרָאַ-
כָּלְעָרְ, וְאַס שְׁטָעָרְן זְיִי צַו בָּאַזְוּכָן דַּי
נְאַרְמָאַלְעָדָ שָׁוּלָן. דַּעֲרָ פְּרָאַצְעָנָטָן פָּוּן
שְׁפָרָאַ-גְּעַשְׁטָעְרָטָעְ קִינְדָּרְ אֹזֵן שָׁוּל אֹזֵן
זְיוּעָרְ גְּרוּוּסָ — נִיטָן וְוַיְיַנְעָרְ פָּוּן 75
פְּרָאַצָּ.

דַּי סָאַצְיָאַלְעָ אַפְּשָׁטָאַמְוָגָן פָּוּן דַּי קִינְ-
דַּעֲרָ אֹזֵן אַלְפִּידְעָרְ אַיְנָהִיטְלְעָכָבָעְ : דַּעֲרָ
גְּרָעְסְטָעְ טִילְ עַלְתָּעָרְן זְיַנְעָן אַפְּוּפָעְ
רְיוּוּרְטָעְ אֹזֵן אַרְבָּעְטָסְלְאַזְוָעָ בָּאַלְמָעָלָ-
כָּבָעָ. דַּי צְוּוּיְטָ-גְּרָעְסְטָעְ נְרוּפָעְ בִּילָדָן
נְאָסְ-חָעְנְדָלָעָ ; דָּאָן — שְׁוּאַרְ-אַרְבָּעְטָרְ.
פָּאַרְאַיְנְצָלָטָן זְיַנְעָן קְוָאַלְיְפִּצְירָטָעְ אַדְ-
בָּעָטָרְ, הָאַנְדָּלָס-אַנְגָּנוּשְׁטָעְלָטָעְ אֹזֵן קְרָעָ-
מָעָרָ. — פָּוּן דַּי סָאַצְיָאַלְעָ-הָעַכְעָרָעָ שִׁיכְטָן
וְוַעֲרָטָן דַּי שָׁוּל דָרְוּוֹיְלָ נִיטָן אַוְיָנְעָנוֹצָטָן.
צַו שְׁוָאַדָּ אֹזֵן נְאַרְדָּ דַּי פָּאַרְשָׁטָעְנְדָעְנִישָׁ.

פארשפריטונג פון היילפערציג אוניברסיטה דאנקן, דער דערצייעריווער אוון מאטעריע-
 לער פאראזאָרגונג פון אַנְדֶּרְמַאָלָע קינ-
 דער (ニシスチク・アーベンゲンシュターン), שוער-
 דערצייבאָרע, קינדער מיט שפראָך-פֿע-
 לערן אוון פעלערן פון הוישים, אויך
 פאָרָאוֹרָלָאָזָטָע קינדער). — אין דער ער-
 שטער רוי מוֹזֵא אַבעָר די גַּעֲזָלָשָׁפְט
 אַנְשְׁטְּרוּנְגָּן אלָע פּוּחוֹת, פְּדוּ צוֹ פָּרָאִי-
 פּוֹנְדְּרוּנוֹן אוֹן אַוְיסְצּוּבְּ�ין די סְפָעָצִי-
 עַלְעַל שׂוֹל. לְעַת־עַתָּה עַקְסִימְטוּרָט די שׂוֹל
 נָגָר אַדָּאנְקָן דָּעַם, וּוֹאָס זַי פָּרָמָאנְגָּט אָז
 אַוְמוֹיִיסְטָן לְאַקָּלָאָן אָז לְעַרְעַד־פֿער-
 סְפָּאָנָאָל, וּוֹאָס אַרְבָּעַט פְּמַעַט וּוֹי אָז
 שְׁכִירָות. די הַכְּנָסָות פון דער גַּעֲזָלָשָׁפְט
 אַשְׁפָט דָּעַקְן וּוֹוִיט נִיט קִין הַלְּפָטָט פון
 חַוְּדְשִׁידְקָן בּוֹרוֹזְשָׁטָט (200 גִּילְדוֹן פּוֹן
). (500)

мир זינגען אבער זיכער, או דו וויך
טישע ארבעט, וואס ווערט דא געטאָן,
וועט געפינגען די ניויטיקע אַפְשָׁאַצּוֹנָן
אוֹן אוֹן די ערשות אָן פּוֹלִין יְדִישָׁע
סְפָּעֵצְיָעָל שָׁוֹל וּוְעַט זֶיךְ אַנְטוּקְלָעָן
צָו אַפְּאַנְעָרָ-אַנְשָׁטָאלָט, וואס וועט געפּן
אָן אַנְרָעָגָנָן צָו היְוִילְפֿעָדָגָאנִישָׁע אַרְ
בעט צְוִישָׁן די יְדִישָׁע מַאֲסָן אוֹךְ אַין
אנְדָרָע עַרְטָעָר
דיַיר ווַיְתַשׁ לְעָנוֹן

לעכנייטוּן, בילדונג אין די ראממען פון
און עלמענטאר-שול — אונ אונ אונשיינס-
דייקע פֿעַזְיעַלָּע פֿאַקְשָׁול אַדְרָעָר לְאנְדָר
ווירטאטפֿלְעַבְעָדָה קְאַלְאַנְיָע, ווֹאָם וְאָל
אַים אַרוֹסְמָלָאָן אַין לעבען אלְס גוֹטָן
מוֹטִיקָן אָוָן גַּעֲמִינְשָׁאָפְטָם — פֿרִוְידִיסָּן
בְּאַלְמָעֵלְאַבָּע אַדְרָע עַרְדָּאַרְבָּעָטָר —
אַין יָדוֹן פָּאָל אַרְבָּעָטָסְפָּעַקָּן, לעבען-
מענטישן.

* * *

במי דער גאנצער פארשטעדניען און דעם אינטערעס פאר דער ספעציילער של האט דער צ. ב. ק. דאך ניט געקנט געמען אויפֿ זיך די לאסט פון אויר מאָ טעריעלער אויסחהאלטונג. דעריבער האט דער צ. ב. ק. נלייך נאר דער גראנדונג בון ערשותן ספעציילן קלאס איבערגען געבען אים אין רשות פון אַפְּאוֹזְנוּדְרָן קאַמִּיטָט, וועלכער האט גענומען די אַינְצִיאָטוֹן צו גראנדן אַגְּזָעָלְשָׁפֶט פאר ספעציילער דערזיזונג.

נאר א לעגעערעד צו גורייטוננס-ארבעט
אייז די דזוקע גזעעלשאפט געווארן לעז
גאלזירט און זומער 1983. פֿי הײַנְז
טיקן טאג ציילט זי אָרוּם 200 מיטיגלידער
— מענטשן פֿון די פֿאָרשיידנסטָע
שריוויז און שיכטן, וועלבּע זונען פֿאָ
רייניקט דורך די ואָכלעכּע ציילן: דער

קִינְדָּעָרְבִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ.

די יידישע און פּוֹלוּיִשׁ ע., זעלכע

מ'האט אינגעפֿרט איזן יאָר 1923.

מייט דער בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ באָנוֹצֶן זיך
שְׁוֵילָעָר פּוֹן אַלְעַ שְׁוֹלָן פּוֹן פָּאָרְשִׂיְּרָעָנָע
ריְכְּטוֹנָנָעָן, אוּיךְ אַזְּעַלְבָּעָן, וּאָסְ בְּאָ-
זָוְכָן קִיּוֹן שְׁוֹלָן נִיטָן, טַעֲמַנְאָרִיסְטָן,
שְׁוֵילָעָר פּוֹן די פְּרָאָפֿעָסִיאַנְגָּלָעָ שְׁוֹלָן
אוֹן בְּכָלְ יוֹנָנָט בְּזַוְּ 18 — 20 יאָר.
לוּוִיט די לְעָרְזָן-אַנְשָׁטָלָטָן וּוּרְדָן די לְיִיעָ-
נָעָר אַזְּוִי פָּאָרְטִּיוֹלָט: קִינְדָּעָר פּוֹן
יְדִיְּשִׂוּעָלְטָלְעָבָעָ שְׁוֹלָן 49,3 פְּרָאָצֶ/
הֻפְּרָעִישָׁע שְׁוֹלָן 16,6 פְּרָאָצֶ/, פּוֹלִישׁ
שְׁוֹלָן 15,4 פְּרָאָצֶ/, אַרְבָּעָטְנְדִּיקָע יְוֹנָנָט
אוֹן אַזְּוִינָן, וּאָסְ בָּאַזְּוֹכְן קִיּוֹן שְׁוֹלָן נִיטָן —
18,7 פְּרָאָצֶ/. לְוֹטָ דָּעָר באַשְׁעַפְּטִיקָנָג
פוֹן די עַלְתָּרָן בְּיַדְןָן די קִינְדָּעָר די
אַרְבָּעָטְנָעָר אוֹן אַנְגְּשָׁטָלְטָעָ 30,8 פְּרָאָצֶ/
הָאַנְמוּעָרָקָעָר אוֹן 12,4 פְּרָאָצֶ/, קְרָעָמָעָר אוֹן
סּוּחָרִים 45,6 פְּרָאָצֶ/, אַוְמְפָאַשְׁתִּיכְמָעָ
פְּרָאָפֿעָסִים 11,2 לְוִיטָן עַלְתָּרָ: קִינְ-
דָּעָר בְּזַוְּ 15 פְּרָאָצֶ/, פּוֹן 16 —
20 יאָר 21,2 פְּרָאָצֶ/.

פוֹן דָּעָר לְעַצְטָרָטָאָפְּלָעָ אַזְּוִי צָו וּזָן,
אוֹן דָּעָר כָּאַרְאָקְטָעָר פּוֹן דָּעָר בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ
הָאָט זִיךְ & בִּיסְלָן נְעַבְּטוֹן, דָּיְהָ נִיטָן נָאָר
קִינְדָּעָר באָנוֹצֶן זִיךְ מִיטָּ דָּעָר בִּיבְּלִיאָ-

טָעָךְ, נָאָר אוּיךְ יוֹנָנָט.

די בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ הָאָט זִיךְ אַינְגְּעַנְשָׁאָכָט
אוּיךְ אַ לְיִטְעָאָטָר צְוָנְעַפְּאָסָט פָּאָר
יוֹנָנָט. דָּאָס לְיַיְעַנָּעָן פּוֹן די קִינְדָּעָר
וּוּרְטָט אַנְגְּעַפְּרָט דָּוָרָךְ די בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ
דִּינָּס. די בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ הָאָט צְוָנוֹפְּגָעָ-

די קִינְדָּעָר-בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ אַזְּוּגָנִין
דָּעָט גַּעֲוָאָרָן אַזְּוּגָנִין יְאָר 1909 19 בְּנֵי דָעָר
מְעוֹלְשָׁאָפְּט, „קִינְדָּעָר – פָּאָרְזָוָרְגָּוָנָגָן”,
בָּרָאָשׁ פּוֹן וּוּלְכָעָר ס' אַזְּוּגָנִין גַּעֲוָעָן דָּיְהָ
הָ, קָאָוָאָרְסָקִי. די עַרְשָׁטָע בִּיכָּעָר, וּאָסְ
די קִינְדָּעָר-בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ הָאָט פָּאָרְמָאָגָט,
זַיְעָנוּן גַּעֲוָעָן אַוִּיסְשָׁלִיְּסָלָעָר אַזְּוּגָנִין
פּוֹן יְאָר 1915, אַזְּוּגָנִין מִיטָּן
וּוּסָם. פּוֹן דָּעָר יִדְיָוָשָׁע שְׁוֹלָן, וּוּאָסָט
די פָּאָדָעָרָגָגָן פּוֹן יִדְיָוָשָׁע בְּוֹרָה, אַזְּוּגָנִין
בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ הַיְבָט אַזְּוּגָנִין אַלְכָיָן
וּאָסְ אַזְּוּגָנִין נָאָר פָּאָרָאָן אַזְּוּגָנִין יִדְיָוָשָׁע. בִּיסְ-
לְעַכְוּנִין שְׁטוֹפָט דָּאָס יִדְיָוָשָׁע בְּולָד
אָרוּסָם די בִּיכָּעָר אַזְּוּגָנִין שְׁפָרָאָכָן
אוֹן פָּאָדָעָטָמָט דָּאָס עַרְשָׁטָע אָרָט.

אַזְּוּגָנִין יְאָר 1919 וּוּרְטָט לְיִקוּוּדִירָט די
גַּעֲוָאָלְשָׁאָפְּט, „קִינְדָּעָר-פָּאָרְזָוָרְגָּוָנָגָן”, אַזְּוּגָנִין
דָּעָר אַקְרָשָׁת גַּעֲנְרִינְדָּעָטָר צְעַנְטָרָאָ-
לָעָד בִּילְדָוָנְגְּסָקְאָמִיטָעָט נָעָמָט אַרְיָין די
בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ אַזְּוּגָנִין נַעַז פּוֹן זַיְעָנִין אַנְ-
שְׁטָמָאָלָטָן. פּוֹן דָּעָם מָאָמָעָנָט הַיְבָט אַזְּוּגָנִין
די בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ צָו וּוּאָסָט אַזְּוּגָנִין דָּעָר טִיאָ
אוֹן אַזְּוּגָנִין דָּעָר בְּרוּיטָם. ס' אַזְּוּגָנִין אַגְּרוּסָ-
צְוָפְּלָסָם פּוֹן לְעַזְעָר אַזְּוּגָנִין אַלְעַבְּחָפְּטָמָ-
בָּאוּנְגָגָן פּוֹן בִּיכָּעָר.

די בִּיבְּלִיאַטְמָעָךְ פָּאָרְמָאָגָט בְּנִים אַיִּצְ-
טִיקָּן מָאָמָעָנָט 18177 בִּיכָּעָר, פּוֹן דָּעָם:
יִדְיָוָשָׁע, 8783, הַעֲבִירִישָׁע 1440, פּוֹלִיאָ-
שׁע 3335 אַזְּוּגָנִין 4619.
רוּסִיָּשׁ בִּיכָּעָר וּוּרְדָן פָּאָרְדָּי לְעַצְטָע
יאָרָן אַינְגְּנָאָנָצָן נִיטָן אַרְוִיסָנְגָעָבָן. דָּאָס
אָրָט פּוֹן די רֹסִיָּשׁ בִּיכָּעָר פָּאָרְגָּעָמָעָן

בײַס גיטטען בִּיכער אֵין דער קִינְדָּעָר-בִּיבְּלִיאָטָעָק פֿוֹן צ. ב. ק.

איַן לְיִעְנוֹזָאָל בַּיְ דָּעָר קִינְדָּעָר-בִּיבְּלִיאָטָעָק פֿוֹן צ. ב. ק.

פארן ליעצטן יאר האבן דעם ליענען
ואל באזובט 7922 לאזער און ס'זינען
ארויסגעגעבען געווארן 9995 ביבער, פון
דעם יידישע 7958 (פראץ'), העבר-
רעישע 167 (1,7 פראץ'), פולישע
1870 (18,7 פראץ').

ביזן יאר 1930 איז די הויפט-שטיטא
פון דער בייליאטע באשטיינען פון
די סופטירעס פון צ. ב. ק., אבער פאר
די לעצטן יארן, וווען דער מאטעריעלער
מצב פון צ. ב. ק. האט זיך פאעריגערט,
האט זיך די סופטירעס אונגעאנצן אפנע
שטעלט. די קהילה צאלט ניט אום
דאס, ואט זוי האט באשטיינט; דער מאָ
ニיסטראט סובסידרט, בעל ניט קיון
בייליאטען, איזו איז די לאגע פון דער
אנשטיינט איז געווארן קטאטראטראטאל.
דאן האט זיך געשאפען אַ קאמיטעט
„פרינדר פון דער בייליאטען“, וועל-
כער האט זיך געתטעטל אלס ציל פיר
אנציעל צו העפנ דער בייליאטען.

עטעלט רשיומות פאר יעדן לערניאר,
וועלכע זינען קאנטראלורט געווארן
דורך אַ גערעדטאמיטיע.
פארן ליעצטן יאר זינען ארוויסגעגעבען
געווארן 85,903 ביבער, פון דעם:
יידישע 15,437 (48 פראץ'), העבר-
יעש 1498 (4,2 פראץ'), פולישע
0,1 (52,7 פראץ'), רוטיעז — 0,1
פראץ'.

פאר די לעצטע יארן פילט זיך בעל
א ווקס און פאדרונג פון פולישן בור,
אבער מ'קען ניט זאגן, איז דאס פולישע
בור שטופט ארכוס דאס יידישע, וויל
דער גראטער טויל קוינדרער, וועלכע
לייענען פוליש, לייענען אויך יידיש.
בעי דער בייליאטע געפינט זיך און
אומיסטער לייענזהל, וועלכער וורט
זיעער לעבהאפט באזובט פון די קין-
דער. איזו, למשל, האבן פאר יוני, יולי,
אוונוסט 1983 דעם לייעניאל באזובט
4689 לאזער און ס'זינען ערוויסגעגעבען
געווארן 5805 ביבער.

זומער-קאלאניע פאר שוואכע קינדרער פוז צענטראָלן עלטערז-האמיטעט.

דער שטאמען פון ענגע שטויביבע נאָסן פון יידישן פערטל, וו זונ און פרישען לוּפֶט זונגען זעלטנען געסט.

זוייער פֿינְלַעֲךָ איזוֹ דעריבער די לאָגָע פון די פֿעְדִּיךְאָטָן, וווען עס קומט דער פרילינג און צענְדְּלַקְּעָר מְאַמְּעָם גָּרוֹן, איזוֹ זוייער קינדרער זאלָן באָטש אַגְּדוֹש נוּן איזוֹ קָאָלְאָנָּע, פְּרִי באָטש אַבְּיסָל אַפְּצָוּפְּרִוּשָׁן די לְוָגְנָעָן אָנוּ אַנְּכָּנָּע שְׁעָפָּן כּוֹחָות צָמָּה נְיֻם שְׁוֹלְיָאָר. אָנוּ די לְעָרָרָר מִיט די שְׁוֹלָן - דְּאַסְּטוּרִים שְׁטִיעָן פְּאַרְצְּוּפְּלַטְּמָע אָנוּ ווַיְסָן נִיט ווּמְעָן פְּרִירָעָר צָו נְעָמָּעָן, ווַיְיַלְּאָלָעָן קִינְדָּר דָּרָטָם אַיְזָן זְיוּגָר מְאַס בָּאָז דָּרָטָם אַיְזָן זְיוּגָר גְּעוּזָנָט אָנוּ אַלְעָה אַבְּפָן זְיוּגָעָר רָעָכָט אַוְוָה זָוָן, לוּפֶט, ווָאָז טָר אָנוּ שְׁפִּינָּן.

מייטן אַנְקָום פון פְּרִילְינְג ווְאַרְפָּן זִיךְרָע דְּרִיבְּרָעָר די עַלְטָעָרָן פון דָעָן,,צָעָק,, מִיט בְּרָעָן צָו דָעָר קָאָלְאָנָּע אַרְבָּעָט, אַגְּבָּ — אָנוּ אַגְּרָאָשָׁן גְּעָלָת, אַלְיָוָן דְּרָדְרִיקָטָע אָנוּ דְּרָשְׁטִיקָטָע פון קְרִיזָוִים אָנוּ אַרְבָּעָטָסָלָאָזְוִיקָיִטָּה.

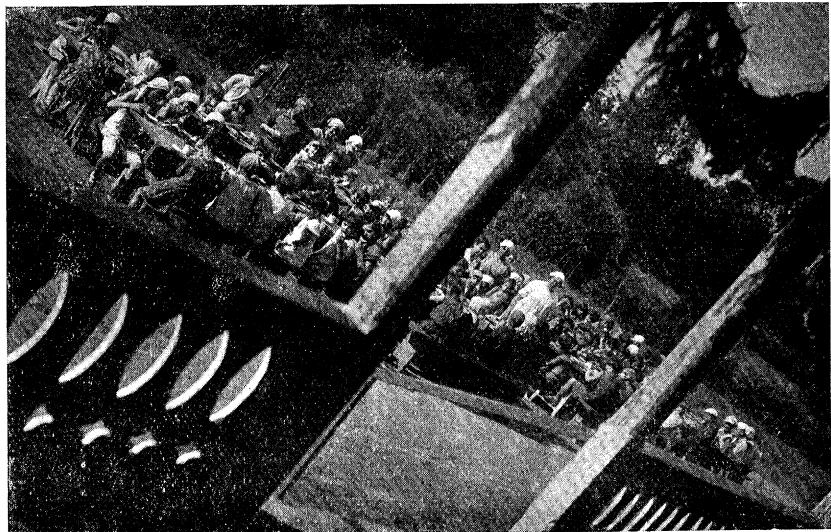
מייט יעדָן פון די 7 יאָרָקְסִיסְטָעָנִי זונגען די שְׁוֹעָרִיקִיטָן פון אוּפְּפִוּיָעָן אָנוּ אוּסְהָאַלְטָן די קָאָלְאָנָּע גְּעוּזָקָטָן. יְעָדָר ווִיטְעָרְדִּיקָעָר יאָר אַיְזָן די פְּינְאַנְצְּיָעָלָע הִינְזִיכְטָן,,בְּעַסְעָר,, אָנוּ,,לִיבְּכָטָר,, גְּעוּזָן פָּאָרָן פָּאָרִיךְן, אַבְּעָר מִיטָּן ווּסְקָס פון די שְׁוֹעָרִיקִיטָן זונגען אוּיד גְּעוּזָקָטָן די עַקְשָׁנוֹת, אַיְמָפָעָט לִיבָּע אָנוּ אַיְבָּרְגָּעְבָּקָנִיט צָו דָעָר זָיָה.

דער צענְטְּרָאָלָעָר עַלְטָעָרָקָמִיטָעָט פון די יְרוּשָׁאֵלָלְטָלְכָע שְׁוֹלָן אַיְזָן ווּילָן („א. ע. ק.“) אַיְזָן אַהֲלְבָּאָוִיטָאָר גָּאוּמָע אַרְגָּאָנִיזָּאָצָּעָב בְּינָם צ. ב. ק., ווָאָס אַיְזָן גְּשָׁאָפָּן גְּעוּזָאָרָן, פְּרִי צָו בְּאָפְּרִיָּה דִּיקָן די נוּוִיטָן פון די שְׁוֹלָן, ווּלְכָעָדָי לְאַקְאָלָעָל עַלְטָעָרָן-קָאָמִיטָעָט זְונְגָעָן נִיט בְּיכָוָלָת אַלְיָוָן צָו פָּאָרוּזְקָלְעָבָן.

איינְסָס פון די לְיְהִוְלָנְגָס-גְּנָעָפִים פון דער צָעָק-אַרְבָּעָט אַיְזָן זְומָעָר-קָאָלְאָנָּע פָּאָר די שְׁוֹאָכָע שְׁוֹלְיָקְנָדָר, ווּלְכָעָדָי הָאָט אַיְזָן זְומָעָר 1933 פָּאָרְעָנְדִּיקָט דָעָם 7 טָן יָאָר פון אַיְזָן עַקְסִיסְטָעָנָץ.

דער גְּעָדָאָנָס ווּעָגָן גְּרִינְדָן אַקָּאָלְאָנָּע פָּאָר די שְׁוֹאָכָע קִינְדָרָעָר פון די צ. ב. ק. שְׁוֹלָן אַיְזָן אַרוּפָנְשָׁוּזָוּמָעָן אַיְזָן צָאָזָר מעָנָהָגָג מִיט דָעָם פָּאָקָט, ווָאָס די גְּזָעָלְשָׁאָפָט,,טָאָזָו,, ווּלְכָעָדָי אַיְזָן אַיְזָן תָּלְעָרָבָן אַיְזָן אַרְדָּדָנָעָן סָקָאָלְאָנָּעָט פָּאָר די שְׁוֹלְיָקְנָדָר, אַיְזָן נִיט גְּעוּזָן בְּיכָוָלָת אַרְיִינְצָוּנְגָעָמָעָן אַיְזָן אַיְזָן קָאָלְאָנָּעָט די אַלְעָה קִינְדָרָעָר, ווָאָס האָפָן זִיךְרָאָז אַיְזָן אַפְּרוּקָאָלְאָנָּע גְּנָנִיְּטִיקָט. יָאָר-אָזָין, יָאָר-אָזָין פְּלָעָגָן אַסְקָּדָר בְּלִיבָּוָן מְחוּזָי אַקָּאָלְאָנָּעָט.

אַבְּעָר קִינְדָרָעָר שְׁוֹאָכָע, אַפְּנָעְצָעָרטָעָט, בְּלִוְטָאָרָעָט, בָּאַדְרָאָטָעָט פון שְׁוֹוִינְדָן זָוְכָט אָנוּ אַנְדָרָעָר חֹלְאָתָן, אַיְזָן דָא אַיְזָן די צ. ב. ק.-שְׁוֹלָן אַסְקָּדָר. מִיט די יָאָרָן פון פְּוּיְפָרְזָאָצָעָב פון די יְוִידְשָׁעָפָלְקָסָט מִיטָּן, קְרִיזָוִים אָנוּ אַרְבָּעָטָסָלָאָזְוִיקָיִטָּה ווָאָקָסָט זְיוּגָר צָאָל אָוְמָגָהָיָעָר. די קִינְ-

די קינדער בעי מיטאג אויפֿ דער וועראנדע אין דער צעַק-קָאַלְאַגְנִיעַ אַין וועראַק, 1933

די צעַק-קָאַלְאַגְנִיעַ אָן די קָאַלְאַגְנִיעַ-קָאַמִּיסִיעַ. ווילְנָס, 1932

מייט זאמלפוייננס און דער יעקר מעד ווערט „באנקירן“ — די פאלטעלאך בעם, ארבעטער און קלינעהנDELער פון „צעק“, שרייבן, ושיירין זיך איינען די אנדערע וועקסלען און דיסקאנטינן וויא, פדי עס זאל זיין מיט וואס צו דינגען די זומערוואזינונג. שפעטער קומען די 2 זוד מערדיקע חדשם, וווען ס'מוו גיינ 18 אינטאנסיווע ארבעטע אויה צו באזארגן די קאלאניע מיט אלען גויטיקן.

דער פערסאנאל פון דער לאלאניע בא- שטיט פון ^א פאראוואלטער, לעערר (בע- דאנציגיש-דרציעריש השגחה), עקא- נאם, קעבן, 2 שווארטצע ארבעטערים, פאניטארין און דקטאָר, וואס באזוכט די קאלאניע א פאָר מאָל דורך דער ואָר. די קינדרער ווערין אין דער קאלאניע מיט קיינע טעבניש ארבטען, אחויז דער השגחה בעי פארטילן דאס עסן, ניט פאלטען, צוּלִיב דער קורצער צוּיט, וואס ווי פאָרברענען דא.

דער סדרהיהם פון קאלאניע-טאג איז לערך פאלנדייקער:

7 פרי — קְוֹנֶג אַוּוֹף אוֹפְשָׁטִין,
7—7,30—וּאַשְׁׁן זֵיך אֵין הַלְּפָטָם,
וּאַשְׁׁן דֵי צִוְּן, פָּאָרְבָּעָתְן דֵי גַּעֲנָעָרָת.
7,30—8,30 — ערשות פְּרִישְׁטוּק.
8,30—10,30 — מעסטן די וואָרָעָט
קְוֹיט, רַוִּיקָע הַאנְטַ-אַרְבָּעָת, שְׁפָאַצְּרָאַר אֵין
וּאַלְדָּה.

10,30 — 11 צוּוִיטער פְּרִישְׁטוּק.
11—13 — זוֹן-וּוָאנָעָט, באָרוֹן זיך,
פארברענען אֵין וואָלָה, שְׁמוּעָסָן, האנְטָ-
אַרְבָּעָת, פָּאָרְלָעָוָגָעָן, צִוְּבָנָעָן, שְׁפִּילָּאָן
איינ דַּאַמְּקָע אַדְרָע שָׂאָר-טוֹרָנִיר אַדְ'גָּן.
13—14 מַוְתָּאָגָן.
14—16 — אָפְרוֹן — אַלְעָאָן אַוְיסָט
נָאָם רַוְעָן אֵין די בעטן.

כ' האט זיך ערבי אויך געשטארקט דער פאָוּסְטִין, אָז, „אוֹיבָן קָאָנוּ נִיט אַרְבָּעָר, מַזְוָן מַעַן אַרְבָּעָר“. אָונִ די קָאָלָאנְיעָ עַקְסִיטְרָט אָונִ ווערט יַעֲדָן וַאֲרָד דּוֹרְבְּנָטְרָאָן וַיְיָ אַלְבָּקְנָד אַוְוָה די צָאָרָטָע הענט פָּוּן די עַלְטָרָן.
אָונִ נַאֲך אַיְין זַאֲך מַזְוָן דּוֹרְבְּנָי אַוְנִ-
טָעַרְגָּשְׁטָרָאָן וּוּרָן, אָז די קָאָלָאנְיעָ אַרְבָּעָת פָּוּן „צעק“ האט להַלְוָתִין נִיט דֻּעָם בְּיִזְעָשָׂמָק פָּוּן פִּילְאָנְטָמָפָּעָ —
וּוֹ דָאָס טְרָעָט אֵין עַלְלָכְבָּעָ פָּאָלָן —
קִיְוָנְעָר טָוט דֵיר נִיט קִיְנָן טָובָה אָונִ
קִיְוָנְעָר. בְּאַנְלִיקָט דֵיר נִיט. די קָאָלָ-
נְיַעַטְעָקָט טְרָאָגְט דֻּעָם כָּרָאָקְטָעָר
פָּוּן אַקְאָפְּרָאָטְיוּוּר אַלְיָוְנְהַיָּאָק, וּוֹ
אַלְעָה הָאָבָּן גְּלִיכְבָּעָ רְעָבָט אָונִ גְּלִיכְבָּעָ
פְּלִיכְטָן, וּוֹ אַלְעָה עַלְטָרָן מַזְוָן די
שְׁטָעָלָן אָז אַקְסָל, פְּדוּי בְּנִיצְקוּמָעָן די
שְׁוּרָאִיקִינְטָן פָּוּן אַ בּוֹדוּשָׁעָט, וּוֹאָס
דּוּרְגְּרִיבְּטָט די לְעַצְמָעָ יַאֲרָן בֵּין צוּ 15
טוּזִוְנָט גַּיְדָן.

מִיט דָר גַּאנְצָעָר אַרְבָּעָט אֵין קָאָלָאָד
נִיעָ פִּירָט אָז (צְוֹזָמָעָן מִיטָן פָּרָסָר
• נָאָל) אַ סְפָּעַצְיַעַלָּע קָאָלָאנְיעָקָמְיסָע,
וּוֹאָס אַיְזָ אַוְסְגָּנְטָלְבָּן דּוּרָכָן פְּלָעָנוֹת
פָּוּן די עַלְטָרָן-קָאָמִיטָעָן. די קָאָמִיסָע
איָוָן די לְעַצְמָעָ פָּאָר וַאֲרָבָּשָׁתָעָן פָּוּן
די פָּאָלְנְדִיָּקָעָ חֲבָרִים: וּוָאָפְּנָעָר נָחָום,
וּוִידָמָאָן בְּעָרְלָ, לְעָוּוֹנָסָאָן הַוּרָשָׁ, קָרָאָק
בָּעָר, לְעוּוֹיָט יוֹסָף, קָאָלְדָּאָבָּסָיָן
רְיוּזְקָוִין יְצָחָק.

די קָאָלָאנְיעָ-אַרְבָּעָט צִוְּת זֵיך אַיְבעָר
4 חֲדִשִּׁים, פָּוּן וּוּלְכָבָן די עַרְשָׁטָע 2 גִּיְעָ-
עָן אוֹוָף די צְגָרִיָּט-אַרְבָּעָת. אוֹוָף צָוָּ-
שָׁפָּן כָּאַטָּש אָז תַּחַלָּה צָוָּם פְּוּנָאָנִ
דּוּרְגְּרִיבְּטָט די העַנְטָ, פָּאָרְשָׁפְּרִיָּט מַעַן
קָנְרָאָשְׁנוּרִוקָּעָ מַאְזִיקָּעָלָעָ, מַאְזִדָּנָט
איָזָן זָמְלָ-טָעָג, מַעַן בְּאַרְבָּעָט רָאִיאָנָעָ.

פָּאַסְטָעַ בָּאַדִּינְגּוֹנְגּוֹן
פָּוֹן דָּעַר יָוָנְגַּנְטַּן."

דָּיְרַה. רֹודְזִינְסְקִי.

שָׁעַפְ פָּוֹן אַפְטַיְלַ פָּאָרְסָאָא.
פָּאַרְאָרְגּוֹנְגּוֹן אָוֹן גַּוּזְנוֹמָן.

דָּיְרַ מִינְקָאָוּסְקִי.

הַוּוֹפְטִידְאָקְטָאָרְ פָּוֹן דָּעַר
שְׁמָאָטְ וּוּלְנָעָ.

דָּאָסְ זָוִין אֵין קָאַלְאָנְיָ אֵין פָּאָרְ יָעָדָן
קִינְדָּרְ אֶגְרוּסְעַ גַּשְׁעַעֲנִישַׁ.

יעַדְעַרְ סְעַזְאָן פָּוֹן דִּי 2 פָּאַרְטִיעַם, וּוָאָס
גַּיְעַן דָּוְרַךְ דָּוְרַכְן זָוְמָעָר, וּוּעְרַטְ פָּאַרְעַנְ
דִּיקְטָמְטָ מִיטְ אֶפְאָרוּוּיְלוֹגָן. פָּאַרְשְׁטָעַ-
לְוָגָן, אַילְוָמִינְאָצְיָ אַדְעַרְ שְׁיוּטָעַרְהַוְפָּן,
אוֹוָה וּוּלְכָבָעַ סְסְ קָוְמָעָן זִיךְ צָוְנוֹיָה דִּי
עַלְתְּרַעַן פָּוֹן דִּי קִינְדָּרָ, שְׁוּלְטָעוֹרְ אָוֹן
פְּרִינְהָ, צְוֹזָעָמָן מִיטְ דִּי מִיטְגְּלִידָעָרְ פָּוֹן
„צָעַם“, אָוֹן מַעְ פָּאַרְוּוּלָטְ זִיךְ מִיטְ דִּי
קִינְדָּרָ.

וּוְעַן מַעְן דָּרְמָמָנָט זִיךְ דִּי עַרְשְׁטָעַ
פָּאַרְטִיעַם צַעַק-קָאַלְאָנְיָסְטָן פָּוֹן פָּאָרְ 7
יָאָרָן, בָּעַת קִינְדָּרָ פְּלָעָן דָּאָרְפָּן מִיטְ
בְּרַעְנָגָן מִיטְ זִיךְ אַיְגָנְגָן כְּלִים, אַפְטָ-
מָאָלְ צְעַבְרָאָכָבָנָעָן אָוֹן אַפְנָעַשְׁאָסָעַנְעַמְיטָ
אַיְינְגָן בְּעַטְלָעָר, סְרוּבְ הַיְנָקָעַנְדָּיָעָ,
פָּוֹן פָּאַרְשְׂיוֹדָעָנָרָ גְּרִיָּם, קָאַלְיָ אָוֹן
מַאְתָּעָרְיאָלְ, וּוָאָסְ פְּלָעָנָט שְׁתָאָרָקְ וּוּרְקָן
אַוְיָפָן אַוְיָסְעָרְלָעָכָן עַסְטָעַתְיָשָׁן אַוְיָסְ
זָעָן פָּוֹן דָּעַר קָאַלְאָנְיָ, אָוֹן מַעְ פָּאָרְ
גְּלִיכְמָטְ זִיךְ מִיטְ דִּי פָּאַרְטִיעַם פָּוֹן דִּי
לְעַצְטָעַ פָּאָרְ וְאָרָ, וּוְעַן דָּעַר צַעַק הָאָטָם זִיךְ
בְּאַזְאָרָגָטָמָיטָ אַיְגָנְגָן בְּעַטְוָן, קִידְ אָוֹן
טִישְׁגָנְשָׁירָ אַוְיָפָ 125 קִינְדָּרָ, וְעַטְ מַעְן
אֶפְאַדְיְתְנְדִיקָן פָּאַרְשִׁיטָ אֵין דָּעַר קָאַ-
לְאַנְיָעָ-אַרְבָּעָטָם.

אַוְיָפָ דִּי לְעַצְטָעַ צְוֹזָעָמָן פָּוֹן עַלְ-
טָעָן, שְׁוּלְטָעוֹרְ אָוֹן צַעַק-מִיטְגְּלִידָעָר

16—16,30 — עַרְשְׁטָעַר אָוֹונְטִיבְרוֹוִיטָם.
19—16,30 — פָּאַרְוּוּנְיָגְנָגָן אָוֹן
שְׁפִילָן אַוְיָפָן קָאַלְאָנְיָעָ-פְּלָאָגִי, שְׁמוּעָסָן,
גַּזְוָאנְגָ אַדְעַרְ לְעַנְגָעָרָעָרְ שְׁפָצְזִירְ.
19,30—19 — צְוּוִיְמָעַר אָוֹונְטִיבְרוֹוִיטָם;
20—19,30 — וּוָאָשָׁן זָוָה, צְוָנוּרִירְ.
טוֹנָגָן צָוְמָשָׁלָאָה, שְׁלָאָפְ-גְּנִינְיָן.
יעַדְעַ וּוֹאָךְ וּוּרָן דִּי קִינְדָּרָ גַּעֲפִירָטָם
אֵין בָּאָרְ.

בִּים קְוֹמָעָן אֵין קָאַלְאָנְיָ אָוֹן שְׁפָעַ
טָעַר, יָעַדְעַ וּוֹאָךְ, וּוּרָן דִּי קִינְדָּרָ גַּעַ-
וּוֹגָן. דּוּרְכְשְׁנְטָלָעַךְ קְוֹמָעָן צָוְ דִּי קִינְ
דָּעַרְ פָּוֹן 1,4 בִּיְזָן 2 קָאַלְאָגָן חָודְשָׁ.
וּוְעַן דָּעַר אַיְנְעַוְיְנִיקְסְטָעַר אַרְבָּעַטָּ אִין-
דָּעַרְ קָאַלְאָנְיָעָקָנְגָן גַּעַבְן אַגְּוּוֹסָן בְּאָ-
גְּרִיהָ דִּי פָּאַלְגְּנְדִיקָעָן 2 אַוְיסְצָוֹן פָּוֹן בְּאָ-
זְוּכְעָרְ-בְּזָקְן. אַיְנְעַרְ — פָּוֹן אֶבְאָקְאָנְטָן
גַּעַוְעַלְשָׁאָפְטָלָעַכְן טָעוֹרָ; דָּעַר צְוּוִיְמָעַרְ —
פָּוֹן אָן אַמְטָלְעַבָּרְ מַעְדִּיצְיְנִישָׁרְ קָאַ-

מִיסְיָעָ :

(1) „דָּעַר עַלְטָעַרְ-לְקָאַמְיִיטָעַטְ פָּוֹן. דִּי
צָ. ב. קְדָשָׁוְן פָּאַרְדִּינְטָן אָן אַמְתָן דְּאָנְקָ
פָּאָרְ גַּעַבְן דִּי קִינְדָּרָ פָּוֹן אַרְעַמְקִיּוֹת
שְׁפִילָן, זָוָן אָוֹן לְוֹפְטָן; דִּי קִינְדָּרָלְעַךְ פָּוֹן
דָּעַרְ קָאַלְאָנְיָעָ — מִיּוֹן דְּאָנְקָן פָּאָרְן נְלִיקָן
צָוְ קָאַלְאָנְיָעָ אַטְעַמְעַן עַטְלָעַכְן שָׁהָ אֵין
דָּעַר וּוּאַרְעַמְקִיּוֹת פָּוֹן זְיוּעָרְ קִינְדָּרָשָׁרָעָרְ
פְּרִירְוּדָן.“

גְּ אַרְטָוָר (וּוֹאַרְשָׁעָ).
26 יְוִנִּי 1983.
(2) „דָּעַם 14 יוֹלִי 1983 הַאָפָן מִירָ
בְּאַזְוֹכָטָם דִּי קָאַלְאָנְיָעָ אָוֹן פָּעַסְטָגְעַשְׁטָעַלְטָ
אֶפְרָאִים-אַמְתִּישָׁ אָוֹן פָּלָאָנְמָעַסְקָן גַּעַ-
פִּירְטָעָרְ קָאַלְאָנְיָעָאָרְבָּעָטָם.
עַם אַיזְ צָוְ מְעַרְקָן אַוְיָפָ יָעָן טְרִיטָ
אָן אַוְיָפְרִיכְטִיקָן וּוּלְיָן. פָּוֹן פָּעַדְגָּנְגָנוֹשָׁ
דְּרַעְצִיעָרָשָׁן פָּעַרְמָאָנָלָ צָוְ שָׁאָפָן בְּיִ דִי
גַּעַנְעַבָּעָנָה אָוּמְשָׁטָעַנְדָּן מַעְגָּלָעָרְ-צָוָגָעְ-

אין יאר 1927 — 71 צינדר, 1928
 ,232 — 1930, 173 — 1929, 63
 —1933,* 178 — 1932,234 — 1931
 * צינדר, 1938

ב. באשעפטיוקונג פון די עלאטערן פון
די קאָלְאַנִיסְטָן (איין פראַץ'):
אַרְבֶּעָתָר אָוֹן אַנְגַּעַשְׁמָעַטָּע — 42
פראַץ', האַנְטוּרְפָּטָר — 31
קְלִינְהָעַנְדְּלָעָר — 18
פראַץ', אַנְדָּרָעָר —
9 פראַץ'. צוֹזָמָעַן 100 פראַץ'.

ג) בודשעת פון דער קאלאנגייל פאר
די יארן 1930-1933 (אין נילדנס) :

מספר	הכנה	חומר	הוֹצָאָה	דַּעֲפִיְצָה
1607	14.950	13.346	1930	
1039	14.365	13.326	1931	
850	8.948	8.097	1932	
339	8.863	8.523	1933	

אייז ערנסט אַרְמוֹנָגֶרְעַדְט גּוֹוָאָרְן די
פֿרְאָגָנָע וּוֹעֲגָן דָּעַר נִוְיטְקִיּוֹת צֹו שָׁאָפָּן
אָן אַיִינָנָעָם בְּנֵיָן פָּאָר דָּעַר צַעְקִ-קָּאָלָאָז
נוּע. דָּאָס וּוֹאָלָט בְּאָדְיוֹנְדָּהִיך פָּאָרְלִוִּיכ
טָעַרְטָמ, פָּאָרְבָּעַסְטָרָט אָוּן פָּאָרְשָׁעַנְעַרְטָט די
אָרְבָּעַט אַיְזָן דָּעַר קָאָלָאנָע אָוּן וּוֹאָלָט
אָפְשָׁר גּוֹעֲבָן אוֹיך אַמְּגַלְעַכְיָוִת צֹו
פָּאָרְבּוֹיְטָרָעָן די זְוִיעָר וּוֹכְטִיקָּעָן קָאָלָאָז
נוּע-אָרְבָּעַט אָוּן בְּאָפְרִידְיקָן אַיְזָן
גּוֹעֲשָׁעָר מָאָס וּוֹי בְּיוֹ אַצְּטָמָה די אלָע
קִינְדָּעָר, וּוֹאָס נִוְיטִיקָן זִיך אַזְוִי שְׁמָאָרָק
איַין פָּאָרְשָׁטָאָרְקָטָר דָּעַרְנָעָרָגָג, זֹוּן, לְוָטָט
אוֹן וּוֹאָסְבָּר.

**א גאנץ קלארן פילד ("ציפור רידון
באר זיך") פון דער קאלניע-ארבעט פון
צעע" ניבן די פאלנדראיך ציפורן:**

נומאכט 1 חודש קאלאניע:

(ד) פונואנען שטאכען די הכנסות פון דער „צעך“-קאלאניע?

ר. א. ג.	קינדרער די קאָפַצְאַל פּוֹן "צַעַק"	טִוְשְׁנְוִילְעָד פּוֹן "צַעַק"	גַּשְׁאָפָּן דּוֹרֶךְ דֵּי		סִוְבְּסִירְיוּס פּוֹן דָּעַר	סִוְבְּסִירְיוּס פּוֹן קְהִילָה	סִוְבְּסִירְיוּס פּוֹן צַעַק	סִוְבְּסִירְיוּס פּוֹן צַעַק
			אַיִן נִלְדַּנְמָן אַלְמָן, חַבְנָה	אַיִן 0/0 פּוֹן				
—	—	750	26,1	3485	9111	1930		
642	500	250	33,8	4504	6430	1931		
888	320	150	20,5	1659	5080	193		
1264	872	—	15,8	1349	5038	1933		

בעלע איז אומעט א פערטל פון דער אל-
ווי מיר זען פון דער לעצטער מאָר
געמיינער היכנסה געשאָפּן געוווארן דָּר
רעקט דורך די מיטיגלידער פון צענרטראָלן

* דאס פאלן פון דער צאל קינדרעד — אָרְעַוּלְטָאַט פֿוֹן מַגְנֶהָן אֵין מִיטְלָעָן.

** דער פאקטשער דער פאנץיטש פונט לעצמן קאלאניע-זאגרא אוין גאנטה און זונענער און באטראטער
1489 גידלן, דאס דערקלערט זיך מיט דעם, וואס דער דער פאנץיטש פון פאריקן יאָר ווערט טוילוינו
געדעתט מיט די הנטסוט פונט קומענדיקן קאלאניע-סעוזן

ענערנייע, באוועסטען-קיעט, אונטערנער-
מערישקייט און דיסציפלינר-טקטיק, וואס
הערשת און די ריען פון צעך. ער פאר-
דינט דעריבער דעם הארציקסטן יושר-
פוח פאר דער 7יאירקער אפנעם-אנגענער
ארבעט לטוּבָת אונדווער שוואָכָע שולַׁ
קינדרער און די ואָרְעֵמֶטָע אונטערשטי-
צונג איזן ווינע ווינטערדיוקע פֿלענער,
בפרט אינט אויפּוי פון אן אייגענעט
קָאָלָאַנִיּוּ-בָנִין.

א. בּוֹלְקִיָּה

עלטערז-קאמיטעט דורך אַפְּרְקוֹיָה פּוֹן
קָאָלָאַנִיּוּ-מַאֲרָקָעָה, זַמְלְבּוֹגָם, אָנוֹנִיּ
טֻעָרְנָעְמָנוֹנָגָעָן אַדְנָיָה.
ווען מע נעומט אַפְּרְעָר דַּעֲרָפְּנִי אָוִיךְ
איַן בָּאַטְרָאָכָט דַּעֲמַס אַצְּיָּאָלְּן בָּאָזְּ
שְׁבָאָנָר פּוֹן דַּי מִיטְגְּלִירָעָר פּוֹן „צַעַק“
אוֹן די סְבִּיבָה, אַיְן וּוּלְכָבָר זַיְּ פָּאָר-
קָעָרָן אַן שְׁעָפָן די הַכְּנָסָות לְטוּבָת דַּעֲרָ
קָאָלָאַנִיּוּ, דַּאֲרָף עַס בָּאַטְרָאָכָט
וּוּרָן פָּאָר אַנוֹאָלְדִּיקָן אוּפְּטָה. דָּאָס
איַן גְּלִיכְצִיטִיךְ אָוִיךְ אַבְּאוֹנוֹן פּוֹן

די ז. ע. קָאָלָגָנִיָּת אַיְן גְּיִוִילִיקָע, 1930

געזעלשאפט „פרײַינְד פֿוֹן דָּעֵר יִדְיִשְׁעָר ראָאַל-גִּימָנָזְיָע“.

בילדערט א קרייז — אמת א קליעינער אקטיווע פרײַינְד, וואס ארכבעט פֿאָר דָּעֵר שׂוֹל. עם האט זיך אויך אינגעגעבען צוּצַע צוּצַע צוּצַע אַפְּרֶבְּעַט אַרְבָּעַט דָּעֵר נִימָנָזְיָע אַשְׁפָּאָר בִּיסְלָאַפְּמָלְעַט אַלְלוֹן עַנְתָּן. אַנְהָהִיב אַיְזָאָדָאנְקָל רַעֲרָע אַרְבָּעַט פֿוֹן 1932 אַיְזָאָדָאנְקָל רַעֲרָע אַנְרְשְׁטִוּןָם אַינְצִיאָטוּזָע אָזָן אָונָן. טַעַר זַיְן אַנְפְּרוֹנוֹגָן גַּשְׁאָפָּן גַּעַוּוֹרָן אַכְּבָּעַט וַיְעַר אַינְטְּעַנְסָוּ אָזָן האט שְׂוִין גַּחַאָט 2 עַפְנְטַלְעַכָּע אַרְוּסְטְּרִיטְוֹן. די גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט „פֿרײַינְד“ האט דָּרְכִּי גַּעַפְּרֶט פֿאָר דָּעֵר צַוְּיָת אַסְטָאנְטָעָר גַּעַמְנָגָן פֿוֹן קָרְוב 70 אַנְטְּיִילְעָמָר, וְאַסְטָאנְטָעָר מִיטְּרָעָמָר, וְאַסְטָאנְטָעָר וְיִתְּרָאָרְישָׁע אָזָונְטָן, פֿאָרוּוֹיְלְוָנָגָן אַ"א.

די גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט „פֿרײַינְד פֿוֹן דָּעֵר יִדְיִשְׁעָר רַאַל-גִּימָנָזְיָע“ אוֹזְגַּרְנִינְגָן דָּעֵר גַּעַוּוֹרָן סּוֹפְּ 1931, די ערְשְׁטָע צִוְּיָן האט די גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט אַרְוִיסְגָּעָד וְוַיְזָן זַיְעָר אַלְעַבְּדִיקָע טַעַטְקִיּוֹת. די אַלְגְּעַמְיָינָע גַּעַזְעַלְשָׁאָפְטַלְעַכָּע אַפְּטָאַיִע האט זַיְךְ אַפְּגְּנְעָרוֹפָן אוֹיךְ אַוְיָף דָּעֵר אַרְבָּעַט פֿוֹן דָּעֵר נִיְּגָעַשְׁפָּעַנְעָר גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט. זַיְהָאָט אַבְּעָרָפָט בְּאוֹוִיּוֹן אַיִן אַבְּשְׁטִימָטָעָר, הָגָם נִיטְגַּנְגְּדִילָעָר, מָאָס צַו פְּאַרוּוֹרְקַלְעָכָן די גַּעַשְׁטָעַלְטָעָץ צִילָּן.

די גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט האט צַוְּגַּעַזְוִינְגָן אַסְטְּגַּלְעַדְרְשָׁאָפְט פֿוֹן קָרְוב 200 מִינְטָשָׁן, וְאַסְטָאנְטָעָר רַעַגְּוַלְעָר דָּעֵם מִטְּגָלְיָדָס אַפְּצָאָל.

בְּיַיְדָעַ נִימָנָזְיָע האט זַיְךְ אַוְיָסְגָּעָן.

אַבְּיִיטְוֹרְיִעָט זַיְסְעַקְצִיעָע:
מ. נַאֲלָמָבָן,
מ. בְּעַרְנְשְׁטִיּוֹן,
ד. שְׁרִירָא,
פ. בְּעַרְנְשְׁטִיּוֹן,
ח. וּוֹידִיצָיִן,
מ. לְעוּוֹיָק.

פְּאַרוֹאַלְטָוָנָג פֿוֹן דָּעֵר:
„גַּעַזְעַלְשָׁאָפְט פֿרײַינְד“,
ד. קָאַפְּלָאַן-קָאַפְּלָאַנְסְּקִי,
ג. פְּלוֹוֹדְרָאָמְכָעָר,
אַדוֹו. י. פְּרִידְמָאָן,
ל. רַאֲזְעַנְשִׁיּוֹן,
מ. דָּעַרְטְּשִׁיּוֹן,
ב. סָאַרְאָפְּסִקִּי,
מ. וּשְׁאַבְּיִינְסִקִּי,
וּוֹאַלְאָשִׁין.

די מיטגלאידער פויז צענטראלז בילדונגס- קאמיטעט (צ. ב. ק.) איז ווילגע.

רעוויזדער - קאמיסיע
פון צ. ב. ק.

- א. רָאוּנְטָאַלְ,
- דֶּרֶרֶץ שָׁאַבָּאַרְ,
- בְּ. מִילְנָעָרְ,
- מְ. שְׁנֵי דָּרָאָרוֹוִישְׁ,
- שְׁ. יְפָהְ,

פֿינְאַנְץ - קָאַמִּיסְיָע
פֿוֹן צְ. בְּ. קְ.

- מְ. זָשָׁבִינְסְקִיְ,
- מְ. יְעוּוֹשָׁרָאָוָןְ,
- גְ. וּוֹנוֹשָׁהָןְ,
- הְ. שְׁנֵי דָּרָאַרְ,
- הְ. מָאַדְיִיסְקָעָרְ,
- יְ. פְּרִידְמָאָןְ,
- אְ. מְעַכְּבָנִיקְ,
- בְּ. הָלְפָעָרִיןְ,
- דֶּרֶרֶץ מְ. סְעַנְגָּלְ,
- יְ. דָּאנְסְקָאִיןְ,
- אְ. בְּרוּידָאָרְ,
- יְ. קָאַמִּיסְאָרָאָוָןְ,
- אְ. בְּרוֹדָנָאָ,
- אְ. מְאַגָּאַטְ,
- מְ. וּוֹילְדְשְׁטִיְוָןְ,
- מְ. זָאַנְדְּבָעָרָןְ,
- אְ. סְטָאַרְבָּעָקָעָרְ,
- מְ. סְטוּפָעָלְ,
- אְ. אַגְּנוּ,

דֶּרֶרֶץ צְ. שָׁאַבָּאַר (פָּאַרְזִיכָּעַר)
דֶּרֶרֶץ הָ. קָאַוּאָרָסְקִי (עָרְזִ-פָּאַרְזִיכָּעַ)

- יְ. אַרְאָנָנוֹוִוִוִישְׁ,
- אְ. גָּלְאָמְבְּ,
- בְּ. הָלְפָעָרִיןְ,
- גְ. וּוֹאַפְנָעָרְ,
- בְּ. וּוֹידְמָאָןְ,
- מְ. זָשָׁבִינְסְקִיְ,
- אֲדוֹוָ. יְ. טְשָׁעָרְנִיכָּאָוָוָ,
- מְגָרָ. 5. טְוִרְבָּאָוּוִוִיטְשְׁ,
- מְ. יְעוּוֹשָׁרָאָוָוָ,
- בְּ. פְּהָנְזְיוֹרְגְּנִילְיְוָןְ,
- חְ. פּוֹפְקָאָרְ,
- הְ. קָאַפְּלָאָזְ-קָאַפְּלָאָנְסְקִיְ,
- זְ. קָאַלְדָּאָבְסִקְיְ,
- אֲנָעָ רָאוּנְטָאַלְ,
- גְ. רִיוּזָעָןְ,
- דֶּרֶרֶץ יְ. רְוָטְשָׁנִיקְ,
- הְ. שְׁנֵי דָּרָאָרְ,
- מְ. שָׂוָרְ.

פרְּעוּזְדִּים פֿוֹן צְ. בְּ. קְ.

- בְּ. הָלְפָעָרִיןְ,
- מְ. יְעוּוֹשָׁרָאָוָוָןְ,
- בְּ. פְּהָנְזְיוֹרְגְּנִילְיְוָןְ,
- חְ. פּוֹפְקָאָרְ,
- דֶּרֶרֶץ הָ. קָאַוּאָרָסְקִיְ,
- הְ. קָאַפְּלָאָזְ-קָאַפְּלָאָנְסְקִיְ,
- שְׁוֹגָעָןְ.

פִּרְוִי סְטָאַלִּיצְיָה,
 " פָּאנֶעָם.
 " צָאַןְדֵּרְפָּרִידְמָן,
 " קָאַלְמָאַנְאָוּוּוִיטָשׁ,
 " קָאַלְדָּאָפְּסָקִי,
 " דָּ. קָאַמִּינְסָקִי,
 פָּרְלָיְ אָ. בּוֹלְקִין,
 " חָ. טָאָפְּעָרָה,
 פִּרְוִי מִיטָּעָסְ-שְׁנוּיְדָעָר,
 פָּרְלָיְ הָ. קָאַפְּלָאָן,
 פִּרְוִי מָ. רִיוּזָעָן.
 שָׁ. גּוֹרוֹוִיטָשׁ

קְרִיוֹ אֲקְטְּיוּוּעַ טּוּעָרִים

בִּים צָ. בּ. כּ.

פִּרְוִי בָּאַסְטָאַצְּקִי,
 " בּ. גּוּוֹנְתָּהִינִּיט,
 " וּוֹינְשָׁזִין,
 " זּוֹלְבָּרְשְׁטִיּוֹן,
 " שָׁ. טִוְּטָעָן,
 " בָּאָנָאָוּוּוִיטָשׁ,
 פָּרְלָיְ גָּ. לְעוּוֹוִינְסָאָן,
 " לְיוֹבָאָוּוִיטָשׁ,
 ♦. שְׁגִינְפִּישְׁקִי

צְעַנְטָרָאַלְעָרַ עַלְטָעָרַזְ קָאַמִּיטָעַט (צָעַק") פּוֹזְ דִּיְ צָ. בּ. כּ. שְׁרוֹלָזְ אַיְזְ וּילְבָעַ.

בּ. קְרָאִיקָן,
 אָ. סְעָנָאָל,
 מָ. וּוֹיְסְבָּאָרָד,
 מָ. נָאָוּוִיקָאָוָן,
 אָ. וּשְׁסָלִין,
 חָ. רָאָמְבָאָקָן,
 חָ. שְׁנִיְּדָעָרָאָוּוִיטָשׁ,
רְעוּוּיְדִיר - קָאַמִּיסִיעַ
פּוֹזְ "צָעַק".
 רָ. גּוֹעָזָר,
 מָ. דּוּרְטְשִׁין,
 אָ. שְׁוּגְלִיךְ

בּ. וּוֹיְדָמָאָן,
 נָ. וּאַפְּנָעָר,
 זָ. קָאַלְדָּאָפְּסָקִי,
 זָ. יְעוּוּזְרָאָאוּן,
 חָ. שָׁאָפְעָן,
 אָ. בּוּזְרָאָנְסָקִי,
 יָ. שְׁוּעָרְסָקִי,
 מָ. בּאָוּעָר
 לְעוּוּטָן,
 סָ. קָאָטָאָן,
 בּ. סְוִירְצִיקִי,
 יָ. רִיוּוּקִין,
 ♦. ?שְׁוּגְטָאָן

בִּירָאַ פּוֹזְ צָ. בּ. כּ.

מָ. יָאָפָע — פָּאָרְוּוּאַלְעָרַ מִיטָּ דִי עֲנֵנִים,
 5. עַלְיְזָעָרָאָוּוִיטָשׁ — גּוּשְׁעָפְטָסְפִּירָעָרָ.

פַעֲדָא גָאִישׁ עֲרָאֹטוֹ פּוֹן דֵי צְ. בּ. קְ. שּׂוֹלֶן איַז וּוַילְגַּע.

פֿ'שׁ ש. פְּרוֹנוֹן

ח. פּוֹפְּקָא (פָּאַרְוּוָאַלְטָעָר),
א. נָאָטִיק,
ר. בְּרוּוֹדָא,
צ. פְּרָעָם,
ש. נָוְרוּוּוִיטָשׁ,
ה. קְרָיאָוּעָא,
ל. מָאָנוֹן,
ל. נְיוּרְדוּעָלְסָקִי,
ה. לְעָרְמָאָן,
ב. פְּוָפְּקָא,
א. סְלִיעָפָּה,
א. י. נָאָלְדָשְׁמִידָט,
י. קָאָזָן,
פ. רְוִיְנִינוֹן-סָאַטְשָׁעָרְגִּינְסִקִּי,
מ. סָאַטְשָׁעְגִּינְסִקִּי,
י. רְוִוְנִיצָקִי,
מ. לְעוּווִי,
ג. פְּלוּרְעָרְמָאָכָעָר,
מ. שָׁוָר.

פֿ'שׁ ד. קְוָפְּעָרְשְׁטִיּוֹן

ג. פְּלוּרְעָרְמָאָכָעָר (פָּאַרְוּוָאַלְטָעָר)
ח. אַרְאָנָאָוּסָקִי-זְעַלְיקְמָאָן,
י. אָסָם,
ש. הַאלְפָעָרָן-לְוִיפְשִׁיאָז,
א. י. נָאָלְדָשְׁמִידָט,
ח. וּוְאָגָעָר,
צ. לְאָסְ-בּוֹרְשְׁטִיּוֹן,
ה. לְיַוְבִּישָׁסָקִי-הַאלְפָעָרִין,
ש. סָאָפִיר,

יִדְיִישׁ עֲרָאֹל-גִּימָנָזְיָע

מָגָר. ל. טְוָרְבָּאָוּוִיטָשׁ (דִּירְעַקְטָאָסָה).
דֵּיְר. י. בִּיבְעָר,
מָגָר. מ. בְּלִיּוֹנִיאָנְסָקִי,
דֵּיְר. ג. גָּאָרְדָּאָן,
מָגָר. ר. גָּוְרָעְוּוִיטָשׁ,
י. גָּעָרְשְׁטִיּוֹן,
ח. וּוְאָגָעָר,
ג. זְיִידָעָן,
מ. חִיְּמָסָאָן-בָּאַסְטָאָמָסָקִי,
ד. לְוָבְּאָצָן,
מ. טְשָׁוּשָׁאָי,
א. מָאָרָק,
דֵּיְר. ד. נָאָטִיק,
מ. סָאָלָאָוּיִי,
י. קָאָסָאָר,
מָגָר. ח. סְטָאָלְיִיצָן,
ל. שְׁוִינְגָן,
מָגָר. צ. שְׁאָפִירָאָן,
י. שָׁרָר,
ש. פּוּמְפִיאָן (סְעַקְרֻעַטָּאָר),
י. אַנְיָאָלָאָוּוִיטָשׁ (בִּיבְלִיאָטָעָקָאָר)

פָּאַלְקָמְשָׁוֵל בֵּי דָעַר גִּימָנָזְיָע

מָגָר. ל. טְוָרְבָּאָוּוִיטָשׁ (פָּאַרְוּוָאַלְטָעָר)

מִ. בָּאָקְשְׁטִיּוֹן,
מ. בָּרְנְשְׁטִיּוֹן,
ג. לְאָזָאָוּסָקִי,
א. קָאָפְּלָאָנָאָוּוִיטָשׁ,
מָגָר. ר. רְוִיטְנְשְׁטִיּוֹן,
ת. קְלוּוֹנְגָעָר-לְוָבְּאָצָקִי,
מ. יָאָפָע,

ר. סועענץיאנער-צוקערמן
 ח. פהן-שר
 מ. קאראצ'נראַסמאָן
 ח. דיויטשער
 מ. היילפערין
 ר. שמערָקָאָוּוִישׁ (געשעפטספ)
 ר. נאכעמען
 פ. אלקענעצקי-לערער
פ"ש "ג. דינעזָאָן"
 י. סעניצקי (פארוואַלטער)
 ש. יאמבראָן
 ז. לויוקין
 מ. לעווין
 מ. לעוונקסקי
 פ. ציכאָק-דְּמָשָׂקָאָוּסָקִי
 פ. קאנישטישוקער
 פ. שנירער.

סְפָעֵצְיעַלְעַ שָׁוֹל

(פאר אַפְּגַעַשְׁטָאָנָעָן צִינְדָּעָר)

ד'ר וו. לעווין,
ט. קאָץ,
ר. גראָסמאָן,

קִינְדָּעָר - בִּיבְּלִיָּאָטָעָךְ

ב. ואַסְהָיִים,
מ. פָּאָפָּרִין,
ש. קוֹלְקָעָם.

שָׁוֹל-דָּאָקְטוּרִים.

ד'ר בערגנער-ריימני
ד'ר י. גענוועל,
ד'ר שאָדרָאָוּסָקִי.

שָׁוֹל-הַוְּגִינְיַּנִּיסְטִּינְסֶם

פרֶל' אַסְתָּר בּוֹלְקִין,
פרֶל' יַאֲפָע,
פרֶל' סָאָקָאָוּוִישׁ,

א. סְלִיעָפּ,
 ר. עַלְיאָקִיםָאָוּוִוִּישׁ (געשעפטספ).
 ר. פֿרָאַפְּיַטְקָעָר,
 נ. צְוַקְעַרְמָאָן,
 ח. קָאָפְּלוֹן,
 ח. קָאָפְּעַלְיוֹוּוִוְטְשָׁלְבוּבָאָצָקִי.
פ"ש "מְפִיצִי הַשְּׁבָלָה"
 ב. לְבוֹאָצָקִי (פארוָאַלְטָעָר)
 ש. אַיְזָעַנְבָּרָג,
 ש. בָּאַסְטָמָאָסְקִי,
 א. בּוֹלְקִין,
 ב. בּוֹרְשְׁטִין,
 ש. נָאָלָאָמָבּ,
 א. סְלִיעָפּ,
 א. סְעַגְלָאָוּוִוְטְשָׁ-פִּיוֹנוֹזְיַהְעָר,
 מ. קָאָהָאָנָאָוּוִוִּישׁ,
 י. שָׁעָר,
 מ. קָאָטְשָׁעָרְגִּינְסִיקִי,
 מ. קָאָפְּלָאָן (געשעפטספּפִּירָעָר),
 פ. רָאָמָעָר.
פ"ש "ל. גּוֹרוֹוִוִּיטְשִׁ"
 י. מְהַרְשָׁק (פארוָאַלְטָעָר),
 ס. זָאָבְּלָוְדִּיאָוּסְפִּיְלְיוֹקִין,
 מ. לעווין,
 ר. נָאָכְעָמָעָן,
 ר. נָאָרָאָדָאָוּסָקִי,
 מ. פָּאָפְּאָרִיךְ,
 א. סְלִיעָפּ,
 ל. קָאָנִישְׁטִישְׁקָעָר,
 י. קָאָצְקִין,
 י. רָוְדְּנִיצִיךְיִן,
 מ. שָׁוֹלָג,
 י. שָׁעָר,
 ג. אַיְצָקָאָוּוִוִּישׁ (געשעפטספּ),
פ"ש "שְׁלָוָם - עַלְיכֶם"
 י. גְּרָאָסָמָאָן (פארוָאַלְטָעָר),
 מ. לִיטּוּוֹאָקּ,

די, וואס זייןען אוועק פון אונדז.

מייט גרויס יראת-הכבוד דערמאנט דער צ. ב. ק. אין פיערלעבן מאמענט פון זיין 15-יאריךן ובל די אלע פרינגר, מיטארבעטער און מיטובילער פון דער מאדרענער יידיישער שול אין ווילנע, וואס זייןען די לעצטער יאָרֶן דורך דעם נרויזאָמען טויט אַרוויסגעיסן געווארן פון אונדזערע דיעען אין רעכטן ברען פון דער אַרבעט, אין עכטן בלוי פון די יאָרֶן...

וואָן זיינען... אַרְזָאָרְטְּשָׁסְטְּרִיךְ... נוֹרוֹוֹיְטְּשָׁשְׁ...

אַברָאָמָאוּוִיטְשׁ — לערער פון דער יידיישער רעלְגְּזְיְמְנוֹזְעַע.
איְזָנְשְׂטָאָט הִירְשׁ — מיטגְּלִיד פון שולקְאַםְיְתָעַט בֵּין דער קוּפְּעַרְשְׁוֹל.

בְּעַזְּדָאָנְסְּקִי כִּיְעַנְעַ — מיטגְּלִיד פון עלטערן-קְאַמְיְתָעַט בֵּין דער יונְגְּלְשְׁוֹל,, מְפִיצֵּי הַשְּׁפֵלָה,,
גּוֹרְלָאָנְד דּוֹר — לערער פון דער קוּפְּעַרְשְׁטִיּוֹן אַון פֿרְוְנְשְׁוֹל, קוּטְעַר
פָּוּן,, בְּיֵין,,.

מְאַרְקָוָס אָז פָּאנְיַע — לערערין פון דער רעלְגְּזְיְמְנוֹזְעַע.
נְאָוְוִיק מְאָטְל — מיטגְּלִיד פון עלטערן-קְאַמְיְתָעַט בֵּין דער יונְגְּלְשְׁוֹל,
,,מְפִיצֵּי הַשְּׁפֵלָה,,.

קָאַל מְאָנְאָוְוִיטְשׁ אַברָהָם — מיטגְּלִיד פון עלטערן-קְאַמְיְתָעַט בֵּין
דער יונְגְּלְשְׁוֹל,, מְפִיצֵּי הַשְּׁפֵלָה,,.

וזל זיינער ליכטיקער אַנדענָק אַונְדוֹז אַלְעַמְעַן שְׂטָאָרָקָן אַין אַונְדוֹזָר וּוּנְטָעָר
דיַקְעָר אַרְבָּעַט!

צ. ב. ק. (וּוְלְנָע)

אַיִלָּה

ווען

- וילנער מאדרעם און שלום אש ווען דער יידישער יידישער ווילנע . . . 3
 ד'ר צ. שאבאד :
 4
 ד'ר יידישע שול אין געפער
 ד'ר ה. קאָווֹאַרטְּסְּקֵי :
 7
 דאס יידישע קינד און דוי יידישע שול
 אַגְּנָעַ דְּאַזְּעַנְּטָאַלְּ :
 9
 ד'י יידיש-זועלטעלעכע שול — דוי שול פון ד'י אַרְבֶּעֶת-צָהָבְּ פָּלָסְּן
 ב. מִיכָּאַלְּעֻוִיטְּשָׁן אָן א. לִיטְוָאָק וְעוֹגָן דָּעָר יִידְיָשָׁלְ שְׂוֹלְ
 אַדוֹן. יוֹסָף טְשָׁרְנִיבְאָ�וֹו :
 13
 אָונְדוֹעָר וְוִיכְטִיכְסְּטָעָ דָּעָרְגְּרִיכְוָנָגָן :
 ז. רִיוּזְעָן :
 14
 דָּעָרְ קָאָמָפָר דָּעָרְ יִידְיָשָׁרְ שְׂוֹלְ אָיָז דָּעָרְ קָאָמָפָר אָונְדוֹעָרְ עַבְּרָפָר :
 חַיִּים פּוֹפְּקָאָ :
 16
 מִיטְ לִיבְ אָן לְעָבָן פָּאָר דָּעָרְ שְׂוֹלְ
 ד'ר י. בְּיַעַר :
 20
 אָונְדוֹעָר וְגַזְזָעָר, וְוַיְלָ אָונְדוֹעָר וְאַזְ אָיָז אֲ גַעַרְעַטְעָן
 ג. פְּלוֹדְעָרְמָאָכָעָר :
 21
 דָּעָרְ וְוַיְלָנָרְ לְיַכְטְּ-טוּרָםְ האָטְ וְוַיְלָנָרְ גַעַשְׁיַינְטָן !
 ש. בְּאָסְטָאָמָסְקָי :
 26
 אָ גְּרוּסָ פָּוּן וְוַיְלָנָעָן
 וְוַיְלָנָרְ לְאַנְדְּסְלִיּוֹטְ וְעוֹגָן וְוַיְלָנָעָן (אָפָ. קָהָאָן, צְבִיָּן, ג. יְשֻׁוָּרִין). 31
 מ. יָאָפָע :
 32
 דָּעָרְ צ. ב. ק. אָן דָּעָרְ יִידְיָשָׁוּלְטְּעַכְּבָרְ שְׂוֹלְוֹעָן אָיָז וְוַיְלָנָעָן
 40
 5. טְוַרְבָּאָוּוִיטְש — יִידְיָשָׁרְ רְעָאָלְ-גִּימְנָזְיָעְ פָּוּן צ. ב. ק. אָין וְוַיְלָנָעָן.
 43
 ח. פּוֹפְּקָא — 8-קְלָאַסְיָקָעְ פָּאַלְקָסְשָׁוְלְ א. נ. פָּוּן „ש. פְּרוֹגָן“
 46
 נ. פְּלוֹדְעָרְמָאָכָעָר — 8-קְלָאַסְיָקָעְ פָּאַלְקָסְשָׁוְלְ א. נ. פָּוּן ד. קוּפְּעָרְשְׁטִיָּן .
 50
 ש. בְּאָסְטָאָמָסְקָי — יְוִינְגְּשָׁוְלְ „מִפְּיזִי הַשְּׁפָהָה“
 54
 י. מְהַרְשָׁק — 7-קְלָאַסְיָקָעְ פָּאַלְקָסְשָׁוְלְ א. נ. פָּוּן „לִיְזָעָרְ גְּרוּוֹוִיטְשָׁן“
 56
 י. גְּרָאָסְמָאָן — פָּאַלְקָסְשָׁוְלְ א. נ. פָּוּן „שְׁלוֹמָעְלִיכְמָן“
 58
 י. סְעַנְיִיצְיָי — פָּאַלְקָסְשָׁוְלְ א. נ. פָּוּן „ו. דִינְעָזָן“
 62
 ד'ר וְוַיְטָעְ לְעָוּזָין — סְפָעְצִיעַלְעָ שְׂוֹלְ
 65
 קִינְדְּעָרְ-בִּיבְּלִיאָטָעְ בְּנִים צ. ב. ק.
 א. בּוֹלְקִיּוֹן :
 68
 קָאַלְאַנְיָעָ פָּאָרְ שְׂוֹאָכָעְ קִינְדְּעָרְ פָּוּן צְעַנְטְּרָאָןְ עַלְטָעָרְ-קָאָמִיטָעָט
 75
 גְּזַעְלְשָׁאָפְטָ, פְּרִיְינְדָ פָּוּן דָּעָרְ יִידְיָשָׁרְ רְעָאָלְ-גִּימְנָזְיָעָן
 75
 רְשִׁימָוֹתְ פָּוּן צ. ב. ק., „צָעַק“, פָּעָדָרְ. רָאָטָןְ פָּוּן דִּי צ. ב. דִּישְׁוֹלְן
 79
 דִּי, וְוַאֲמָזְ זִינְעָן אָוּוּקָ פָּוּן אָונְדוֹרְ